

Luk

Na-kel-uri-an tovoi aLuk totonsi

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke aLuk tovi vanuan rererer totah mai aPol len nəyaran san, gai itosi.

ALuk itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən bikel ur nə-nau-gati-an silat lototah mai aYesu husur nəmauran mai naḡusanan san.

ALuk itosi mōs ase?

Itosi mōs alat lotoke leləboi nakitinan husur aYesu.

Nalobulat egai ehusur as galito?

Ehusur aYesu nəboḡ toḡusan, ehusuri len nəboḡ tobubur mai nəvanuan tile gail, ale ehusuri len nəboḡ tovi tarhət salito.

Natgalenan evisi ḡais?

Nalobulat egai ikel ur nəsa tovisi len nasihau A.D. 6 vəbar A.D. 30.

Natgalenan evisi a be?

Nalobulat egai ibol husur nəsa tovisi len naut a Kalili mai a Jutea.

ALuk eḡusḡus kitev nakitinan husur nəmauran siYesu. Eus alat lotoləboi aYesu mai alat lototah maii len nauman san, alat lotoris nəsa togole mai alat lotosəsəlḡ hən nəsa tokele. Ale aLuk itos gat natit ḡisi len nalobulat egai. Iḡol imasil ke aYesu eḡəm hən bidḡḡ alat lotomasig, hən bilav kuv galit dan nəsaan. Eḡəm mōs nəvanuan ḡisi, savi naJu gail ḡai.

ALuk itos husur aYesu suḡnan aNaturan Nəvanuan, toləmas bun alat lotoməsah, alat lotopar

tite, alat lotomalkəkat, alat lototaŋ mai alat nəvanuan gail lotomətahun galito. Eləmas bun nəvanuan nəsaan gail, eləmas bun alatpəhaʋut mai eləmas bun alahutai. AYesu isor tas napul-hən-natite-an mai eʋusan husur natohan pipihabəlan aGot.

Len nagilen, aLuk itos husur aYesu nəboŋ tomat mai tole məhat dan nəmatan san. Itos nəbōl husur alaruevis artosor mai aYesu len napisal vi Emmaus nəboŋ tole məhat dan nəmatan tia. Nəbōl enan ipat len nalōbulat egai ŋai, səpat len na-kel-uri-an siMattiū, siMak o siJon.

- 1) ALuk itos nalōbulat egai mōs nəsa? (1.1-4)
- 2) Nəpasian siJon Baptais mai aYesu (1.5–2.52)
- 3) Napisulan siJon Baptais (3.1-20)
- 4) Nəbaptaisan siYesu mai nəboŋ natəmat total-tal ke aYesu tigol nəsaan (3.21–4.13)
- 5) Nauman siYesu len naut a Kalili (4.14–9.50)
- 6) AYesu iyar a Kalili vi Jerusalem (9.51–19.27)
- 7) Nəwik naməkot siYesu: nakotan mai nəmatan san (19.28–23.56)
- 8) AYesu imaur tətəs (24.1-12)
- 9) AYesu evisi hən nəvanuan gail. AGot ilavi vi lan nəmav (24.13-53)

Natuʋatan

¹ Ikad nəvanuan isōbur tokel ur natit gail tosar-poh len gidato, hum ahai kelkel ur gail lotokele. Lutos nəsa nəvanuan gail lotorisi mai lotokel uri mai ginamito. ² Hum ke alat len natuʋatan lotoris natit ʋisi tovisi, ale lotogəm vi vanuan navi-tarhəte-an gail hən nasoruan, imaienan lukel uri mai ginamito. ³ Ginau am nunau ke, ivoi

ke, notokəta kitev natit þisi len natubatan, t-
 ani, ale tos husuri van hən gaiug Nasuḅ Teofilus,
 4 hən gəḅeləboi nakitinan husur aYesu, mai nəsa
 lotovʉsani hən gaiug. Nəḅol egai imagegai:

Aḅel sua ikele ke dereh lipas aJon

5 Nəḅoḅ aHerot tovi kiḅ len naut a Jutea,
 ikad ahai tutumav sua nahəsən aSekariah. Ikad
 nahəmar sua nahəsən aAḅijah,* aSekariah tovi
 galit sua. Bareab san, nahəsən aElisapet, gai am
 esua len nəpasusan siAron. 6 Gəlaru aruvoi, arunor
 len nəhon Nasuḅ aGot bathut arugol husur masuṽ
 hən natit þisi tokele. 7 Be anatularu eḅuer husur
 aElisapet ebutoh, mai arovi haṽut tia.

8 Boḅ sua nahəmar siSekariah loum siGot.
 ASekariah eum len nəhon aGot hum ahai tutumav.
 9 Hum naṽide sihai tutumav gail, lubar hən nəvat
 hən lotosab aSekariah hən ḅepəḅas nəhai pəhas
 len naim siNasuḅ aGot.* Boḅ sua aSekariah eḅis
 lan, 10 len nəḅoḅ enan nabiltiluṽoh lusor tuṽ
 vivile. 11 Ale aḅel siNasuḅ evisi həni, eil ben nəmel
 tutumavan tarhət nəmatu.* 12 Nəḅoḅ aSekariah
 toris aḅel enan, emətahw, ninen epil. 13 Ris aḅel
 toke, “Sagemətahw aSekariah, husur aGot esəsəloḅ
 hən na-sor-tuṽ-an sam. Ale asoam aElisapet dereh
 tipas anatum ulum. Geriḅ nəhes Jon lan. 14 Ale
 gaiug gehəhaṽur habat mai nəloḅm tivoi masuṽ
 həni. Nəvanuan isoḅur dereh lehəhaṽur hən nəḅoḅ
 ḅevisi, 15 bathut tiyalyal len nəhon aGot balai.
 Asike emun nəwain mai nəwai todaḅ, ale tepul
 hən aNunun aGot nəḅoḅ topat sal len nabəhaṽun

* 1:5: 1Chr 24.10 * 1:9: Exo 30.7-8 * 1:11: Exo 30.1-10; 1Ki
 7.48

anan.* ¹⁶ Ale tipair tɛlmam hən anaton seIsrael tisoʔur van hən Nasuʔ, aGot salito.* ¹⁷ Len nanunun mai nɛdanan siElijah, dereh teil a m̃o hən Nasuʔ hən ʔipair tɛlmam hən nɛlon atɛmalit van hən anatulito, pair tɛlmam hən nɛlon alat lɛsagol husur nɛsa aGot tokele, van hən naʔisal silat lotonor, lotokad namitisau hən nɛmauran tonor. Imaiegai, aJon dereh teutaut hən nɛvanuan gail hən lɛʔeutaut vir Nasuʔ.”*

¹⁸ Beti aSekariah ikel mai aŋel ke, “Nelɛboi mab hən natgalegai? Husur novi haʔut tia mai asoagw evi bareab tia.”

¹⁹ Aŋel isor vari ke, “Nahəsagw aKapriel* notoil len nɛhon aGot tosəvat ginau m̃os nɛʔisor mai gaiug, hən nɛʔikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natgalegai. ²⁰ Be husur gəsadɛlom nɛsa notokele, gaiug dereh geʔut, gedɛdas gɛʔisor van vɛbar nɛboŋ natgalegai ʔevisi. Natit ʔisi dereh tevisi sum̃an no-tokele.”

²¹ Len nɛboŋ enan naluʔoh lutoh vir aSekariah, ale luʔaŋ lan husur evɛlo len naim siGot. ²² Nɛboŋ tovivile, salɛboi ʔisor mai galito, ale lolɛboii ke, eris na-kɛta-risi-an sua togəm len nɛmav len naim siGot, husur eʔutʔut be ike tisor len navɛlan.

²³ Len nɛboŋ hən nauman sinahɛmar san gail tonon, eriŋ naut a Jerusalem, ivahim san. ²⁴ Husur nɛboŋ enan abareab san, aElisapet etian ale husur nahɛbati torim esusuan gai gabag, ike, ²⁵ “Egai nɛsa Nasuʔ aGot togole m̃os ginau nɛboŋ tohɛhaʔur hən

* **1:15:** Num 6.3 * **1:16:** Mal 2.6 * **1:17:** Mal 4.5-6 * **1:19:** Dan 8.16, 9.21; Luk 1.26

ginau. Ilav kuv nahur sasa sagw notodañ ðuri len nēhon nēvanuan sagw gail.”

Añel sua isor husur nēpasian siYesu

²⁶ Ale len nahēbati tomēlevtes siElisapet, aGot esəvat añel Kapriel vi Nasaret, navile sua a Kalili ²⁷ hən ðisor mai navensus sua, nahəsan aMeri. Ikad avan sua len nahəmar siTevit, nahəsan aJosef, ale gəlaru arukel gati ke arilah. ²⁸ Añel ivan hən aMeri, ike, “Ivoi. Nasuð aGot eputsan gaiug, itoh mai gaiug.”

²⁹ Be aMeri, nəlon etuhatur hən nasoruan en san, inau səbuer hən namilen nasoruan añel tokele. ³⁰ Beti añel ikel maii ke, “Sagemətahw Meri, aGot ehəhəvur hən gaiug tia, eputsan gaiug. ³¹ Asike idareh gaiug dereh getian, ale gipas anatun ulumān sua, gerin nəhes Yesu lan. ³² Gai dereh tiyalyal balai, lekisi hən anatun aGot a məhat buni, ale Nasuð aGot dereh tigol tilav namilen aTevit atəman ta sutuai tovi kiñ. ³³ Nəpasusan siJakop dereh lith pipihabəlan vi sutuai; nanoñan han ebuer.”*

³⁴ Ris aMeri tokel mai añel ke, “Imabe? Avan ideh səbar nibegw sal!”

³⁵ Añel isor vari ke, “ANunun aGot dereh tegəm len gaiug, nədañan siGot a məhat buni tikabut gol gaiug hum nəmol. Husur enan ategai gəbipasi, dereh tevi siGot, ale lekisi hən aNatun aGot. ³⁶ Geris amaheam aElisapet. Alitenan am etian, ikad anatun ulumān naut kəmas ke tovi bareab tia. Ale egai nahēbati san tomēlevtes, gai lotokisi ke tobutoh. ³⁷ Bathut aGot satətan hən ðigol natideh.”*

* **1:33:** 2Sam 7.12-16; Isa 9.6; Dan 7.14 * **1:37:** Gen 18.14

³⁸ Ale aMeri ike, “Ginau novi natəbarehreh nau-
man siNasub̄. Ivoi len ginau hum gotokəmaianan.”
Ale anjel ivan dani.

aMeri mai aElisapet

³⁹ Sədareh aMeri ile məhat, injad vi lan nabiltivile
sua a Jutea, naut enan tobanj v̄ehuh. ⁴⁰ Nəboŋ
tobar naut enan evi lohoim siSekariah, ike, “Ivoi,”
mai aElisapet. ⁴¹ Nəboŋ aElisapet tosəsəlōŋ hən
na-ke-ivoi-an san, anatun ekurkur len nabəhaṽun,
ale aElisapet epul hən aNunun aGot. ⁴² Beti ikai
habat ke, “AGot igol navoian van hən gaiug
səhor alatpəhaṽut, igol navoian am van hən
anatun̄ gəḃipasi. ⁴³ Imab hən nategai tovisi
hən ginau, ke anana siMasta sagw togəm hən
ginau? ⁴⁴ Husur nəboŋ notosəsəlōŋ hən nadolom̄,
anatugw ekurkur hən nahəhaṽuran san len
nabəhaṽugw. ⁴⁵ AGot gatogol navoian van hən
gaiug, husur ke gaiug godəlomi ke tigol nəsa tokel
gati mai gaiug.”

aMeri eputsan nahəsan aGot

⁴⁶ Beti aMeri ike:
“Nəlogw eputsan Nasub̄,
⁴⁷ Nanunugw ikemkem hən aGot sagw
gai tolav kuv ginau dan nəsaan.
⁴⁸ Husur eris natəbarehreh san tovi ut kəmas,
ale vi sutuai naur p̄isi
lekiskis ginau ke alitenan navoian topat
lan.
⁴⁹ AGot todaŋ buni igol
natgalevis tovoi buni hən ginau,
gai səḃon, nahəsan esəhor nəhes p̄isi.
⁵⁰ Ilolosa hən naur p̄isi ta sutuai vi sutuai

- lotomətahw len nəyalyalan san.
- 51 Eṽusan nədaŋan san hən navəlan tia,
ehut alat lotoviv, lumapipiriah,
alatanan lotopatpat galit məhat len
nələlito.
- 52 Isah sur alat lotoyalyal vi pan dan namilelito,
ale eputsan alat lotovi ut kəmas.*
- 53 Eṽəŋan alat lotomalkəkət, luhanukub,
avil esəvat alat lotokad natit pisi, luvan səsəlav.
- 54 Evi tarhət silat a Israel lotovi vanuan san gail,
inau gati hən biŋol nalolosaan mai navoian
hən galito,
- 55 hum tokel gati mai atəmadat gail,
mai aAraham mai nəpasusan san van van vi
sutuai.”*
- 56 AMeri itoh mai aElisapet pəpadaŋ hən
nahəbati itor, beti etəlmam vahim.

Lupas aJon

- 57 Len nəboŋ aElisapet topas naulumnan san,
58 amahean gail mai alat lototoh pəpadaŋ həni,
ləsəsəloŋ həni ke Nasuḅ aGot ivoi buni həni, ale
lohəhaṽur maii. 59 Len nəmariboŋ toməlevtor logəm
hən ləbetiv dalus anatun ale luke lerin nahəsan
atəman aSekariah lan.* 60 Avil anan ikai ke, “Aoa,
nahəsan māu aJon!”
- 61 Ris lotokel maii ke, “Amaheanñ gail, nəhes
enan eḅuer len galito.”
- 62 Ale lusor len navələlit mai aSekariah
hən ləbisəḅ nəhes aSekariah toke tekisi həni.
- 63 ASekariah isor len navəlan, eus natit hən bitos

* 1:52: Job 5.11, 12.19 * 1:55: Hən naves 46-55, ris 1Sam 2.1-10

* 1:59: Gen 17.11-12; Lev 12.3

lan ale itosi ke, “Nahəsan aJon.” Galit p̄isi luṣaṅ lan. ⁶⁴ Vəha-sua ŋai eləboi b̄isor tətəs, ale etuḅat hən b̄isal suh aGot. ⁶⁵ Alat lototoh pəpadaṅ həni, lumaṅmaṅ, lomətahw, mai alat a Jutea, naut enan tobaṅ v̄ehuh, luhol husur natgalegai. ⁶⁶ Nəvanuan gail p̄isi lunau masuṽ hən nəsa lotosəsəlonṅ həni, ale luke, “Natətai egai dereh timabe?” Husur navəlan aGot ipat tin lan.

Nəb̄e siSekariah

⁶⁷ Atəman aJon, aSekariah epul hən aNunun aGot beti ikel ur nəsa aGot tokel maii ke,
⁶⁸ “Noputsan nahəsan Nasuḅ aGot seIsrael,
 bathut egəm hən togol nəvanuan san gail lotovi slev lotomakuv,
⁶⁹ ale esəvat avan sua todaṅ len nəpasusan sivanuan nauman san, aTevit,
 atenan dereh tilav kuv gidato dan nəsaan sidato.
⁷⁰ AGot ekəmaianan
 len nabuṅon ahai kelkel ur san gail ta sutuai,
⁷¹ ke atenan b̄ilav kuv gidato dan aenemi sidat gail,
 dan navəlan alat lotomətahun bun gidat habat.
⁷² Ilolosa hum tokel gati mai atəmadat ta sutuai
 ale inau gat na-kel-gati-an san tokitin,
⁷³ na-kel-gati-an tota gati len nahəsan mai aAraham atəmadat ta sutuai:*

⁷⁴ hən b̄ilav kuv gidato dan navəlan aenemi sidat gail
 hən ke datb̄eum san, asike datukad namətahwan,
⁷⁵ ale datb̄inor len nəhon

* 1:73: Gen 22.16-18

mai datbivoi vëbar nagilen nëmauran sidato.

⁷⁶ Gaiug māu anatugw,
dereh lekis gaiug hən ahai kelkel ur siGot
toyalyal buni;

husur dereh gaiug geil a mō hən Nasub
hən gəbēutaut hən naṣisal san gail,*

⁷⁷ hən gəbīlav mai nəvanuan san gail
naləboian hən nə-lav-kuvi-an dan nəsaan
len narubatian dan nəsaan salito.

⁷⁸ Nalolosaan mai navoian siGot sidato
dereh tesun gidato
sunan nəyal tovisi len nəmav,

⁷⁹ temias alat lototoh len nəmargobut,
lotomətahw len nəmatan,
hən bēsəhar gidato len naṣisal totəmat.”*

⁸⁰ Ale natətai enan Jon, etibau, egəm idan len
nanunun. Itoh len naut masmas tobəbesw vëbar
nəboṅ togəm visi len alat a Israel. †

2

AMeri ipas aYesu (Mat 1.18-25)

¹ Len nəboṅ galenan Sisa Aukustus ikel buni
ke, tikad naṣuruṅan hən nəvanuan ṣisi lototoh
len navəlan alat a Rom. ² Naṣuruṅan enan
evi nametə kav nəboṅ aKwirinius tovi gavna len
naprovens Siria. ³ Ale galit ṣisi lovi lan naut salit
matmat hən ləbītos gat nahəsalito.

* **1:76:** Mal 3.1 * **1:79:** Isa 9.2 † **1:80:** Len nasoruan ta Kris
hum ma tovi len nanunun o hum ma tovi len aNunun aGot.

⁴ Na aJosef am erin naut a Nasaret a Kalili ale evi Petlehem a Jutea lotokisi hən nabiltivile siTevit, husur gai esua len nəpasusan siTevit. ⁵ Gai mai aMeri, tokel gati ke arbilah, arovi Petlehem hən arbitos gat nahəsalaru be aMeri pəpadaŋ hən bīpasus. ⁶ Nəboŋ artotoh len naut a Petlehem, aMeri ipasus. ⁷ Ipas ahai a mō san tovi ulumān. Erinŋ gole hən nahudhukaliko gail. Erinŋ ipat len naut nəhanan sinarivatəvat gail husur nahotel epul varirihit p̄isi.*

Aŋel mai nəvanuan nasipsip gail

⁸ Len mariug enan ikad alatevis lotosuh len nəmarireu gail, lotokətkəta təban navəshəpsip pəpadaŋ hən naut a Petlehem. ⁹ Nəboŋ lototoh magenan, aŋel siNasub̄ evisi hən galito mai namənas siNasub̄ emias galito ale lomətahw, lom̄inn̄inikot. ¹⁰ Ris aŋel tokel mai galito ke, “Samtemətahw, husur nukad na-kel-uri-an tovoi bigol nəvanuan p̄isi ləbikemkem masuṽ. ¹¹ Bathut daməŋai len nabiltivile siTevit lupas natətai sua bilav kuv nəsaan samito, gai evi aKristo, Nasub̄, aGot totabtabuh lan. ¹² Egai natit mətberis ləboii lan, ke: dereh mitisaḅ natətai lotoruŋ gole hən nahudhukaliko gail topat len naut nəhanan sinarivatəvat.”

¹³ Vəha-sua ŋai ikad nabiltiṽoh hən aŋel hən nəmav lototah maii, lotoputsan aGot ke,

¹⁴ “Nalotuan van hən aGot toyalyal buni,

* **2:7:** Nəvanuan galevis lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke savi nahotel, be naim silat len nəbathudud siJosef. Ale naim enan ikad narum̄ alat len nəyaran lotoləboi ləb̄ipat lan, be narum̄ epul tia.

mai len navile a pan, natəmat van hən
nəvanuan řisi,
navoian siGot topat len galito.”

Nəvanuan nasipsip gail lovi Petlehem

¹⁵ Nəboŋ aŋel gail lotoriŋ galito hən ləbetəlmam vi lan nəmav, nəvanuan nasipsip lukel mai galit gabag ke, “Ivoi ke datevi Petlehem hən datberis nategai tovisi, Nasuḅ tokele mai gidato.”

¹⁶ Ŋa lusaḅsaḅut van, lusaḅ aMeri mai aJosef, mai amas topat len naut nəhanan sinarivatəvat. ¹⁷ Nəboŋ lotorisi tonon, lukel ur nəsa aŋel tokel husur natətai enan. ¹⁸ Ale nəvanuan řisi lotosəsəlon hən, luḅaŋḅaŋ len nəsa nəvanuan nasipsip lo-tokele. ¹⁹ Be aMeri inau gat natgalen řisi, len nəlon inaunau namilen. ²⁰ Beti nəvanuan nasipsip lotəlmam, ale lusor sal suh nəyalyalan siGot, loput-sani husur natit řisi lotosəsəlon hən mai lotorisi. Esuḅnan ŋai aŋel tokel mai galito.

Arupat amas aYesu vi lan naim siGot ale aSimeon mai aAnna arorisi

²¹ Nəboŋ nəmariboŋ toməlevtor simas tonon, lotiv dalusi,* ale loriŋ nəhes Yesu lan. Nəhes enan aŋel ikel uri nəboŋ aMeri satian sal.

²² Ta sutuai aMoses itos nalo husur latpəhaḅut lotopasus ke limastoh vir nəmariboŋ tovi 40 ale legəm veveu tətəsal len nəhon aGot. Imaienan, nəboŋ nəmariboŋ hən aMeri ḅegəm veveu buni tonon, arupat aYesu vi Jerusalem hən arḅəḅusani ke tovi siNasuḅ husur nalo siNasuḅ aGot aMoses totoŋ.* ²³ (Imaiegai, len nalo siNasuḅ aGot ike, “Hai a mō

* **2:21:** Gen 17.11-12; Lev 12.3; Luk 1.31 * **2:22:** Lev 12.2-8

gail p̄isi lotovi ulum̄an, levi siNasuḅ aGot. AGot itabtabuh len galito hən ləḅevi esan.”)* 24 Ale aruvan vəpat nəman eru hən natutumavan hum nalo siNasuḅ aGot tokele ke, “nətav eru o napijin eru.”†

25 Len naut aJerusalem ikad ahaḅut sua nahəsan aSimeon. Atenan inor mai ehusur kitin hən nap̄isal siGot. Itoh vir avan sua ḅevi tarhət seIsrael, ale aNunun aGot itoh len gai. 26 ANunun eḅusani ke gai asike imat vəbar ḅeris aKristo siNasuḅ, aGot totabtabuh lan. 27 ANunun esəhar aSimeon vabis len naim siGot. Nəboḅ anan aYesu mai atəman artopati vi lohoim hən arḅigol nəsa nalo siMoses tokele, 28 aSimeon ipati len navəlan ale isal suh aGot ke,

29 “Masta, ginau notovi slev sam̄,

gagai nəlogw ikad natəmat, riḅ ginau nimat
hum nasoruan sam̄ tokele,

30 husur namətagw eris ategai ḅilav kuv nəvanuan sam̄ gail vi lan nəmauran.

31 Goutaut həni len nakətaan sinəvanuan gail p̄isi.

32 Gai evi nam̄ial ḅem̄ias nap̄isal sam̄ gail m̄os alat ləsavi Ju,
gai am dereh tēputsan nahəsan nəvanuan sam̄ gail, aIsrael.”*

33 Nəboḅ anan mai atəman artosəsəloḅ hən nəsa aSimeon tohol husur aYesu, aruḅaḅ. 34 Beti aSimeon eus aGot hən ḅigol ḅivoi hən gəlaru, ale ikel mai aMeri, anan aYesu ke, “Ategai boh dereh

* 2:23: Exo 13.2, 12, 15 † 2:24: Lev 12.8. Nətav ehum navimal topəhapəhw mai napijin ehum nəhoib. * 2:32: Isa 42.6, 49.6, 52.10

tigol nəvanuan tisoḅur len naut a Israel levi ut kəmas mai teputsan nahəsan tisoḅur am. Gai dereh tehūm natsua nəvanuan tosoḅur ləḅisor tasi balai, ³⁵ ale gai tisor vəhot nənauan tosusuah len nəlon nəvanuan lotosoḅur. Meri, gaiug am, dereh geləḅon tisa suḡan naḅu tokan tosar nəloḡ.”

³⁶ Ikad ahai kelkel ur sua, nahəsan aAnna, anat-vavin aFaniel, len nahəmar siAser. Alitenan ilah len nasihau eməlevru ḡai ale asoan imat. Egəm vi bareab tia. ³⁷ Evi batunau vəbar nədaḡ han tovi 84. Gai sariḡ naholəvat todar vis naim siGot avil ilotu len nalennəyal mai nalenmariug ḡisi. Len nalotuan san, səhan, isor tuḅ ḡai. ³⁸ Len namityal enan ḡai egəm pəpadaḡ ale ike sipa vi təban Nasuḅ aGot, ihol husur aYesu mai alat lototoḡ vir aGot ḅilav kuv a Jerusalem† hən ḅikad nəmakuvan.

³⁹ Nəboḡ aJosef mai aMeri artogol natit ḡisi nalo siNasuḅ aGot tokele tonoḡ, arotəlmam vi Nasaret, navile səlaru len naut a Kalili. ⁴⁰ Natətai etibau, egəm idaḡ. Gai epul hən namitisau hən nəmauran tonor mai naḅide tovoi, ale aGot ivoi buni həni, eləmas buni.

AYesu len naim siGot

⁴¹ Len nasihau gail ḡisi anan aYesu mai atəman arovi Jerusalem hən Nəhanan hən nəPasova. § ⁴² Nəboḡ nədaḡ hiYesu toseḡavur pisan eru, evi məhat vi Jerusalem mai gəlaru suḡan naḅide hən nabiltihanan. ⁴³ Nəboḡ nəhanan tonoḡ, lotuḅat vahim. Natətai, aYesu itoh a Jerusalem

† **2:38:** Len naut egai namilen a Jerusalem evi alat a Israel ḡisi. § **2:41:** Nəhanan hən NəPasova evi nəhanan seJu gail husur lohəhəvur hən nəboḡ aGot togol ahai a ḡo gail ḡisi silat a Ijip lumat be səbar alat a Israel. Ris Exo 12.

be arsaləboii ⁴⁴ husur arunau ke, totah mai alat lototəlmam mai gəlaru. Nəboŋ nəyaran hən nəboŋ enan tonon, gəlaru arokəta doŋi len amahealar gail mai nabubur salit gail soʔuer. ⁴⁵ Ale arotəlmam vəbar naut a Jerusalem hən arbəkəta doŋi. ⁴⁶ Husur nəmariboŋ totor arusabi len naholəvat todar vis naim siGot. Ebətah mai ahai ʔusan gail, esəsəlon hən galito ale eus galito hən nausian gail. ⁴⁷ Galit ʔisi lotosəsəlon hən aYesu, luʔaŋ len naləboian san mai na-sor-vari-an san. ⁴⁸ Nəboŋ artorisi, aruʔaŋ ale anan ikel maii ke, “Anatugw, imabe gotogol tomaiegai hən ginaməru? Geris, atəmañ mai ginau namroləŋon isa nəboŋ namrtokəta doŋ gaiug.”

⁴⁹ Gai isor mai gəlar ke, “Imabe mərtodoŋ ginau? Mərsaləboii ke, nototoh len naim seTəmagw ŋa?”

⁵⁰ Avil arsaləboi səhot nəsa tokel mai gəlaru.

⁵¹ Naut kəmas, be iyar vi pan mai gəlaru vəbar naut a Nasaret, ale igol husur nəsa artokele. Anan inaunau natgalenan len nəlon. ⁵² Ale namitisau hən nəmauran tonor mai naʔide toyoi siYesu evivi məhat. Etibau am ale aGot mai nəvanuan gail lohəhaʔur am tabtab həni.*

3

Na-kel-uri-an siJon

(Mat 3.1-12; Mak 1.1-8; Jon 1.19-28)

¹ Len nasihau tosəŋavur pisan erim seTiperius tovi Sisa hən naut a Rom, nəboŋ aPontius Pilate tovi gavna hən naprovens Jutea, nəboŋ aHerot Antipas tovi vanuan totibau hən naut a Kalili, mai aʔan, nahəsən aFilip tovi vanuan totibau hən naut

* **2:52:** 1Sam 2.26; Pro 3.4

a Iturea mai a Trakonitis, mai a Lisaniyas tovi vanuan totibau hən naut a Apilin, ² nəboŋ a Annas mai a Kaiafas artovi biltihai tutumav, nasoran siGot egəm hən aJon anatan aSekariah len naut masmas toḅəbesw. ³ Na aJon iyar vi lan naut p̄isi todar vis Nawisel Jortan hən bikel ur napisulan egai mai nəvanuan gail ke, lipair dan nəsaan salito mai lidam̄ həni ke tibaptais hən galito hən narub̄atian dan nəsaan.

⁴ Ehum ahai kelkel ur aIsaiah totesi sutuai tia husur aJon ke:

“Nadoldol sua satokai len naut masmas toḅəbesw, ‘Məteutaut hən napisal m̄os Nasub̄,

gol napisal san gail linor,

⁵ dereh naḅur madiŋdiŋ gail p̄isi tepul,

naḅehuh gail p̄isi tipapav,

napisal tohaḅ taḅor tegəm tinor

mai napisal tokutkutu teməsoh balai.

⁶ Ale nəvanuan gail p̄isi leris ləboi napisal

hən nə-lav-kuvi-an dan nəsaan salito, aGot to-golgole.’ ”*

⁷ Imagenan aJon ikel mai naluḅoh lotogəm hən bibaptais hən galito ke, “Anatan nəm̄at gail!”* Ase ikel nalələgauan mai gamito hən mətḅigam dan nab̄iltilol paŋpaŋ begəmai? ⁸ Len nəmauran samito, mitiḅan hən naḅite tinor hən nəpairan samito dan nəsaan. Ale samtetuḅat sor mai gamit gabag ke, ‘Asike datupanis husur aApraham evi atəmadato ta sutuai.’ Husur nukel mai gamit ke aGot eləboi bilav nəvat galegai ale gol ke legəm vi pasusan

* **3:6:** Isa 40.3-5 * **3:7:** Len naut egai nasoruan ta Kris ike nəvaipa tovi nəm̄at tosa. Len nənauan seju gail, nəm̄at isa masuḅ hum natəmat toil a m̄o həni.

siApraham!* ⁹ AGot esumñan naulumñan toutaut tia hən bitai nəkaduhai gail hən nakuvkuv; nəhai pisi ləsəvan hən nəvit tovoi, gai dereh titai, bubulan gail vi lan nəhab.”

¹⁰ Ale naluvoḥ lousi ke, “Beti namtigol nəsa?”

¹¹ AJon isor var galit ke, “Avan tokad nahurabat toru, tilav tesua mai avan topar, ale avan tokad nəhanian tigol timaienan.”

¹² Alat lotovi vanuan nətaks, galevis am logəm hən ləbibaptais. Ale lousi ke, “Hai pusan, ginamit, namtigol timabe?”

¹³ Ikel mai galit ke, “Samtilav kuv nəvat tetibau səhor nəsa nəgavmen ta Rom tokele.”

¹⁴ Beti nasoltia galevis lousi ke, “Be ginamit am, namtimabe?” Isor var galito ke, “Samtaltal hən nəvanuan gail hən ləbilav nəvat mai gamito, samtelibliboḅ husur galito len nakotan. Mətehəhaḥur hən nəpūrḥuran samit ḥai.”

¹⁵ Len nəboḅ enan nəvanuan gail lopul hən nəvatvat-viri-an. Len nənauan salit lousus galit ke, “AJon, gai hum ma bevi aKristo, aGot totabtabuh lan a?” ¹⁶ Ale aJon isor var galit pisi ke, “Nubaptais hən gamit hən nəwai ḥai. Avil avan sua todan səhor ginau satogəmgəmai, ginau novi ut kəmas ḥai, nəsanor kasi hən nəbisah ruḅat nəhau hən naributbut san.† Gai dereh tibaptais hən gamito hən aNunun aGot mai nəhab. ¹⁷ Gai esumñan naulumñan topat nəhai rivrivḥai tia hən bepepehun namisurhuwit dan nəbavhut tomasmas. Dereh

* **3:8:** Jon 8.33, 37, 39 † **3:16:** Evi slev gail lotosah ruḅat nəhau hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len nənauan salit gail.

tibon hən namisurhuwit len natuhim han, be tepəŋas nasugut nawit tosa len nəhab todədas bimat.”[‡] ¹⁸ Na len nəvide tosoḅur aJon isor idan mai galito, ale ikel ur na-kel-uri-an tovoi mai galito.

¹⁹ Be nəboŋ aJon tosor tas nəvanuan totibau, aHerot Antipas, husur tolah mai aHerotias tovi asoan aʋan, ale nəboŋ aJon tosor tasi am husur natesasa p̄isi togole tia, ²⁰ imagenan aHerot igol isa masuʋ səhor ta n̄o: ekəkol gat aJon len naim bəbaŋis.

AJon ibaptais hən aYesu
(*Mat 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹ Lorin aJon len naim bəbaŋis a tahw, be nəboŋ nəvanuan gail p̄isi lotobaptais, aYesu am ibaptais. Nəboŋ aYesu tosor mai aGot, nəmav esəŋav, ²² aNunun aGot evi pan tokad niben sum̄an nətavš, itav len aYesu, ale nədoldol egəm len nəmav ke: “Gaiug govi anatugw ulum̄an sagw notoləmas bun gaiug, nohəhaʋur masuʋ hən gaiug.”*

Nəbathuyah siYesu
(*Mat 1.1-17*)

²³ Nəboŋ aYesu totuḅat hən nauman san, nədañ han evi 30. Nəvanuan gail lunau ke evi anatun aJosef, siHeli, ²⁴ siMattat, siLevi, siMelki, siJannai, siJosef,

[‡] **3:17:** AGot ehum nəvanuan topat nəhai rivrivhai, be epəpəhun navoian dan nəsaan, ale epəŋas nəsaan len nəhab. § **3:22:** Nətav ehum navimal topəhapəhw. * **3:22:** Psa 2.7; Isa 42.1

25 siMattatias, siAmos,
 siNahum, siEsli,
 siNakkai, 26 siMaat,
 siMattatias, siSemein,
 siJosek, siJota,
 27 siJoanan, siResa
 siSeruppapel, siSealtiel,
 siNeri, 28 siMelki,
 siAtti, siKosam,
 siElmatam, siEr,
 29 siJosua, siElieser,
 siJorim, siMattat,
 siLevi, 30 seSimeon,
 seJutah, siJosef,
 siJonam, siEliakim,
 31 siMelea, siMenna,
 siMattata, siNatan,
 siTevit, 32 siJesse,
 siOpet, siPoas,
 siSalmon **, siNahson,
 33 siAmminatap, siAtmin,
 siArni††, siHesron,
 siPeres, seJutah,
 34 siJakop, seIsak,
 siApraham, siTerah,
 siNahor, 35 siSeruk,
 siReu, siPelek,
 siEper, siSelah,
 36 siKainan, siArfaksat,
 siSem, siNoah,
 siLamek, 37 siMetuselah,

** 3:32: Naloḅulat galevis ta sutuai lokisi hən aSala. †† 3:33:
 Naloḅulat galevis ta sutuai ləsəkad siAtmin, siArni be lukad siAram
 ŋai.

siEnok, siJaret,
 siMahalaleel, siKenan,
³⁸ siEnos, siSet,
 siAtam, siGot.

4

Natəmat italtal ke aYesu tigel nəsaan (Mat 4.1-11; Mak 1.12-13)

¹ Nəboŋ aYesu totəlmam dan Nawisel Jortan, epul hən aNunun aGot ale aNunun esəhari len naut masmas toḅəbesw. ² Len naut enan, len nəmariboŋ tovi 40, natəmat italtal ke aYesu tigel nəsaan. AYesu səhan natideh, ale len naməkot hən nəboŋ galenan, nəmal ihati. ³ Nə natəmat isor maii ke, “Gəḅevi aNatun aGot, kel mai nəvat egai ke tegəm vi bəta.”

⁴ Ale aYesu isor vari ke, “Natosian siGot ike, ‘Nəvanuan edədas ḅimaur len nabəta ḅai.’ ”*

⁵ Beti natəmat esəhari vi məhat ale eḅusan nəkantri ḅisi len navile a pan hən aYesu len namityal tomīdol ḅai. ⁶ Ale isor mai aYesu ke, “Dereh nigol gaiug gevi Masta a məhat hən natgalenan ḅisi, nəyalyalan salito, nilavi mai gaiug, bathut nukad natgalenan tia ale noləboi nəḅilavi mai avan ideh notoləḅoni. ⁷ Imaienan, gəḅetəḅedur, lotu hən ginau, natit ḅisi dereh tevi esam̄.”

⁸ AYesu isor vari ke, “Natosian siGot ike: ‘Gilotu hən Nasuḅ aGot sam̄ māu, gigol nalotuan van hən gai səḅon.’ ”*

⁹ Beti natəmat esəhari vi Jerusalem, eriŋi egilgile a məhat buni len naim siGot. Ikel maii ke, “Gəḅevi aNatun aGot, gigol gaiug gabag giteh vi pan,

* **4:4:** Deu 8.3 * **4:8:** Deu 6.13

10 husur natosian siGot ike, ‘AGot dereh tikele hən aņel san gail hən ləbəkətkəta təban gaiug hən natideh satemədas gaiug.* 11 Dereh lipat gaiug vi məhat len nəvələlito hən asike narierñ bəsəhot nəvat!’ ”*

12 AYesu isor vari ke, “Ikele am ke, ‘Sagitaltal kitev nədaņan siNasuḅ aGot samñ ke timabe.’ ”*

13 Nəboņ natəmat totaltal soḅuer hən aYesu, eriņ aYesu vir nəboņ tile tovoi am.

*AYesu etuḅat hən nauman san
(Mat 4.12-17; Mak 1.14-15)*

14 Ale aYesu etəlmam vi Kalili len nədaņan se-Nunun aGot, ale nəvanuan gail luhol husur gai len naut pisi todar vis naut enan. 15 Eḅusan len naut nəḅonḅonan seJu gail, ale galit pisi lusor sal suhi len naholan salito.

*Nəvanuan naut a Nasaret lomətahun aYesu
(Mat 13.53-58; Mak 6.1-6)*

16 Evi Nasaret, naut enan gai totibau lan, ale len nəSappat eḅis len naim nəḅonḅonan hum naḅide san akis. Ale eil hən beḅuruņ natosian siGot. 17 Lulav nalobulat tobul maii, nalobulat ahai kelkel ur, aIsaiah totoši. Ale evuhe, isaḅ naut aIsaiah totoši ke:

18 “ANunun aGot eḅis len ginau,
bathut gatovəhas ginau hən ḅitabtabuh len ginau,
hən nəḅikel ur na-kel-uri-an tovoi mai naməsal* gail.

* **4:10:** Psa 91.11 * **4:11:** Psa 91.12 * **4:12:** Deu 6.16 * **4:18:** Naməsal evi avan sua topar tite, səkad nəvat, səkad nahurabat, səkad nəhanian, səkad naim.

Gatosəvat ginau hən nəbikel ur navivilean van hən
alat lotobəbanis,
nakətaan van hən ametbesw gail,
nəmakuvan van hən alat, nəvanuan gail lo-
togol tosa habat hən galito,

¹⁹ mai hən nəbikel ur nasihau
Nasub aGot bigol bivoi masuṽ van hən
nəvanuan san gail lan.”*

²⁰ Nəboṅ aYesu toṽuruṅi tonon, ebul gat
nalobulat, ilav təlmam həni mai avanuan na-
vi-tarhəte-an, ale ebətah. Nəmet pisi len naim
nəbonbonan lokəta mətaltal həni, ²¹ ale etubət
sor mai galit ke, “Daməṅai len na-səsəlon-
həni-an samito, natosian egai siGot imadhasarpoh.”

²² Galit pisi lusor ivoi husuri. Luṽan len na-
soruan togomah aYesu tokele, ale lousus galit
gabag ke, “Ategai savi anatun aJosef a?”

²³ Ale aYesu isor mai galit ke, “Dereh gamit mi-
tikel nasoruan kəta egai mai ginau ke, ‘Hai rererer
girer hən gaiug gimaur! Gole len naut matmat
sam hun namtosəsəlon hən gotogole len navile a
Kapernaum.’”

²⁴ AYesu isor am ke, “Ganan, nukel nakiti-
nan mai gamit ke, səkad ahai kelkel ur ideh lo-
tohəhaṽur həni len naut a im san, lomətahuni.

²⁵ Nukel nakitinan ke, len nəboṅ siElijah naut a Is-
rael ikad nəbatunau pəhaṽut isoḅur. Len naut enan
ipar us len nasihau totor mai nahəbati toməlevtes.
Len naut pisi nəhanian eḅuer.* ²⁶ Be aGot sasəvat
aElijah van hən nəbatunau ideh ei, ao, esəvati van
hən nəbatunau sual a Sarefat pəpadan hən naut a

* **4:19:** Isa 61.1-2 * **4:25:** 1Ki 17.1

Siton.* ²⁷ Ale Len nəboŋ siElisah tovi hai kelkel ur len naut a Israel, alat lotokad naleprosi lusobur, avil aGot sagol galit ideh səmaur, igol aNaaman, uleSiria ŋai imaur.”*

²⁸ Nəboŋ alat lotosuh len naim nəbonbonan lotosəsəloŋ hən tokəmaienan, nəlolit p̄isi ipaŋpaŋ masuŵ. ²⁹ Lule məhat, hut aYesu dan navile enan, ale səhari van hən nabuŋon hən naŵehuh, naut enan topat lan, hən ləb̄ibar həni vi paŋ. ³⁰ Be aYesu egis tur len naluŵoh, iyar vi tut.

*AYesu ehut nanunun tosa
(Mak 1.21-28)*

³¹ Beti evi paŋ vi Kapernaum a Kalili ale len nəSappat eŵusan nəvanuan gail. ³² Luŋaŋ len naŋusanan san husur nasoruan san ikad nədaŋan hən namitisau mai na-il-a-ŋo-an. ³³ Len naim nəbonbonan ikad nauluŋan, nanunun nəmargobut setəmat totoh lan. Ikai habat ke, ³⁴ “Wii! Imab gotuh gaiug hən ginamit, aYesu ta Nasaret? Gogəm hən gəb̄igol namtebuer a? Ginau noləboi gaiug. Gaiug govi siGot gotogəm m̄osi!”

³⁵ AYesu isor idaŋ maii ke, “Gemədau! Gimakuv vi tut dan atenan!” Beti natəmat igol iteh, taltaloŋ len tan rivuh len galito, ale eriŋ atenan səkad nasənanahan.

³⁶ Nəvanuan p̄isi lomətahw, luŋaŋ, ale lousus galit gabag ke, “Naŋusanan saganan? Len na-il-a-ŋo-an mai nədaŋan, gai isor idaŋ mai nanunun nəmargobut gail, ale lumakuv!”

* **4:26:** 1Ki 17.8-16 * **4:27:** 2Ki 5.1-14

³⁷ Beti na-kel-uri-an husur aYesu ipernan naut p̄isi todar visi naut enan.

*AYesu igol nəvanuan isoḅur nibelit ivonəvonj
(Mat 8.14-17; Mak 1.29-39)*

³⁸ AYesu erin naim naḅonḅonan, evi lan naim sivan sua nahəsan aSimon. Len nəḅonj enan anan asoan aSimon eləḅon isa masuḅ hən topud hən naməsahan, ale lous aYesu hən ḅigol ḅimaur. ³⁹ Beti aYesu eil ben alitenan, ale isor idan van hən naməsahan. Vəha-sua ḅai naməsahan inonj dani, ale ile məhat, lav nəhanian mai galito.

⁴⁰ Nəḅonj namityal tomasur,† nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah p̄isi hən naməsahan tiltile van hən aYesu. Erin navəlan gəlar len galit ḅisusua, ale lumaur, ⁴¹ mai natəmat isoḅur lumakuv. Nəḅonj lotomakuv, lukai habat ke, “Gaiug govi aNatun aGot!” Be aYesu ikai tas galito ke salisor am husur loləboii ke evi aKristo, aGot totabtabuh lan.

⁴² Nəḅonj nəmav topitau, aYesu evi lan naut toḅəḅesw. Naluḅoh ludonj, donj van ale nəḅonj lotosabi, loil kəkol həni hən asike ḅerin galito. ⁴³ Be ikel mai galit ke, “Ginau nimasvi lan nabiltivile tile gail am hən nəḅikel ur natohan pipihabəlan aGot, bathut aGot esəvat ginau ḅosi.”

⁴⁴ Beti len naim naḅonḅonan gail a Jutea, aYesu ikel ur tabtab hən nasoruan siGot.

5

*AYesu etuḅat tabtabuh len ahai pispisul gail
(Mat 4.18-22; Mak 1.16-20)*

† **4:40:** NəSappat seJu gail inonj nəḅonj namityal tomasur.

¹ Boŋ sua aYesu toil tarhət naḅiltiwai lotok-isi hən Naḅiltiwai Kennesaret. Naluṽoh loririhit garu lan hən ləbesəsəloŋ hən nasoruan siGot. ² Ale aYesu eris naḅot eru artokir tarhəwai, len naut nəvanuan nəsahiehan gail lotoriŋi. Galito lokəkas nalevlev salito. ³ Isah len naḅot sivan sua nahəsan aSimon, ale eusi ke tesul həni vi lau kəkereh. Beti ebətah len naḅot, eṽusan alat lotosuh a ut.

⁴ Nəboŋ tosor tonoŋ, ikel mai aSimon ke, “Rusan naḅot vi lan naut tosareh am, ale bar hən nalevlev hən mətḅisah hən naieh.”

⁵ ASimon isor vari ke, “Masta, len mariug nam-tohishisi soḅuer van naut ilan. Be husur gotokəmaienan, namtibar hən nalevlev tətəs am.”

⁶ Nəboŋ lotobar həni, lusaḅ naieh isoḅur lan, gol ke nalevlev etuḅat hən ḅemətar.* ⁷ Imagenan loḅilival van hən alat lotosuh len naḅot togon hən ləḅegəm susupah həni mai galito. Logəm, usan naḅot gəlar ḅisi aropul vətah ḅəḅḅəhw! ⁸ Nəboŋ aSimon Pita toris natenan, iteh bathurien aYesu ike, “Givan dan ginau Nasuḅ, husur novi vanuan tosa masuṽ!”

⁹ Ekəmaienan husur gai mai alat lotosuh maii, losəhoṽut hən naieh tosoḅur lotosah həni. ¹⁰ AJemes mai aJon, anatun aSepeti gəlar artoḅon mai aSimon len nauman, gəlar tu arosəhoṽut. Beti aYesu ikel mai aSimon ke, “Sagemətahw; asike gosəsahieh am, daməŋai van dereh gisah hən nəvanuan gail.”

¹¹ Na loliv naḅot eru enan salito vahut, ale loriŋ natit ḅisi esuh, lohusur aYesu.

* **5:6:** Jon 21.3-6

*AYesu igol avan sua tokad naleprosi imaur
(Mat 8.1-4; Mak 1.40-45)*

¹² Nəboŋ aYesu totoh len nəbiltivile sua, avan sua tokad naleprosi len niben kavkav egəm həni. Nəboŋ toris aYesu iteh len tan, ekəta vi pan ale eŋiri ke, “Nasuḅ, gəḃeləŋoni, goləboi gəḃigol nəḃimaur, nəḃiveveu.”

¹³ Na aYesu isar hən navəlan, ibari ale ikel maii ke, “Noləŋoni. Gimaur, giveveu!” Vəha-sua ŋai naleprosi ivan dani.

¹⁴ Beti aYesu ikele həni ke, “Sagikel nəsa tovisi mai avan ideh. Be givan, geḃusan gaiug hən ahai tutumav. Ale geviol hən naviolan mōs natutumavan hum aMoses tokele tia hən naveveuan sam̃ hən gəḃeḃusan galit ke gumaur.”*

¹⁵ Be na-kel-uri-an husur aYesu ivan van am, ŋa nəvanuan isoḅur logəm hən ləḃesəsəloŋ həni ale hən gai ḃigol galit ləḃimaur dan naməsahan salito.

¹⁶ Avil aYesu eriŋ galit akis, evi lan naut toḃəḃesw səḃon ale isor mai aTəman.

*AYesu igol avan sua todədas ḃerusan gai, imaur
(Mat 9.1-8; Mak 2.1-12)*

¹⁷ Len nəboŋ sua aYesu eḃusḃusan, ale naFarisi gail mai ahai ḃusan gail hən nalo lobətah ei. Logəm len navile ḃisi a Kalili mai a Jutea mai naut a Jerusalem. Nədəŋan siNasuḅ eḃis len aYesu hən ḃilav kuv naməsahan. ¹⁸ Len nəboŋ enan lalum̃an galevis lupat avan sua len nəbateh, saləboi ḃerusan gai. Luke lipati vi lohoim hən ləḃeriŋi bathurien aYesu, ¹⁹ avil lohisi soḃuer, naim epul

* **5:14:** Lev 14.1-32

hən nəvanuan varirihit. Beti lopəlau vi məhat len navurun topapav, ludakuvi, gol naður lan, ale loriŋ tur hən gai mai nəbateh san vi pan. Loriŋi rivuh len naluŋoh, a m̄o hən aYesu. ²⁰ Nəboŋ aYesu toris ləboi nadəlomian salito ike, “Tegai, gaiug, nəsaan sam̄ gail lumaruḅat.”

²¹ NaFarisi gail mai ahai þusan gail hən nalo, nənauan salit imaiegai ke, “Gai evi ase tosor maiegai? Inau ke tovi aGot a? Ase eləboi ḅeruḅat nəsaan? AGot səḅon ŋai!” ²² Be aYesu eləboi nənauan salito ale ike, “Nənauan len nəlomito satimaienan. ²³ Nəḅike, ‘Noruḅat nəsaan sam̄ gail,’ o ‘Gile məhat, giyar,’ nəsa emədmədau am?”* ²⁴ Imagenan neḅusan gamito ke aNatun Nəvanuan ikad nədaŋan hən ḅeruḅat nəsaan gail len navile a pan timaiegai....” Ale ikel mai atenan saləboi ḅerusan gai ke, “Nukel mai gaiug, gile məhat, pat nəbateh sam̄ ale vahim!”

²⁵ Vəha-sua ŋai ile məhat len nəholito, ipat nəsa topat lan, isal suh nəyalyalan siGot, ivahim. ²⁶ Galit þisi lumaŋmaŋ vəsa ale lusal suh nəyalyalan siGot. Lumaŋmaŋ masuḅ, lomətahw ale luke, “Daməŋai nəsa dattorisi etile buni.”

*AYesu itabtabuh len aLevi
(Mat 9.9-13; Mak 2.13-17)*

²⁷ Natgalenan tonon, husur nəboŋ enan, aYesu evivile ale eris nəvanuan nətaks sua, nahəsan aLevi,

* **5:23:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas ḅigol eru en þisi, ale nəḅike, ‘Noruḅat nəsaan sam̄ gail,’ mətsaləboi ke lumaruḅat o ləsəmaruḅat. Be nəḅike, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətḅerisi ke imaur.

tobətah len nəpasvaləval hən nətaks. Ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau!”*

²⁸ Ale erin natit gail p̄isi ipat, ile məhat, ehusuri.

²⁹ Beti aLevi eutaut hən nəbilitihanən m̄os aYesu len naim san, ale ikad nəbilitiluv̄oh hən alat lotoum sum̄an aLevi mai galevis am luhan mai galito. ³⁰ Be naFarisi gail mai ahai p̄usan salit gail hən nalo, lukel mətmətan hən aYesu mai ahai susur san gail. Luke, “Imabe məttohan, məttomun mai nəvanuan nətaks gail mai alat nəsaan am?”*

³¹ AYesu isor var galit ke, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan narəran, be alat lotoməzah ŋai. ³² Ginau nəsagəm hən nəbikel alat lotonor hən ləbipair dan nəsaan salito be nogəm hən nəbikēle mai alat nəsaan.”

*Nausian husur nəvide silat ləsəhan
(Mat 9.14-17; Mak 2.18-22)*

³³ Beti lukel maii ke, “Ahai susur siJon gail, nəboŋ isoḅur ləsəhan hən ləbisor tuḅ, mai ahai susur sinamit, naFarisi gail, lumagenan, be esam̄ gail imabe lotohan, lotomun?”

³⁴ AYesu isor var galit ke, “Nəboŋ avan sua tolah, godədas gəb̄igol nəvanuan san gail lotoḅon maii hən salihan. ³⁵ Be dereh tikad nəboŋ hən ləbesəhar naulum̄an tolah dan nəvanuan san gail. Len nəboŋ enan asike luhan.”†

* **5:27:** Mat 9.9; Mak 2.14 * **5:30:** Luk 15.1-2 † **5:35:** Len nəḅol p̄usan egai aYesu isor husur gai gabag tosum̄an naulum̄an tolah.

³⁶ Beti aYesu eþusan, iþol† ke, “Səkad avan ideh totar naþisihoh dan nahurabat veveu ale tosođe len nahurabat tomatu. Tagole, tamədas nahurabat veveu ale naþisihoh asike tanor hən nahurabat tomatu. ³⁷ Nəvanuan gail ləsabir nəwain lotomadhaum həni len nahurhuwain tomatu. § Nəvanuan tagole, ale nəwain veveu tatəvah tur lan, ale nahurhuwain tapəlaus. Nəwain tariv dani ale nahurhuwain təsa. ³⁸ Aoa, nəvanuan gail leþir nəwain veveu len nahurhuwain veveu. ³⁹ Avil səkad avan ideh tomun nəwain tomatu toləyon toveveu husur ike, ‘Nəwain tomatu ivoi səhori,’ ale gamit mətumaienan, mətomətahun natit toveveu.”

6

AYesu evi masta hən nəSappat
(*Mat 12.1-8; Mak 2.23-28*)

¹ Len nəSappat sua aYesu mai ahai susur san gail luyar tur len nəmarireu hən nawit, ale ahai susur gail lotuþat kin þur nəhavhuwit gail. Lusarsari len navəlalito ale luhan namisurhuwit gail.*

² NaFarisi galevis lousi ke, “Imabe mətugol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat?”

³ AYesu isor var galit ke, “Mətsaʋuruŋ ləboi nəsa aTevit galito lotogole nəboŋ lotomalkəkət a? ⁴ Eþis len naim nətaþolen siGot, ale ilav nabəta tolo. Ihani ale ilavi mai lalumān şan.* Be nalo ike ahai tutumav səbolit ŋai loləboi ləbihani.”*

† **5:36:** Len naut egai aYesu ikel naþusanan egai hən beʋusan galito ke naþisal san iveveu, sanor hən naþisal tomatu lotohususuri.

§ **5:37:** Nahurhuwain evi nahurhunani o nahurhusipsip lotobir nəwain veveu þurhulon. * **6:1:** Deu 23.25 * **6:4:** 1Sam 21.1-6

* **6:4:** Lev 24.9

⁵ Beti aYesu ikel mai galito ke, “ANatun Nəvanuan evi masta hən nəSappat. NəSappat ipat len navəlan.”

*AYesu igol avan sua, navəlan totah, imaur
(Mat 12.9-14; Mak 3.1-6)*

⁶ Len nəSappat sua tile am, aYesu evi lan naim nəbonbonan, eḡusan. Ale ikad avan sual ei, navəlan nəmatu totah, togəm hum towas.

⁷ NaFarisi gail mai ahai ḡusan gail hən nalo ludas ḡisal hən ləḡisab nəsaban ideh len aYesu hən ləḡikot həni. Na lokəta bunusi ke ḡigol atenan ḡimaur len nəSappat salito. ⁸ Be aYesu eləboi nəsa lotonau, ale ikel mai naulumān tokad navəlan totah ke, “Gile məhat, il rivuh hən galit ḡisi.” Imaienan naulumān ile məhat ale eil ei.

⁹ Beti aYesu eus galit ke, “Nous gamito, len nalo nəsa inor len nəSappat: datḡigol navoian o nəsaan, datḡetəgau gat nəmauran o datḡigol ḡimasig?”

¹⁰ Ekəta garu len galito, beti ikel mai atenan ke, “Gisar hən navəlañ.” Igole, ale navəlan imaur buni tətəs.

¹¹ Avil galito, lopul hən nəlol paḡpaḡ vəsa, ale lotubət sor utaut len galit gabag hən nəsa ləḡigole van hən aYesu.

*AYesu itabtabuh len ahai pispisul san gail lotovi
12
(Mat 10.1-4; Mak 3.13-19)*

¹² Len nəboḡ galenan sua aYesu evi məhat len naḡehuh hən ḡisor tuḡ, ale isor mai aGot len nalenmariug kavkav. ¹³ Dudulan ekis ahai susur san gail gəmai, ale ilekis hən 12 dan galito. Ekis galit hən ahai pispisul: ikad ¹⁴ aSimon (tokisi am hən aPita) mai aAdru aḡan, ikad aJemes, aJon, aFilip, aPartolomiu, ¹⁵ aMattiu, aTomas,

aJemes anatum aAlfeus, aSimon tovi naSelot sua,*
 16 aJutas anatum aJemes mai aJutas Iskariot berin
 aYesu len navəlan naenemi san gail.

*AYesu epusan, igol nəvanuan gail lumaur
 (Mat 4.23-25)*

17 AYesu eput vi pan mai galito, eil len nabəmav.
 Ikad naluʋoh hən ahai susur san ei mai nəvanuan
 tosoʋur lotogəm a Jerusalem mai naut tosoʋur a
 Jutea mai galevis ta Tair mai ta Siton. 18 Logəm hən
 ləbesəsəlon hən, ale hən gai biḡol naməsahan salit
 binon. AYesu ehut nanunun tosa gail dan galit
 lotokade, ale igol na-lənon-isa-an salit ivoi. 19 Galit
 pisi lugol risi ke libari bathut nədanjan egəm len
 aYesu, igol galit lumaur.

*Na-sor-ivoi-an mai na-sor-lolosa-an
 (Mat 5.1-12)*

20 AYesu ekəta ris ahai susur san gail ike:
 “Gamit məttoʋidol,
 navoian siGot igol gagai mətukab hən
 husur natohan pipihabəlan aGot evi samito.
 21 Gamit məttomalkəkət gagai,
 navoian siGot igol gagai mətukab hən
 husur dereh mitihanukub.†
 Gamit məttotaḡ gagai,
 navoian siGot igol gagai mətukab hən
 husur dereh mitiman.

22 “Gamit, nəvanuan gail lotomətahun bun
 gamito, lotokai hən gamito, lotosor viles gamito,

* **6:15:** NaSelot evi nəvanuan len naluʋoh sua lotomətahun alat
 a Rom, lotoke ləbiʋal mai galito. † **6:21:** Ta sutuai naju gail
 luke malkəkət, be namilen evi malkəkət hən naləboian siGot mai
 nagolean hən nəsa aGot tokele.

ale lotosor mēdas nahəsamit hum tosa bathut aNatun Nəvanuan məttovi esan, navoian siGot igol gagai mətukab həni. ²³ Mitikemkem len nəboŋ enan, mətēməlməlah len nahəhəvuran husur nakonp̄urp̄uran samit len nəmav gag etibau. Nəvanuan lotogol tosa hən gamit maienan, losuñan atəmalit ta sutuai lotogol tosa maienan hən ahai kelkel ur gail siGot.*

²⁴ “Avil gamit məttokad natit tosoḅur, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat husur nəsa məttokade evi hən nəboŋ ta daməŋai ŋai.

²⁵ Gamit məttokad nəhanian tosoḅur gagai, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat husur dereh mitimalkəkət.

Gamit məttoman gagai, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat husur dereh nəlomit tisa, mititaŋ.

²⁶ “Gamit, mətḅeum m̄os nəvanuan p̄isi ləḅisal suh gamito, nəmauran samit tivan tisa vəsa batbat, husur atəmalit ta sutuai lugol maienan hən ahai kelkel ur gəgəras gail.”

Geləmas bun aenemi san̄ gail

(Mat 5.38-48, 7.12a)

²⁷ AYesu eḅusan am ike, “Samtimaienan. Nukel mai gamit məttosəsəloŋ hən ginau ke: Məteləmas bun aenemi samit gail, gol tivoi van hən alat lotomətahun bun gamito, ²⁸ us aGot hən ḅigol navoian van hən alat lotosor mēdas gamito, sor tuḅ m̄os alat lotogol tosa hən gamito. ²⁹ Avan ideh ḅiḅos nətarhoñ, gipair hən nətarhoñ togon van həni. Avan ideh ḅilav nahurabat naut susus

* **6:23:** 2Chr 36.16; Uman 7.52

sam̃, gidam̃ hēni ke tilav nēhai susun sam̃ am.
³⁰ Geviol mai galit p̃isi lēbeus gaiug hēn natideh,
 ale avan ideh bilav natideh sam̃, sageusi ke tilav
 tēlmam hēni. ³¹ Nãvide mēttolēḡoni ke nēvanuan gail
 ligole van hēn gamito, mitigol nãvide enan van
 hēn galito.

³² “Mētbēlēmas bun ḡai alat lotolēmas bun
 gamito, savi natideh. Husur ke alat nēsaan
 am lolēmas bun alat lotolēmas bun galito.

³³ Mētbivoi ḡai hēn alat lotovoi hēn gamito, savi
 natideh. Bathut alat nēsaan am lugol tomagenan.

³⁴ Mētbīdam̃ hēn nēvat ḡai mai alat mēttouau ke
 lēbisar gele, savi natideh. Alat nēsaan am ludam̃
 hēn nēvat mai galit gabag, hēn lēbisar gel nēkabut
 p̃isi. ³⁵ Be ivoi ke gamit mētetile. Mētelēmas bun
 aenemi samit gail, mitivoi hēn galito. Mitīdam̃
 hēn nēvat mai galito, be samtitoḡ vir nē-sar-gele-an.
 Mētbīmaiēnan, dereh aGot tilav nakonp̃urp̃uran
 totibau mai gamito ale mētegēm vi anatun aGot
 toyalyal buni. Bathut gai ivoi hēn alat lēsasipa
 vi tēban mai nēvanuan nēsaan gail. ³⁶ Nēlomit
 timastaḡis nēvanuan gail sur̃man aTēmamit len
 nēmav nēlon totaḡis galito.”

Gikel nakitinan husur nēvanuan p̃isi
(Mat 7.1-5)

³⁷ AYesu isor am ke, “Samtike nēvanuan tile isa
 ale aGot asike ike mētusa. Samtisaḡ sēhoti ke
 nēvanuan tile timaspanis. Imagenan aGot asike
 isaḡ sēhoti ke gamit mitimaspanis. Mēterubāt
 nēsaan nēvanuan togole hēn gamito, imagenan
 dereh aGot terubāt nēsaan samito. ³⁸ Mēteviol,

imagenan dereh aGot teviol mai gamito. Gai dereh teviol hən tisoḅur mai gamito, teirir həni, tepul səsəhov variviriv. Bathut mətḅeviol habat o mətḅeviol kəkereh, aGot teviol magenan mai gamito.”

³⁹ AYesu eḅusan am, iḅol maiegai ke: “Ametḅesw eləboi ḅesəhar ametḅesw togon a? Aoa, gəlar ḅisi dereh aripal suluḅi, ariteh len nəḅur. ⁴⁰ Ahai susur, satibau səhor ahai ḅusan san, be avan ideh toləboi səhot ḅis nəḅusanan sihai ḅusan san, dereh tesuḅan gai.

⁴¹ “Husur nəsa gotokəta kot nakumashəhai len namətan aḅamḅ, be gəsənau nəbiltitarhai len namətaḅ? ⁴² Imabe gotoke, ‘Wawa, nidakuv nakumashəhai dan namətaḅ,’ nəḅoḅ gotokad nətarhai gəsarisi len namətaḅ? Gaiug gotovi vanuan gəgəras, gilav kuv nətarhai dan namətaḅ bai. Gəḅigole ḅinoḅ nakətaan saḅ dereh timasil tinor hən gəḅidakuv nakumashəhai dan namətan aḅamḅ.

Nəhai mai nəḅite
(*Mat 7.16-20, 12.33-35*)

⁴³ “Nəhai tovoi səḅan hən nəḅit tosa. Nəhai tosa səḅan hən nəḅit tovoi. ⁴⁴ Goris ləboi nəhai ideh nəḅoḅ gotoris nəḅite. Nəvanuan gail ləsavərus nəḅit tovoi hun nafik o nakrep len nəhau tosa tokad nasunite.† ⁴⁵ Nəvanuan tovoi igol navoian len navoian topul len nəlon, mai nəvanuan tosa igol nəsaan len nəsaan topul len nəlon. Bathut, nəsa nəvanuan tokele, evivile len nəsa topul səsəhov len nəlon.

† **6:44:** Nəhau enan ehun nəḅulgəgau.

Nəvanuan na-um-im-an eru
(*Mat 7.24-27*)

⁴⁶ “Mətokis ginau ke, ‘Masta, Masta,’ be mətəsgol nəsa notokele. Imabe? ⁴⁷ Nəvanuan p̄isi lotogəm hən ginau, lotosəsəloŋ hən nasoruan sagw mai lotogole, lumaiegai ke: ⁴⁸ Ehum avan sua toum hən naim, tokir sareh ale toriŋ nəpaudesen len nəvat mot. Nəboŋ nilev togəmai, nawisel tovi məhat, iṽas naim be sakur həni husur eum həni idaŋ habat. ⁴⁹ Be avan ideh tosəsəloŋ hən nasoruan sagw ale sagole, esum̄ian avan sua toum hən naim topat len tan, nəpaudesen toḅuer. Nəboŋ nawisel tolev, toṽas naim enan, vəha-sua ŋai erus, iteh vəmasirsir.”

7

Nadəlomian hən nasoltia sua
(*Mat 8.5-13*)

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ibar naut a Kapernaum. ² Len naut enan ikad nasenturion sua tokad naslev. Nasenturion enan inau ke naslev san tovoi habat. Be naslev eməsah, hum ma ḅeməsol. ³ Nasenturion esəsəloŋ hən nasoruan husur aYesu, ale esəvat alat evis lotoil a m̄o hən naJu gail van həni hən ləḅeusi ke, tegəm hən ḅigol naslev san timaur. ⁴ Nəboŋ lotogəm hən aYesu, loŋiri ke, “Bathut atenan inor, ivoi hən gəḅigol nategai m̄osi, ⁵ husur eləmas bun nəvanuan sadit gail, ale eum hən naim nəḅonḅonan sinamito.”

⁶ Na aYesu ivan mai galito. Nəboŋ pəpadaŋ hən ḅibar naim enan, nasenturion esəvat esan gail hən ləḅikel maii ke: “Nasub, ivoi ke sagegəm pəpadaŋ am, husur ginau nəsanor kasi hən gəḅebis lohoim

sagw. ⁷ Imaienan nunau ginau ke, nēsanor kasi hən nēbebubur mai gaiug. Avil gēbikēle ke naslev sagw ħimaur, dereh timaur. ⁸ Nokəmaienan husur ginau nutoh pipihabəlan alat lotoil a mō hən ginau, ale nasoltia gail lutoh pipihabəlagw. Nəbikel mai tosua ke, ‘Givan,’ dereh tivan; nəbikel mai sual am ke, ‘Gegəmai,’ dereh tegəmai. Nəbikel mai naslev sagw ke, ‘Gigol nategai,’ ale dereh tigole.”

⁹ Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ həni, ipaŋ lan. Ipair van hən naluvoh lotohusuri ale ike, “Nukel mai gamit ke; nəəsəb nadəlomian todaŋ maiegai len alat seIsrael.”

¹⁰ Beti alat sinasenturion, gai tosəvat galito, lotəlmam vahim ale lusabi ke naslev imaur buni.

AYesu igol anatum uluman sibatunau ile məhat dan nəmatan

¹¹ Pelan han aYesu evi Nain, navile sua. Ale ahai susur san gail mai nabiltiluvoh lutah maii.

¹² Nəboŋ aYesu toyar pəpadaŋ hən nametləkau hən navile, alat a Nain lupat nauluman sua tomat vivile, tovi aṽisusua sinan. Lupatilen nəmel. Anan evi batunau, ale nabiltiluvoh a Nain luyar mai alitenan. ¹³ Nəboŋ Nasub toris alitenan, nəlon itaŋisi ale ike, “Sagitaŋ.”

¹⁴ Beti ivan, ibar nəmel nəmatan, ale alat lotopati loil. Ike, “Mantuhmar, nukel mai gaiug, gile məhat!” ¹⁵ Ale nəmantuhmar ebətah məhat, etubat sor. Beti aYesu eviol həni mai anan.

¹⁶ Galit piisi lomətahw, lumaŋmaŋ ale lusor sal suh nəyalyalan siGot ke, “Ahai kelkel ur sua toyalyal evisi hən gidato!” Lusor am ke, “AGot egəm hən ħevi tarhət sidato, nəvanuan san gail.”

17 Na-kel-uri-an egai husur aYesu iperņan naut p̄isi a Jutea mai naut p̄isi todar visi.

AYesu mai aJon Baptais

(Mat 11.2-19)

18 Ahai susur siJon gail lukel ur natgalen p̄isi mai. Ale ekis galit eru, 19 esəvat gəlaru van hən Nasuḅ hən arḅeusi ke, “Gaiug govi nəvanuan togəmgəmai o ivoi ke namtitoḅ vir sual am?” 20 Nəboḅ artogəm həni, arousi ke, “AJon Baptais esəvat ginaməru gəm hən gaiug, eusi ke, ‘Govi nəvanuan togəmgəmai o ivoi ke namtitoḅ vir tile am?’”

21 Len nəboḅ enan ŋai aYesu igol nəvanuan isoḅur lotokad naməsahan tiltile lumaur, igol galevis, nanunun nəmarginobut gail lumakuv dan galito. Ale ilav nakətaan mai nametḅesw isoḅur. 22 Imagenan isor var gəlaru ke, “Məretəlmam ale kel mai aJon nəsa mərtorisi mai mərtosəsəloḅ həni: ametḅesw gail lukad nakətaan, alat narielit togau luyar, alat lotokad naleprosi lumaur, luveveu, nədarinḅ ḅulḅulol gail losəsəloḅ mai alat lotomat lule məhat dan nəmatan. Ale alat lotopar tite losəsəloḅ hən na-kel-uri-an tovoi.* 23 AGot tigol tivoi hən avan ideh sateh dan nadəlomian len ginau sil nəsa notogole.”

24 Nəboḅ ahai pispisul siJon artovan, aYesu etuḅat sor husur aJon mai naluḅoh ke, “Nəboḅ məttovi lan naut masmas toḅḅesw, mətuvan varis nəsa? Naḅiliol nəlan toḅuvi toḅurkur a? Aoa! 25 Beḅuer, mətuvan hən mətḅeris nəsa? Nauluḅan tosun nahurabat nəvat halit totibau a?

* 7:22: Isa 35.5-6, 61.1 * 7:24: Len naut egai hum ma tosor husur nəvanuan todidimair, togəgel hən nənauan akis.

Aoa! Alat lotosun nahurabat tomaienān, lotokad nakontit p̄isi, galit losuh len nabiltiim sekiŋ gail!

²⁶ Bimaienan, m̄ətuvan h̄ən m̄ətberis n̄əsa? Ahai kelkel ur sual a? Evoi, nukel mai gamit ke savi ahai kelkel ur ŋai, iyalyal səhor ahai kelkel ur.

²⁷ Atenan evi n̄əvanuan natosian siGot tokel husuri ke: ‘Geris! dereh nesəvat ahai pispisul sagw a m̄o h̄ən gaiug toutaut h̄ən naṗisal sam̄ m̄os gaiug.’*

²⁸ “Nukel mai gamit ke, səkad avan ideh nap̄əhaʔut topasi, tosəhor aJon; Be len alat lototoh pipihabəlan aGot, galit ideh tovi ut kəmas iyalyal səhor aJon.”

²⁹ (Galit isoḅur mai galevis lotovi n̄əvanuan n̄ətaks aJon tobaptais h̄ən galit tia, nəboŋ lotosəsəloŋ h̄ən aYesu, lukel ləboii ke, naṗisal siGot inor. ³⁰ Avil naFarisi gail mai alat lotokad namitisau h̄ən nalo, aJon səbaptais h̄ən galito, lomətahun p̄is naṗisal siGot mai naləŋonian siGot m̄os galito.)

³¹ AYesu isor am, ike, “Ale naur ta daməŋai lumabe? Noləboi nəḅike lohūm n̄əsa? ³² Losuŋian alahutai lotobətah len nəmaket lotokai van h̄ən galit gabag ke, ‘Namtoʔuv nabuvimal m̄os gamito be m̄ətsəsav; namtokəkai h̄ən nəḅe nəmatan be m̄ətsətaŋ!’ ³³ Logəgel h̄ən nənauan salit tabtab. Nokəmaienan husur nəboŋ aJon Baptais togəmai, səhan nabəta, samun nəwain, be m̄ətuke, ‘Ikad natəmat.’ ³⁴ Avil aNatun Nəvanuan egəmai, ihan, emun, be m̄ətuke, ‘Məteris! Nauluŋian tohan təməhav, tomun vatərog. Itah mai n̄əvanuan n̄ətaks mai n̄əvanuan n̄əsaan gail!’ ³⁵ Be alat lotohusur naṗisal siGot h̄ən namitisau h̄ən nəmauran tonor, nəmauran salito eʋusani ke naṗisal siGot ekitin.”

* 7:27: Mal 3.1

AYesu erubat nasaan sepəhaʋut tosa

³⁶ Ikad naFarisi sua, nahəsan aSimon, tous aYesu hən bihan maii, ale aYesu eʋis lohoim san, ipat tarhəgarin hən bihan. ³⁷ Nəboŋ napəhaʋut nasaan sua len nabiltivile enan tosəsələŋ həni ke aYesu tohan len naim siFarisi enan, ipat nabotel nəhai pəhas van hən aYesu. ³⁸ Eil pəpadaŋ hən nar-ien, itaŋ. Nəboŋ totaŋ, namətarur san iteh len nalohrien aYesu gol arumosmos. Beti igargar narien hən navurun, esumñ narien ale eʋir nəhai pəhas len narien gəlaru. ³⁹ NaFarisi tous aYesu hən bihan, eris natenan. Nəboŋ torisi inau len gai səʋon ke, “Ategai tavi ahai kelkel ur, taləboi as tobari, ale taləboi am naʋide san ke alitenan evi pəhaʋut nasaan.” ⁴⁰ AYesu isor vari ke, “Simon, nukad natesua hən nəbikel mai gaiug.” ASimon ike, “Hai pusan, kele.”

⁴¹ AYesu iʋol həni ke, “Ikad alaruevis. Arukabut hən nəvat sivan sua todañ həni mai gəlaru. Sua ikabut hən natenarius† tovi 500, togon ikabut hən 50. ⁴² Gəlar p̄isi arsəkad nəvat hən arʋisar gele, ŋa gai ikas kuv nəkabut səlaru. Imaienan, gəlar ta be eləmas buni səhor togon?”

⁴³ ASimon isor vari ke, “Hum ma atenan, nəvanuan tokas kuv nəkabut san totibau səhor togon.” AYesu ike, “Gokitin.”

⁴⁴ Beti ipair van hən napəhaʋut ale ikel mai aSimon ke, “Geris alitegai? Nəboŋ notobis lohoim samñ gəsəlav nəwai hən nəbəkəkas nariegw, wake namətarur selitegai igol nariegw imosmos həni

† **7:41:** Natenarius evi nəvat napurpuran hən nauman hən nəmariboŋ tosua.

ale igargari hən navurun. ⁴⁵ Gəsasum̃ nətarhogw hən na-ke-ivoi-an hən notogəmai, wake nəboŋ notobis lohoim, alitegai sasib hən tosum̃ nariegw gəlaru. ⁴⁶ Gəsavəhas nəkadugw hən naoil hən naoiliv hum naŋide sidato, wake gai ebir nəhai pəhas len nariegw gəlaru. ⁴⁷ Bathut natgalenan, nukel mai gaiug ke, nəsaan san gail lotosoḅur lumaruḅat tia, imaienan gai eləmas masuṽ hən ginau. Avil nəvanuan, nəsaan san tokəkereh tomaruḅat, gai eləmas bun ginau, be tokəkereh ŋai.”

⁴⁸ Beti aYesu ikel mai alitenan ke, “Nəsaan sam̃ gail lumaruḅat.”

⁴⁹ Be alat lototoh maii len nəhanan ei lusor mai galit gabag ke, “Ase gagai, toruḅat nəsaan gail tu maiegai?”

⁵⁰ Ale aYesu ikel mai alitenan ke, “Nadəlomian sam̃ gatolav kuv gaiug dan nəsaan sam̃ gail. Givan, natəmat tipat len nəlom̃.”

8

Latpəhaṽut lototah mai aYesu

¹ Nəboŋ tononŋ, aYesu iyar tur len navile gail mai nabiltivile gail. Ikel ur na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipihabəlan aGot. Ahai pispisul lotovi 12 lutah maii. ² Napəhaṽut galevis, aYesu togol galit lotomaur dan nanunun nəmargobut mai naməसान, galit am lutah maii. Lovi: aMeri ta Maktala, nanunun nəmargobut toməlevru lotomakuv dani tia; ³ aJoanna asoan aKusa toil a m̃o hən naim siHerot Antipas tovi kiŋ; aSusanna; mai isoḅur am. Latpəhaṽut galenan, len nəsa lotokade, loviol kəmas hən nəvat salito m̃os aYesu mai nəvanuan san gail.

*AYesu iḅol husur namisurhuwit
(Mat 13.1-9; Mak 4.1-9)*

⁴ Nəboŋ naluṽoh hən navile galevis lotogəm hən aYesu, luḅonḅon, ale ikel nəḅol ṽusan ke,
⁵ “Avan sua tomabmabul namisurhut gail ivan vabubulan namisurhuwit han. Nəboŋ tobubulani maienan, galevis luteh len naṽisal; nəvanuan gail lupal gat gail ale nəman naməsav luhan ṽisi.
⁶ Galevis luteh len naut tobaŋ vat. Nəboŋ lototov, lumayoh husur nəwai eḅuer len naut enan.
⁷ Galevis luteh rivuh len nəharhəhau tokad nasunite. Nəboŋ artotov, nəhau eruŋ gut bun nawit. ⁸ Namisurhuwit galevis am luteh len nətan tokənoh. Lutov ale sədareh luṽan vəha-100 len nəsa nəvanuan tomabule.” Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ikai ke, “Avan ideh tokad nədarinjan hən ḅesəsəlon, tesəsəlon ṽau!”

*AYesu ikel nəḅol ṽusan ṽos nəsa?
(Mat 13.10-17; Mak 4.10-12)*

⁹ Ahai susur san gail lousi ke tikel namilen nəḅol ṽusan enan. ¹⁰ Ike, “AGot idanṽ hənɩ tia hən məṽbeləboi nəsa tosusuah husur natohan pipihabəlan aGot, avil nusor mai alatevis tile am hən nəḅol ṽusan hən ke,
 “ ‘naut kəmas ləḅekəta, kəta, ləsakəta ləboi nəsa aGot togole;
 naut kəmas ləḅesəsəlon, səsəlon, ləsasəsəlon ləboi nəsa aGot togole.’* ”

*AYesu isor vəsvəsai nəḅol hən namisurhuwit
(Mat 13.18-23; Mak 4.13-20)*

* **8:10:** Isa 6.9-10

11 “Namilen nǎbol þusan imaiegai ke: Namisurhut gail evi nasoruan siGot. 12 Alat lototeh len naþisal losuñan alat lotosəsəloŋ, beti natəmat egəm, lav kuv nasoruan dan nəlolito hən asike ləbikad nadəlomian, asike aGot þilav kuv galit dan nəsaan. 13 Alat lototeh len naut tobaŋ vat losuñan alat lotolav nasoruan len nakemkeman nəboŋ lotosəsəloŋ həni, be nəharhət salit gail ləsakir sədaŋ. Nadəlomian salit sabəlav van vəbar nəboŋ nəmauran totaltal kitev nadəlomian salit ke timabe, ale nadəlomian salit iteh. 14 Alat lototeh rivuh hən nəhau tosəsənot, losuñan alat lotosəsəloŋ be len nəmauran salit tovan, napulan hən natite, na-ləŋon-isa-an mai nahəhaʋuran, loruŋ gut gat galito gol ke ləsətov vabəbau hum ləsəmatmatu len nadəlomian salito. 15 Avil namisurhuwit gail lototeh len nətan tokənoh, losuñan alat lotokad nəlolit tonor mai tovoi buni. Nəboŋ lotosəsəloŋ hən nasoruan siGot, lunau gati, ale len nə-dəŋ-þuri-an, luʋan hən naʋit nəmauran tovoi.

*Namial tomial
(Mak 4.21-25)*

16 “Avan ideh asike epigau namial hən þikabut gole len nabiliwai o susuani pipimel. Aoa, erinji a məhat hən þemial len narumñ hən alat lotovi lohoim ləberisi. 17 Imaienan, natit þisi tosusuah, dereh tevisi þarþar, natit þisi tokəköl, dereh aGot tesəŋav həni, tevəhoti. 18 Imaienan, mətəsəsəloŋ vahvahur nasoruan hən mətəbələboii. Avan ideh tokad naləboian, dereh aGot teviol həni am maii, be avan ideh tomətahuhn þələboi nəsa notokele, dereh aGot tilav kuv naləboian tonau ke tokade dani.”

Anan aYesu mai aʋan aYesu gail
(Mat 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Beti aʋan aYesu matmat gail mai anan logəm hən ləberisi, be lodədas ləbegəm pəpadaŋ həni husur naluʋoh. ²⁰ Imaienan napisulan sua egəm həni ke, “Aʋam̃ gail mai anam̃ saltoil vivile. Luke leris gaiug.” ²¹ Isor vari ke, “Alat lotosəsəlōŋ hən nasoruan siGot ale lotogol nəsa tokele, galito lovi anagw mai aʋagw gail.”

AYesu igol nəlan todaŋ etəm̃at
(Mat 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Boŋ sua aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Datevi tarhəte len nabiltiwai egai.” Nə lusah len naʋot, lugam van.

²³ Nəboŋ lotogamgam van, aYesu ipatmari. Beti nəlan eʋuv idaŋ len nəwai, naʋot epul, pəpadaŋ hən bəm̃un. ²⁴ Ale ahai susur gail lovəŋon aYesu, luke, “Masta, Masta, dereh datimasig!” Ale aYesu ile məhat, isor idaŋ van hən nəlan mai nəwai topus; ale nəlan evi pan, nəwai etəm̃at. ²⁵ Eus galit ke, “Nadəlomian samit gai be?” Len namətahwan salito luṗaŋ lan, lousus galit gabag ke, “Ategai ase? Isor idaŋ van hən nəlan mai nəwai be gəlaru arugol husur nəsa tokele.”

Naulum̃an tokad natəm̃at gail
(Mat 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Beti lugam kotov nabiltiwai dan naut a Kalili vəbar naut silat a Kerasa. ²⁷ Nəboŋ aYesu tomarinṅ vahut, auleKerasa sua, nanunun nəmargobut gail lotobis lan, ebubur maii. Sutuai atenan sasun nahurabat, satoh len naim, be itoh len naḅurhuvat nəmatan gail. ²⁸⁻²⁹ Vəha-sob̃sob̃ur

tia nanunun nēmarginbut itah gati, naut kēmas lotobājis gati hēn natsen len narien mai navēlan ale lokēta kēkol hēni, ilav kotov natsen gail ale nanunun tosa ehuti vi lan naut tobēbesw. Nēboŋ toris aYesu eis habat, iteh bathurien. AYesu ikele hēn nanunun tosa ke timakuv dan naulumān. Ale ikai p̄rhado ke, “Gaiug savi hēn gēbemēdas ginau, aYesu, aNatun aGot toyalyal buni! Nonjir gaiug, sagipansēm ginau mūd!” ³⁰ Ale aYesu eusi ke, “Nahēsañ ase?” Isor vari ke, “Luŋoh,” husur nanunun nēmarginbut isobur lobis lan. ³¹ Ale loŋirŋiri ke satesēvat galit vi lan nabur nēpanisan sēkad nabutite.*

³² Ikad nabiltivēshēbuai lotosusu len navēhuh ei. Ale nanunun tosa gail loŋiri ke tidam hēn galito lēbēbis len nabuai gail. Idam hēni. ³³ Nēboŋ lotomakuv dan naulumān, lobis len nabuai gail, ale navēshēbuai lusarmar mariŋ len navēhuh, luteh len nēwai, lomun vemat.

³⁴ Nēboŋ alat lotokētkēta tēban nabuai gail lotoris nēsa tovisi, lugam mētahw van vakel uri len nabiltivile mai naut p̄isi todar visi. ³⁵ Ale nēvanuan gail logēm hēn lēberis nēsa tovisi. Nēboŋ lotobar aYesu, lusaḅ naulumān, nanunun nēmarginbut lotomakuv dani, tobētah bathurien aYesu. Esun nahurabat tia, mai nēnauan san ivoi, ale lomētahw. ³⁶ Alat lotorisi lukel uri mai nēvanuan gail, navide hēn naulumān tomaur, natemat gail lotomakuv dani. ³⁷ Imagenan alat a Kerasa p̄isi lous aYesu hēn bivan dan galit husur lopul hēn namētahwan. Na aYesu isah len nabot hēn bēriŋ naut enan. ³⁸ Naulumān, nanunun nēmarginbut

* **8:31:** KelV 9.1-5

gail lotomakuv dani, eņiri ke titah maii, be aYesu esəvati van ke, ³⁹ “Givahim hən gəbikel nəsa aGot togole mōs gaiug.” Nəa atenan ivan, iyar tur len naut p̄isi len nabiltivile enan, ikel ur natit p̄isi aYesu togole mōsi.

*Napəhaṽut toməsaḥ mai natəbarehreh tomat
(Mat 9.18-26; Mak 5.21-43)*

⁴⁰ Nəboņ aYesu totəlmam vi Kalili, naluṽoh lohəhaṽur hən natəlmaman san husur luvatvat viri. ⁴¹ Beti avan sua toil a mō hən naim nabonbonan, nahəsan aJairus, egəm, iteh bathurien aYesu, eņiri ke tivahim maii. ⁴² Gai ikad natəbarehreh tosua ŋai nədaṁ han tovi 12, be pəpadaņ timat.

Nəboņ aYesu toyar maii van, len nəyaran san naluṽoh lorihiti. ⁴³ Galit sua, napəhaṽut, nəda han igam len nasihau tovi 12 avil avan ideh edədas biḡol ḥimaaur.* ⁴⁴ Iyar pəpadaņ a tahw həni ale ibar nagilen nahurabat san. Vəha-sua ŋai nəda han səgam am. ⁴⁵ AYesu eus ke, “As tobar ginau?” Galit p̄isi luke savi galito. APita ike, “Masta, naluṽoh lorihit gaiug.” ⁴⁶ Be aYesu ike, “Avan sua ibar ginau husur noləboii ke nədaņan ivan dan ginau.”† ⁴⁷ Nəboņ napəhaṽut tonau ke aYesu teləboii, egəm həni, ipab, iteh bathurien. Len nəholito ikel maii ke hən nəsa tobari mai nəsa tovisi ke vəha-sua ŋai imaur tətəs. ⁴⁸ Beti aYesu ikel mai alitenan ke, “Nadəlomian saṁ igol ke gumaaur. Givan, nələṁ tikad natəṁat.”

* **8:43:** Natosian galevis ta sutuai luke: eṽur ahai rerer gail hən ləbiḡol ḥimaaur soḅuer. † **8:46:** Nədaņan siYesu imadihdih, naut kəmas galevis ivan dani, nədaņan san ipat p̄itp̄itoṽ sal.

⁴⁹ Nəboŋ aYesu tosor sal, avan sua egəm len naim siJairus toil a m̃o hən naim nabonbonan, ike, “Anatvaviñ imat ebun, sagemədas ahai p̃usan am.” ⁵⁰ Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ həni, ikel mai aJairus ke, “Sagemətahw, riŋ nəloñ len ginau ŋai, ale dereh timaur.”

⁵¹ Nəboŋ tovi lohoim siJairus, sədañ hən avan ideh b̃ebis lohoim maii, be idañ hən aPita, aJemes, aJon, atəman natəbarehreh, mai anan, alatenan ŋai.

⁵² Len nəboŋ enan ŋai nəvanuan p̃isi lutan̄ vaisis həni. Ris aYesu toke, “Samtitan̄, gai səmat, ipatmari ŋai.” ⁵³ Luman sili husur loləboii ke imat tia.

⁵⁴ Avil aYesu etəgau nalohvəlan ikai ke, “Anatugw, gile məhat!” ⁵⁵ Ale nanunun etəlmam, vəha-sua ŋai ile məhat. Beti aYesu ikel mai alarmisoan ke arevəŋani.

⁵⁶ Anan mai atəman aruman̄man̄ avil aYesu ikel idan̄ mai gəlaru ke saarikel nəsa tovisi mai avan ideh.

9

AYesu esəvat ahai pispisul san gail (Mat 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Nəboŋ aYesu tokis bonbon hən ahai pispisul san tovi 12, ilav mai galito na-il-a-m̃o-an mai nədaŋan hən ləbehut natəmat p̃isi mai hən ləbigol alat lotoməsah ləbimaur.

² Ale esəvat galito hən ləbikel ur natohan pipihabəlan aGot mai hən ləbigol nəvanuan gail ləbimaur.

³ Ikel mai galit ke, “Samtipat natideh hən nəyaran samito. Samtipat nəhai təbatehw, nəhad səsəŋon, nəvat o nəhai susun gəgel.

⁴ Naim ideh mət̃b̃ebis lan, toh ei vəbar nəboŋ mət̃berin̄ navile enan.

⁵ Nəvanuan gail

læbēmətahun gamito, nəbōŋ mət̃berin̄ navile enan, dardar hən nəmasiav dan nariemito hən b̄imasil ke aGot saħəhaʋur hən galito.”

⁶ Nəbōŋ tokəmaienan tonon̄ lovivile, luyar husur navile ʋisusua. Len naut p̄isi lukel na-kel-uri-an tovoi ale lugol alat lotoməsah lumaur.

*aHerot saləboii ke aYesu ase
(Mat 14.1-12; Mak 6.14-29)*

⁷ Len nəbōŋ enan aHerot Antipas, tovi vanuan totibau, esəsəlon̄ hən natgalenan lotovisi. Edədarnəb̄u lan husur galevis luke aYesu tovi aJon tole məhat dan nəmatan, ⁸ galevis luke tovi aElijah tovisi, mai galevis am luke tovi ahai kelkel ur ta sutuai sua tomaur tətəs. ⁹ Be aHerot ike, “Nuta kotov nəkadun aJon tia. Imaienan, ase ganan notosəsəlon̄ hən natgalenan husuri?” Ale aHerot idon̄ nap̄isal hən b̄ebubur mai aYesu.

*AYesu evəŋan naulun̄an tovi 5,000
(Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Jon 6.1-14)*

¹⁰ Nəbōŋ ahai pispisul gail lototəlmam, lukel mai aYesu nəsa lotogole. Beti esəhar galit vi lan nab̄iltivile Petsaita hən læb̄itoh ei səb̄olito, ¹¹ avil nəbōŋ naluʋoh lotosəsəlon̄ ləboii, lohusuri. AYesu ikel nahəhaʋuran san mai galito, isor mai galit husur natohan pipihəbələn aGot, ale igol alat lotoməsah lumaur.

¹² Ut mədau, namityal pəpadaŋ hən b̄imasur, ahai pispisul lotovi 12 logəm həni, luke, “Gesəvat naluʋoh vi tut vi lan navile mai naut gail lotodar vis naut egai hən læb̄isaḏ nəhanian mai naut nəpatan, husur naut egai eḏəbesw, ipat a tut.”

¹³ Ikel mai galit ke, “Gamit mitilav nəhanian ideh

mai galito!” Lusor vari ke, “Namtukad natuhbēta erim mai naieh eru ŋai, Goləŋon ke namtivan hən namtbeŋur nəhanian mōs naluŋoh p̄isi a.”
¹⁴ (Husur ke ikad naulum̄an tovi 5,000 ei.) Avil ikel mai ahai susur san gail ke, “Mitigol ke lebətah hən b̄ikad naulum̄an len natuhluŋoh ŋisusua bevi 50.”
¹⁵ Ale ahai susur gail lugole, galit p̄isi lobətah.
¹⁶ AYesu ilav nabəta erim mai naieh eru, ekəta vi lan nəmav hən b̄ike sipa, ale ebur kotov gail. Beti ilav nahudhut gail mai ahai susur gail hən ləbepəpəhuni mai nəvanuan gail.
¹⁷ Nəboŋ galit p̄isi lotohan vəhanukub tonon, ahai susur gail losəŋon nəhad tovi 12 hən nasughanian ləsəhani.*

APita ike aYesu evi aKristo, aGot totabtabuh lan (Mat 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Len nəboŋ sua, nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lototoh səbolito, aYesu isor tuŋ. Nəboŋ tosor tuŋ tonon eus galit ke, “Naluŋoh gail, lukel ke ginau ase?”

¹⁹ Lusor vari ke, “Galevis luke aJon Baptais, galevis am luke aElijah, galevis tətas am luke ahai kelkel ur ta sutuai sua tomaur tətas.”

²⁰ Ale eus ke, “Be gamito, mətukel ke ginau ase?” APita isor vari ke, “AKristo siGot, gai totabtabuh len gaiug.”

AYesu epəhav utaut hən nəmatan san (Mat 16.20-28; Mak 8.30-9.1)

²¹ Ikai tas galito ke salikel mai avan ideh nəsa aPita tomadhakele,
²² ike, “ANatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa, alat lotoil a mō hən nəvanuan gail, abiltihai tutumav gail mai ahai p̄usan gail

* 9:17: 2Ki 4.42-44

hən nalo, limasmətahuni, mai gai timasmat, ale len nəboŋ ħitor dereh timakuv dan nəmatan.”

²³ Beti ikel mai galit p̄isi ke, “Avan ideh ħeləŋon ke ħevi ahai susur sagw, satigol nəsa ħeləŋoni be len nəboŋ p̄isi timasputsan nəhai balbal san, vusi ale husur ginau. ²⁴ Bathut avan ideh toke ħetəgau gat nəmauran san, dereh timasig* be avan ideh nəmauran san ħimasig m̄os ginau, dereh aGot tigol timaur vi sutuai. ²⁵ Avan ideh totəgau gat natit p̄isi len navile a pan be nəlon imasig o nəmauran san vi sutuai eħuer, gai ikad nəsa? Esəhor nəsa lan? ²⁶ Avan ideh ħeməmau hən ginau mai nasoruan sagw, atenan, aNatun Nəvanuan teməmau həni balai nəboŋ ħegəm len nəyalyalan san mai nəyalyalan seTəman mai aŋel san gail. ²⁷ Nokitin, galevis lotoil gegai, asike lumat vəbar ləberis natan pipihəlan aGot.”

*Namənas kitin siYesu
(Mat 17.1-8; Mak 9.2-8)*

²⁸ Nəmariboŋ toməlevtor husur aYesu tokəmaienan, esəhar aPita, aJon mai aJemes, ale lovi məhat len naṽehuh hən ħisor mai aGot. ²⁹ Nəboŋ tosorsor mai aGot, nəhon egəm tile mai nahurabat san egəm pəhapəhw buni hun nəkabil. ³⁰ Vəha-sua ŋai naulum̄an eru, aMoses mai aElijah arovisi ³¹ len namənas nəmav, aruhol mai aYesu. Lusor husur nəsa aYesu ħigole ħisarpoh len naut a Jerusalem a tahw hən ħeriŋ navile a pan. ³² APita galito lupatmari. Nəboŋ lotolele, lokəta

* **9:24:** Len naut egai nəboŋ aYesu toke avan ideh toke ħetəgau gat nəmauran san, dereh timasig namilen ke avan ideh toke ħetəgau gat nəmauran san len navile a pan, dereh nəmauran vi sutuai timasig.

ris namənas san mai naulumñan eru artoil maii.*
³³ Nəboŋ artosudəlañ aYesu, aPita isor mai aYesu ke, “Masta, ivoi hən dattotoh gegai. Namteum hən nəpasvaləval titor: tesua esañ, tesua siMoses mai tesua siElijah.” (APita saləboi nəsa tokele.)

³⁴ Nəboŋ tosor sal, nəmavukasw egəm kabut gol galito, ale nəboŋ lotobis len nəmavukasw, aPita galit lomətahw. ³⁵ Nadoldol isor len nəmavukasw ke, “Ategai evi aNatugw nototabtah lan; gai, mətesəsəloŋ husuri!”*

³⁶ Nəboŋ nadoldol tosor tonon, lusaði ke aYesu səbon ŋai itoh. Naut ido hən gəlaru. Len nəboŋ galenan ləsasor husur nəsa lotorisi mai avan ideh.

AYesu igol natətai imaur

(Mat 17.14-18; Mak 9.14-27)

³⁷ Pelan han, nəboŋ lotomariŋ dan naŋehuh, nabiltiluŋoh lobubur mai aYesu. ³⁸ Naulumñan sua len galit ikai ke, “Hai þusan, noŋir gaiug ke geris anatugw ulumñan husur nukad esua ŋai. ³⁹ Nanunun sua itahtah gati, vəha-sua ŋai igol ke ikai habat. Igol evinvinu, iteh taltaloŋ ŋa nabusun iyau, səvanvan dani be nəboŋ tomakuv igol ke niben imaþulþul habat. ⁴⁰ Noŋir ahai susur sañ gail hən ləbēhuti be lodədasi.” ⁴¹ AYesu ike, “Gamit mətəkəkad nadəlomian, nəmauran samit naur ta daməŋai ikabkəbur masuŋ. Nitoh mai gamit tebəlav mabe? Mətupar dəlomian van van van nupetəmas həni. Səhar anaturñ gəmai.”

⁴² Nəboŋ natətai togəm sal, natəmat ibar həni len tan gol ke italtaloŋ. Be aYesu esivoh len nanunun tosa ke tevi tut, beti igol natətai imaur, ale eviol

* **9:32:** 2Pit 1.16-18 * **9:35:** Isa 42.1; Luk 3.22

təlmam həni mai atəman. ⁴³ Galit p̄isi luṕaṅ len nəyalyalan, nədaṅaṅ siGot.

*AYesu isor husur nəmatan san tətəs
(Mat 17.22-23; Mak 9.30-32)*

Nəboṅ galit p̄isi lotoṕaṅ, lotosor husur natit p̄isi togole, aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, ⁴⁴ “Mətesəsəloṅ vahvahur nasoruan galegai: Avan sua dereh teriṅ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.”† ⁴⁵ Avil lotətan hən nəsa tokele, namilen esusuah hən ke lodədas ləbələboii ale lomətahw, lomətahun ləbeusi həni.

*Ase iyalyal am?
(Mat 18.1-5; Mak 9.33-40)*

⁴⁶ Ahai susur gail m̄au lotuḅat v̄itv̄ituh sil ke galit ta be iyalyal səhor galito. ⁴⁷ AYesu eləboi nənauan salito ale esəhar natuhtətai, igol eil təban. ⁴⁸ Ale ikel mai galito ke, “Avan ideh tohəhaṽur hən natuhtətai suṁan egai bitah maii len nahəsagw, gai ehəhaṽur hən ginau nəbitah maii. Ale avan ideh tohəhaṽur hən ginau nəbitah maii, gai ehəhaṽur hən atenan tosəvat ginau. Husur ideh len gamito toriṅ gai a pan, gai m̄au etibau len nabunusian siGot.” ⁴⁹ AJon isor vari ke, “Masta, namtoris avan sua tohut nanunun nəmargobut gail len nahəsam̄, ale namtuke satigole husur savi ginamit ideh.” ⁵⁰ AYesu ike, “Samtikai tasi husur avan ideh samətahun gamito, gai evi tarhət samito.”

Len navile sua a Samaria lomətahun aYesu

† **9:44:** Len nasoruan ta Kris naut egai namilen hum ma tovi: Dereh aGot teriṅ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.

⁵¹ Nəboŋ hən na-vi-məhat-an siYesu egəm pəpadaŋ ŋa len nəboŋ enan ipair hən nəhon vi Jerusalem. ⁵² Ale esəvat ahai pispisul galevis luvan a mō. Len nəyaran salito lōbis len navile sua a Samaria hən ləbeutaut viri; ⁵³ be alat navile enan lomətahuni husur evi Jerusalem. ⁵⁴ Nəboŋ ahai susur san gəlaru, aJemes mai aJōn artoris nəsa tovisi, aruke, “Nasuḅ, guke namtekis nəhab len nəmav hən ḅihan bun galito?”*

⁵⁵ Be aYesu ipair, isor idaŋ, esivoh len gəlaru ke arsanor, ⁵⁶ ale lovi lan navile togon.

*Nəvanuan toke tehusur aYesu timabe?
(Mat 8.19-22)*

⁵⁷ Nəboŋ lotoyar husur naḅisal, avan sua ikel maii ke, “Dereh nehukur gaiug naut ḅisi gəbevi lan.” ⁵⁸ Ale aYesu ikel maii ke, “Nafoks gail lukad naḅur patəpat len tan, mai nəman naməsav gail lukad nəhai ŋodŋod, be aNatun Nəvanuan səkad naut ideh hən ḅipat turuŋ lan, hən ḅiŋavŋav.” ⁵⁹ Ale ikel mai nəvanuan tile ke, “Gehukur ginou!” Avil ike, “Nasuḅ, gidam̃ hən ginou nia tavun atəmagw bai.” ⁶⁰ Ris aYesu tosor vari ke, “Geriŋ alat lotomat litavun nəvanuan salit gail lotomat, avil gaiug, gia kel ur natohan pipihabəlan aGot.” ⁶¹ Nəvanuan tile am ike, “Dereh nehukur gaiug, Nasuḅ, be gidam̃ hən ginou nivahim hən nəbesudəlam̃ nəbathudud sagw bai.” ⁶² AYesu isor vari ke, “Avan ideh totəgau gat nəhai tivtivan†

* **9:54:** 2Ki 1.10, 12 † **9:62:** Nəhai tivtivan silat a Jutea ikad nametəlai tokan a pan. Naḅuluk o natoŋki elivi mai nəvanuan etəgau gat nəhai a tahw hən ḅiwol həni nəboŋ totiv nətan.

be tokətkəta təlmam, gai sanor kasi hən natohan pipihabəlan aGot.”

10

AYesu esəvat ahai susur gail lotovi 72

¹ Husur nəboŋ enan, aYesu itabtabuh len ahai susur tile am lotovi 72*, ale esəvat galito lorururu a mō hənī van hən navile mai naut pisi ke pəpadan bevi lan. ² Ikel mai galito ke, “Nəhanian totov tomatu isobur, be nəvanuan nauman lovis ŋai. Imagenan, mətəŋir aMasta hən nəmatuan ke tesəvat nəvanuan nauman gail vi lan nəmarireu nəmatuan san. ³ Mitivan! Nosəvat gamito məttoŋmān natuh-sipsip gail rivuh len navəshəlipah katkat lotovi enemi gail.† ⁴ Samtilav nəpaus van, samtitariv nəhad, samtitariv naributbut gail; ale samtikel na-keivoi-an mai alat mətbẽbubur mai galit metp̃isal. ⁵ Nəboŋ mətbẽbis lohoim ideh, mitike, ‘Gamit lohoim egai, mitikad natə̃mat len nəlomito.’ ⁶ Bikad nəvanuan toləmas natə̃mat ei, natə̃mat məttokele tipat len nəlon; bẽbuer, dereh natə̃mat tetəlmam van hən gamito. ⁷ Mititoh len naim enan ŋai, mitihan, mətəmun natideh lotolav mai gamito bathut inor hən nəvanuan nauman tikad naŋurp̃uran hən nauman san. Samtelul titau vi lan naim tiltile gail.* ⁸ Nəboŋ mətbevi lan navile ideh ale nəvanuan gail ləbehəhəvur hən gamito, mitihan

* **10:1:** Natosian galevis ta sutuai luke: 70. Imagegai len 10.17

† **10:3:** Len nasoruan ta Kris ike wolf. Nawolf ehum nabiltipah katkat. * **10:7:** Mat 10.10; 1Kor 9.14; 1Tim 5.18

nəsa ləb̃eutaut həni m̃os gamito. ⁹ Mitigol alat lotoməzah limaur ale kel mai galit ke, ‘Natohan pipihabəlan aGot egəm pəpadaŋ hən gamito.’ ¹⁰ Wake nəboŋ mər̃bevi lan navile ideh ale ləb̃emətahun gamito, mət̃evi lan namet̃p̃isal han gail ale mitike, ¹¹ ‘Namrudardar hən nəmasiav hən navile samito dan narienaməru, eṽusani ke aGot sahəhaṽur hən gamito. Be mitimasləboii ke, natohan pipihabəlan aGot egəm pəpadaŋ tia hən gamito.’* ¹² Nukel mai gamit ke, len nəboŋ aGot b̃epəpəhun nəvanuan gail, nəpanismen sinavile enan dereh tesəhor nəpanismen b̃ibar naut a Sotom.”*

*Navile gail ləsəpair dan nəsaan
(Mat 11.20-24)*

¹³ AYesu isor am husur naut gail lotomətahuni ke, “Dereh tisa vəsa hən gaiug, naut a Korasin, ale gaiug am, naut a Petsaita, tisa vəsa hən gaiug! Husur ke nətagol namerikel gail len naut a Tair mai a Siton hun notogole len gaməru, alat naut eru enan lətəpair dan nəsaan salito, asike lətavəlo, lətəsun nahurabat toharharo, † lətabətah len nəmasiav mitihab.* ¹⁴ Be husur mərsəpair dan nəsaan saməru, len nəboŋ siGot, aGot tipansəm gaməru səhor a Tair mai a Siton. ¹⁵ Gaiug am, naut a Kapernaum, gunau ke aGot tipatpat gaiug məhat vəbar nəmav a? Aoa! AGot dereh tilav gaiug vi pan vi lan naut nəmatan.”*

* **10:11:** Luk 9.3-5 * **10:12:** Gen 19.24-28 † **10:13:**
Nahurabat toharharo iharharo hun nəbak namətu. * **10:13:** Isa
23.1-18; Eze 26.1–28.26; Jol 3.4-8; Zec 9.2-4 * **10:15:** Isa 14.13-15

¹⁶ Beti aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Avan ideh tosəsəloŋ hən gamito, gai esəsəloŋ hən ginau am; avan ideh tomətahun gamito, gai emətahun ginau am; avil avan ideh tomətahun ginau, gai emətahun atenan tosəvat ginau.” Ale ahai susur lotovi 72 luvan.

Ahai susur lotovi 72 lotəlmam

¹⁷ Nəboŋ ahai susur lotovi 72 lototəlmam, lohəhaʋur ale luke, “Nasub, natəmat gail am lugol husur nəsa namttokele len nahəsam̃.” ¹⁸ Isor var galit ke, “Noris aSetan toteh dan nəmav hun nəkabil. ¹⁹ Nulav nədaŋan tia mai gamito hən mətʃipal gat nəmat mai naskopion§ gail mai hən mətʃesəhor aSetan mai esan gail; səkad natideh mətʃesənah lan. ²⁰ Imagenan samtehəhaʋur husur nanunun nəmargobut gail lotogol husur nəsa məttokele, be mitikemkem husur aGot itos gat nahəsamit tia len nəmav.”

AYesu ikemkem

(Mat 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Beti aYesu, aNunun aGot togol topul hən nakemkeman, ike, “Nusal suh gaiug aTata gotovi Masta hən nəmav mai navile a pan, husur gosusuan natgalenan dan alat lotokad nəkadulito mai alat lotokad namitisau hən navile a pan, be gukel vəhot gail mai alat lotovi ut kəmas hum atuhlahutai. Evoi aTata, husur gohəhaʋur hən tomaienən.” ²² AYesu isor tətəs ke, “ATəmagw ilav

§ 10:19: Naskopion evi natuhtit sua tokad narien toməlevtor. Ikad narivriʋon totibau a m̃o hun nahuh, ale ikad nagilen tobəlav kəkereh toləboi ʃevəlas nəvanuan. Nəboŋ tovəlas nəvanuan, eləboi ʃigol nəmatan.

natit p̄isi mai ginau tia. Səkad avan ideh toləboii ke ase aNatun aGot, be aTata ηai eləboii. Ale səkad avan ideh toləboii ke ase aTata, be aNatun ηai eləboii. Ale gai ilekis hən nəvanuan galevis hən ðevəhot p̄arp̄ar hən aTata mai galito hən ləb̄eləboii.”

²³ Beti nəboη lototoh səb̄olito, aYesu ipair van hən ahai susur san gail ike, “Navoian siGot igol ke alat lotoris nəsa məttorisi, lukab hən. ²⁴ Bathut nukel mai gamit ke ahai kelkel ur mai nakiη ta sutuai lotosəbur loləηon ke lətaris nəsa məttorisi be ləsarisi, loləηon ke lətasəsəlonη hən nəsa məttosəsəlonη hən, be ləsəsəlonη hən.”

Nəb̄ol p̄usan husur auleSamaria tovoi

²⁵ Len nəboη sua avan sua tokad namitisau hən nalo ile məhat, ike aYesu tekəkos len nasoruan san, ale eusi ke, “Hai p̄usan, nigol nəsa hən nəb̄ikad nəmauran vi sutuai?” ²⁶ AYesu eusi ke, “AMoses itos nəsa len nalo? Goṽurunηi ke ekəmabe?” ²⁷ Isor vari ke, “‘Geləmas bun Nasuḅ aGot sam̄ len nələm̄ kavkav, nanunun̄ kavkav, nədaηan sam̄ kavkav mai nənauan sam̄ kavkav; len gaiug kavkav;’* ale ‘Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaη hən gaiug sum̄an gotoləmas bun gaiug gabag.’”* ²⁸ AYesu ike, “Gokitin. Gigole magenan ale dereh gikad nəmauran vi sutuai.”* ²⁹ Avil ike tisor taltal gol gai gabag, ηa eus aYesu ke, “Nəvanuan totoh pəpadaη hən ginau, ase lai?” ³⁰ Len na-sor-vari-an san aYesu ibol p̄usan ke, “Nəboη aulum̄an sua tovi pan dan naut a Jerusalem vi Jeriko, nəvanuan

* **10:27:** Deu 6.5 * **10:27:** Lev 19.18 * **10:28:** Lev 18.5

vənvənah gail lom̃ur van həni, lukolkol nahurabat san dani, luṽasi, ṽasi, ṽasi van, ale loriṅi imatmatioṽ ei, luvan dani. ³¹ Ikade ke ahai tutumav sua ehuser naṽisal enan, be nəboṅ toris atenan, iyar tab tarhəṽisal dani. ³² Imagenan avan sua len nahəmar aLevi am ehuser naṽisal enan. Nəboṅ tobar atenan erisi be iyar tab tarhəṽisal dani. ³³ Avil len nəyaran seuleSamaria sua, ibar naut atenan topat lan. Nəboṅ torisi, nəlon itaṅisi. ³⁴ Na ivan həni, eḅir naoil mai nəwain len nəmanuṅ san gail ale ilot gol gail. Eriṅ atenan len natoṅki san, səhari van hən nahotel sua ale kətkəta təban ei. ³⁵ Pelan han ilav kuv natenarius eru ale ilav nəvat enan mai naulum̃an hən naim. Ike, ‘Kətkəta təban vir natəlmaman sagw ale dereh nəṽur nəkabut ideh san.’” ³⁶ Ale aYesu eusi ke, “Len nənauan sam̃, len alat lototor, ase itoh pəpadaṅ hən naulum̃an, nəvanuan vənṽənah gail lotomədasi?” ³⁷ Naulum̃an namitisau hən nalo isor vari ke, “Atenan tololosa, tovoi həni.” Beti aYesu ike, “Givan, gigol timagenan.”

Alarmiṽan: aMarta mai aMeri

³⁸ Len nəyaran salito aYesu evi lan navile sua, apəhaṽut sua, nahəsan aMarta totohtoh lan. Gai ike aYesu titoh lohoim san. ³⁹ Ale aṽan, nahəsan aMeri ebətah bathurien Nasuḅ, esəsəloṅ hən nasoran san. ⁴⁰ Be aMarta inau masuṽ hən naliliuman san, ṅa egəm təban aYesu, eusi ke, “Nasuḅ, gumabe? Aṽagw ebətah kəmas be ginau səḅogw, noum p̃is nauman. Kel maii tevi tarhət sagw.” ⁴¹ Avil Nasuḅ isor vari ke, “Marta, Marta, gunau masuṽ hən natit tosoḅur togol nəloṽ totuhatuh həni; ⁴² be

gupar tetesua. AMeri ilekis hən nəsa tovoi am, ale asike nulav kuv naten tovoi dani.”

11

Na-sor-tuŵ-an siNasub̃
(*Mat 6.9-13, 7.7-11*)

¹ Boŋ sua aYesu isor tuŵ len naut sua. Nəboŋ togole tonon, sua len ahai susur san gail isor maii ke, “Nasub̃, ŵusan ginamit hən naŵide hən na-sor-tuŵ-an suŵan aJon toŵusani hən ahai susur san gail.”

² Ikel mai galit ke, “Nəboŋ mətbisor mai aGot, mətekəmaiegai ke:

“ATəmanamito,
nahəsam̃ tiyalyal tabtab,
gegəmai hən nəvanuan p̃isi ləb̃itoh pipihabələm̃.

³ Geviol mai ginamito hən nəhanian hən nəmaribonj
ŵisusua.

⁴ Gerub̃at nəsaan sinamito,
suŵan namttorub̃at
nəsaan silat lotogole hən ginamito.

Sagidam̃ hən natideh
hən b̃italtal ke namtigol nəsaan.’ ”

⁵ Beti ikel mai galit ke, “Gamit sua təkad nabubur san tagəm həni tubloh len mariug ale ike, ‘Wawa, gidam̃ hən nabəta titor mai ginau,

⁶ husur nabubur sagw, len nəyaran san, egəm təban ginau, ale nəhanian eḅuer hən nəb̃ilav maii.’

⁷ Beti ta lohoim, togon tasor vari ke, ‘Sagigol tisa hən ginau. Nabopita ekəkol həhaiv tia, ale anatugw gail namtupat tia. Nodədas hən nəb̃ile məhat viol hən natideh mai gaiug.’ ⁸ Nukel mai gamit ke, naut kəmas asike ile məhat viol maii

bathut tovi bubur san, dereh tile məhat, teviol hən nəsa togon toləḡoni husur eus tabtab həni. ⁹ Nə nukel mai gamit ke, usi van, dereh aGot teviol həni mai gamito; doḡi van, dereh mitisaḡi; deldel van, dereh nabopita tesəḡav mōs gamito. ¹⁰ Husur nəvanuan ḡisi lotousi, dereh likade; avan ideh todoḡi, dereh tisaḡi; ale avan ideh todeldel, dereh nabopita tesəḡav mōsi. ¹¹ Gamit ideh tovi aTata, anatumḡ ḡeus naieh, gilav nəmat maii a? ¹² O anatumḡ ḡeus nədavurhuman, gilav naskopion maii a? ¹³ Naut kəmas məttosa, gamit mətoləboi məḡbilav naviolan tovoi gail mai anatumit gail. Be aTata len nəmav eviol səhor gamito; dereh teviol hən aNunun mai alat lotous gai!”

AYesu mai aPeelsepul

(Mat 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Len nəboḡ sua aYesu ehut natəmat toḡutḡut. Nəboḡ natəmat tomakuv tonoḡ, naulumḡan toḡutḡut a mō isor, ale naluḡoh luḡaḡ lan. ¹⁵⁻¹⁶ Ale galit galevis luke ligol aYesu tisab, imaienan lousi hən namerikel hən nəmav. Avil galevis am luke, “Gai ehut natəmat gail len nədaḡan siPeelsepul,* aḡiltitəmat setəmat gail!” ¹⁷ AYesu eləboi nənauan salito, ale isor mai galit ke, “Nəkantri, nəvanuan han gail lotoḡalkabaḡ, dereh timasirsir, teḡəḡesw. Mai nahəmar toḡalkabaḡ, dereh asike evi bathudud am. ¹⁸ ASetan təḡal mai natəmat san gail, dereh temədas nədaḡan san, nənauan enan imelmel məsuḡ! Nokəmaienan husur mətuke noḡut natəmat gail len nədaḡan siPeelsepul. ¹⁹ Ginau nətahut

* **11:15-16:** Peelsepul evi nahəsən aSetan sua toil a mō hən natəmat gail mai nanunun margobut gail.

natəmat gail len nədaŋan siPeelsepul, ahai susur samit gail lohut galit len nədaŋan sise? SiPeelsepul a? Imagenan ahai susur samit gail loʋusani ke məttoṣab. ²⁰ Be nəbēhut natəmat gail len nədaŋan siGot, imagenan, natoħan pipihabəlan aGot ibar gamit tia.

²¹ “ASetan esumān naulumān todaŋ tokad natit hən nəbalaŋ, tokəta kəkol hən naim san, ale natit p̄isi san loṣuh ivoi. ²² Avil nəboŋ avan sua todaŋ səhori toḃal maii, iḃal səhori, beti ikol nametəlai nəbalaŋ san dan niben, ilav kuv natit hən nəbalaŋ gai todaŋ lan, ale epəpəhun natit p̄isi san. ²³ Avan ideh satoh len nətarhət sagw, avan en evi en-emi sagw; ale avan ideh sasəsəgov mai ginau len nəmatuan, gai igol imaḃiḃiriah; asike ḃesəhar nəvanuan gail van hən aGot, esəhar nəvanuan gail van vəsab.”

*Natəlmaman hən nanunun nəmargobut
(Mat 12.43-45)*

²⁴ AYesu isor tətəs am ke, “Datusor husur nahutian hən natəmat gail. Ale, nəboŋ nanunun nəmargobut tovan dan nəvanuan ideh, nanunun nəmargobut enan iyar turtur naut masmas gail hən ḃisab naut ideh hən ḃiŋavŋav lan, be idon sobuer həni. Beti natəmat ikel mai gai gabag, ike, ‘Netəlmam bai vi lan naim sagw notogam dani.’ ²⁵ Nəboŋ tobar nəvanuan gai tovan dani, nəvanuan enan ehum naim toḃəḃesw, lotosir vah-vahuri, tuan təlmam hən natit p̄isi tonor. ²⁶ Beti ivan vəsəhar nanunun toməlevru lotosa masuḃ am səhor gai, ale nəboŋ lotobis len nəvanuan, lutoh tin

ei. Nja nəvanuan enan, nəmauran san isa habat am səhor ta m̄o.”

²⁷ Nəboŋ aYesu tokel natgalenan sal, apəhaʋut sua len naluʋoh ikai van həni ke, “Anam̄, napəhaʋut topas gaiug mai tovəhasus hən gaiug, aGot igol ivoi həni!” ²⁸ Avil aYesu ike, “Tarhət nəsa gotokele, aGot igol ivoi am hən alat lotosəsəloŋ husur nasoruan san ale lotogole.”

Nəvanuan gail loləŋon namerikel
(*Mat 12.38-42; Mak 8.12*)

²⁹ Nəboŋ naluʋoh pəpadaŋ hən aYesu lotosəbur am, ike, “Naur ta daməŋai lusa masuʋ. Lous namerikel be ginau asike nugol namerikel ideh be nəsa tovisi hən aJonah ŋai. ³⁰ Nəsa tovisi hən aJonah eʋusan alat a Nineveh ke aGot tosəvati. Imagenan, nəsa bəvisi hən aNatun Nəvanuan, dereh teʋusan naur ta daməŋai ke aGot tosəvati.*

³¹ Len nəboŋ aGot bəpəpəhun navoian dan nəsaan, NaKwin hən naSaut dereh tile məhat kel kot nəsaan sinaur ta daməŋai, tike naur egai limaspanis. Dereh tigol timagenan husur egəm len nətarhət navile a pan hən bəsəsəloŋ hən namitisau siSolomon hən nəmauran tonor, be gagai, ikad natesua gegai toyalyal səhor aSolomon.* ³² Len nəboŋ aGot bəpəpəhun navoian dan nəsaan, alat a Nineveh dereh leil, kel kot nəsaan sinaur ta daməŋai, like naur egai limaspanis. Alat a Nineveh dereh ligol naten husur ke, nəboŋ aJonah tokel ur napisulan siGot, galit lupair dan nəsaan salito, be gagai ikad natesua gegai toyalyal habat səhor aJonah.*

* **11:30:** Jna 3.3-5 * **11:31:** 1Ki 10.1-10 * **11:32:** Jna 3.5, 8,

*Namñial hæn niben nævanuan
(Mat 5.15, 6.22-23)*

³³ “Avan ideh, næboŋ topigau namñial, sasusuani o sariŋi pipibiliwai, be eriŋi len nêhai ririŋ mēhat hæn alat lotobis lohoim læberis namñial hæn. ³⁴ Namētañ ehum namñial tolav namñial mai nibemñ. Næboŋ namētañ tovoi, nibemñ kavkav epul hæn namñial. Be næboŋ tomēsah, nibemñ epul hæn nēmargobut. ³⁵ Gigole ke namñial len nēloñ savi margobut. ³⁶ Bimaienan, nibemñ kavkav bēpul hæn namñial, sēkad nahudhubemñ tomotmot, dereh tepul hæn namñial hum namñial næboŋ tomñias gaiug.”

*AYesu isor tas naFarisi gail
(Mat 23.1-36; Mak 12.38-40; Luk 20.45-47)*

³⁷ Næboŋ nasoran en siYesu tomadhanon, naFarisi sua eusi hæn bihan maii, ale aYesu ebiŋ lohoim, ipat hæn nētarhēgarin tēban natev, ihan.† ³⁸ Avil naFarisi esēhoŋut husur aYesu sakēkasēval a tahw hæn bihan. ³⁹ Beti Nasub ikel maii ke, “Gamit naFarisi gail mñau, mētokēkas navivile hæn nabiliwai mai nasiloh avil len nēlomito mētopul hæn na-lēŋon-masuŋ-hæn-natite-an, mai nēsaan. ⁴⁰ Mētumelmel! AGot toum hæn navivile hæn nævanuan, gai eum hæn nēlon am. ⁴¹ Be dan nēsa topat len nēlomito, viol mai alat lotomñidol, imagenan natit pisi tiveveu len gamito.

⁴² “Be gamit naFarisi gail, nēmauran samit tisa vēsa batbat husur mētoviol mai aGot hæn esua

† **11:37:** Len næboŋ enan nævanuan gail lupat len nēmel tēban natev topitol ale luhan. Lohusur naŋide silat a Rom.

len tosəŋavur hən namint, narue mai natuhluhai† gail am dan nəhol samito be mətsaləŋon husur nanoran mai na-ləmas-buni-an siGot. Mitimasgol eru enan be sa-nələomit tibəŋboŋ hən naviolan len tosəŋavur.* 43 Gamito naFarisi gail, nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətoləŋon buni ke mətəbətah a mō len naim nəbənbonan, mətoləŋon buni ke nəvanuan len nəmaket lukel na-ke-ivoi-an mai gamito. 44 Nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətosuñman nəbur nəmatan səkad nəburhes. Nəvanuan gail luyar lan be lotətan həni ke tokad natit tobo butite.”§

45 Avan sua tokad namitisau hən nalo ike, “Hai pusan, nəboŋ gotokəmaienan gusor viles ginamit am bolai.” 46 AYesu isor vari ke, “Gamit məttokad namitisau hən nalo, nəmauran samit tisa vəsa batbat. Husur mətorinŋ namələsan len nəvanuan gail gol lodədas ləbevusi, avil gamito mətsasusupah mai galito hən natideh sasua. 47 Nəmauran samit tisa vəsa batbat husur mətəum hən nəburhes topəhas mōs ahai kelkel ur gail ke mətsahusur galito, atəmamit gail ta sutuai lotoparu bubun galito. 48 Imagenan mətəgol iparpar ke məttodañ hən nəsa atəmamit ta sutuai lotogole; galit luparu bubun ahai kelkel ur gail, ale gamit mətəum hən nəburhes salit gail. 49 Bathut enan namitisau hən nəmauran siGot ikele am ke, ‘Dereh nesəvat ahai kelkel ur mai ahai pispisul gail van hən nəvanuan gail. Dereh nəvanuan gail liparu bun galevis ale

† **11:42:** Namint, narue mai natuhluhai lovi nalukai lotorinŋ len nəhanian hən nabus han bivoi am. * **11:42:** Lev 27.30; Deu 14.22

§ **11:44:** AYesu ike naFarisi gail lugol nəvanuan lotohusur galito lobinŋinjal len nalo siMoses, ləsəvevu am. Num 19.16.

lemədas bun galevis am.’ ⁵⁰ Husur enan aGot dereh teriŋ nəmatan sihai kelkel ur p̄isi ta m̄o len natuʒatan hən navile a pan len naur ta daməŋai. ⁵¹ Nəmatan salit etuʒat len nəda hiApel van vəbar nəda hiSekariah lotoparu buni rivuh hən nəmel tumavan mai naim siGot. Evoi, nukel mai gamito ke aGot tipansem naur ta daməŋai sil nəmatan galen p̄isi.*

⁵² “Gamit məttokad namitisau hən nalo, nəmauran samit tisa vəsa batbat! Husur mətokəköl gat naʒisal hən nəvanuan gail ləbetətan hən aGot. Gamito mətsaləboi aGot, ale mətomədas alat lotoləŋon ke leləboii.”

⁵³ Nəboŋ aYesu toriŋ naut enan, naFarisi gail mai ahai p̄usan gail hən nalo lupair dani, lotuʒat hən ləb̄isor tasi vəsa, ale lotuʒat hən ləb̄eusi nausian todaŋ gail. ⁵⁴ Lusor utaut hən ləb̄itah gati, luke ligol tekəkös len nasoruan san.

12

Sagesum̄an naFarisi gail (Mat 10.26-27)

¹ Nəboŋ naluʒoh lotogəm ʒonʒon, lusobur masuʒ, loririhit palpal rielito, ale aYesu etuʒat hən ʒisor mai ahai susur san gail bai, ike, “Mətelələgau! NaFarisi gail lohüm nayis, naʒusanan salito iperŋan nəvanuan p̄isi be galit gabag ləsagol nəsa lotokele. ² Natit p̄isi nəvanuan gail lotokabut gole, dereh aGot tevuhe. Natit p̄isi lotosusuani, dereh tevəhoti. ³ Imaienan, nəsa məttokele len nəmargobut, dereh tegəm len

* **11:51:** Gen 4.8; 2Chr 24.20-21

namñial, ale nēsa mēttosor lahlah hēni lohoim, dereh tevivile, nēvanuan p̄isi lesēsəloŋ hēni.

Mətemətahw len aGot ŋai
(Mat 10.28-31)

⁴ “Nabubur sagw gail, nukel mai gamit ke, samtemətahw len alat lotogol nibemit bimat. Nəboŋ lotogole tononŋ lodədas ləb̄igol natideh am. ⁵ Avil dereh nevusan gamito hən ase m̄au mət̄bemətahw lan: Mətemətahw len atenan togol nibemit bimat mai tokad nədaŋan hən b̄ibar hən gamito vi lan nəhab nəmatan. Nokitin, mət̄emətahw lan! ⁶ Mətoləboi mət̄bev̄ur nəsparo* erim hən nəvat tokəkereh toru a? Be nəlon aGot sabonŋboŋ hən ideh. ⁷ AGot eḫuruŋ gat nasivur v̄isusua len nəkadumito. Samtemətahw, len nənauan siGot mət̄osəhor masuḫ hən nəsparo tosoḫur.

Sageməmau hən aYesu
(Mat 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ “Nukel mai gamito, avan ideh tokel uri ke tovi esagw len nəhon nəvanuan gail, aNatun Nəvanuan dereh tikel uri ke tovi hai susur sagw kitin len nəhon aŋel siGot gail. ⁹ Be avan ideh tokel uri ke savi esagw mai nəvanuan gail, dereh nikel uri ke savi esagw len nəhon aŋel siGot gail.* ¹⁰ Avan ideh tosor tas aNatun Nəvanuan, nəsaan san dereh timaruḫat dani. Avil nəvanuan tosor mēdas aNunun aGot, aGot asike eruḫat nəsaan enan dani. ¹¹ “Nəboŋ ləb̄esəhar gamito a m̄o hən nəb̄onb̄onan o alat lotoil a m̄o o nəvanuan totibau gail, samtinau masuḫ ke mitisor kitin mabe husur

* **12:6:** Nəsparo evi natuhman naməsav. * **12:9:** 2Tim 2.12

gamito o mitikel nēsa, ¹² bathut len nēboŋ enan ŋai aNunun aGot dereh teŵusan gamito hən nēsa m̄au mət̄bikele.”

Amelmel sua topul hən natit p̄isi

¹³ Beti sua len naluŵoh ikel mai aYesu ke, “Hai p̄usan, kel mai aŵagw ke tepəpehun nasugurun atəmanamər tomat mai ginau.” ¹⁴ Be aYesu ikel maii ke, “Tegai, ase itabtabuh len ginau hən nēbisab̄ səhot nēsa binor hən gaməru? Səpat len ginau.” ¹⁵ Beti ikel mai naluŵoh ke, “Mətələləgau! Kətkəta kəkol hən gamito ke naləŋon-təməhav-həni-an tiltile gail salibar gamito: husur nəkadun nəmauran sinəvanuan səpat len natit tosoḅur tokade.”

¹⁶ Epusan, iḅol mai galit ke, “Ikad avan sua topul hən nəvat, nətan san topul masuŵ hən nəhanian, ¹⁷ ale gai səḅon inau ke, ‘Nigol nēsa? Nəsəkad naut ideh hən nəḅetuan nəhanian hagw ḅesuh lan.’ ¹⁸ Beti ike, ‘Nigol maieg həni. Dereh nitohtoh naim nəhanian sagw gail ale neum hən ideh ləḅetibau am. Ale dereh netuan namisurhut gail, nəhanian mai natit p̄isi sagw gail lan. ¹⁹ Ale dereh nisor gabag len ginau ke, “Gukad natit tovoi isoḅur ləḅesuh tebəlav, nasihau tisoḅur. Giŋavŋav ŋai! Han, mun vahəhaŵur.”’ ²⁰ Avil aGot ikel maii ke, ‘Gumelmel! Len mariug daməŋai gimaslav təlmam hən nəmauran sam̄! Ale ase tikad natgalenan gotoutaut həni m̄os gaiug?’

²¹ “Dereh timaienan hən avan ideh tosaḅ tuan natite m̄os gai gabag, be səkad nēsa aGot toləŋoni.”

Sa-nauan sam̃ tetuhatuh
(*Mat 6.25-34*)

²² Beti aYesu isor mai ahai susur san gail ke, “Nukel mai gamit ke, samtinau tuhatuh hən nəmauran samito, nəsa mət̃bihani; samtinau masũ hən nibemito mai nəsa mət̃besuni. ²³ Nəmauran esəhor nəhanian, ale nibemito esəhor nahurabat gail. ²⁴ Mitinau nəman sua, nareven†: ləsəməbul natideh, ləsəlav kukuv nəhanian, ləsətuən nəhanian sasuh lohoim, avil aGot evəŋan galito. Mətosəhor masũ hən nəman gail! ²⁵ Mətələboi mət̃bigol nəmauran samit tebəlav am len nə-nau-masũ-həni-an samito a? Aoa, səmagenan! ²⁶ Mət̃bedədas mət̃bigol natit tokəkereh maienan, imab mətunau tuhatuh hən natit p̃isi am? ²⁷ Mitinau napusi-hai mai naṽide hən natovan han. Saum, sasod nahurabat. Be nukel mai gamit ke napəhasan hən napusi-hai enan esəhor napəhasan siSolomon len nahurabat bilbil san.* ²⁸ AGot bigol napusi-hai naliol bəpəhas maienan, naut kəmas topus daməŋai ale pelan topaŋ len naoven; a məhat hən natenan, ticol nahurabat gail len gamit tabtab. Werek! Nadələmian samit ekəkereh! ²⁹ Gamito, samtinau tabtab hən nəsa mət̃bihani mai nəsa mət̃bemuni, samtinau tuhatuh həni! ³⁰ Samtehum nalũvoh hən namet̃bos len navile a pan lotoumum m̃os natgalenan. ATəmamit len nəmav eləboii tia ke mətumaur len natgalenan. ³¹ Avil mətələŋon nəsa aGot toləŋoni len natohan pipihabəlan, ale dereh natgalenan am legəm hən gamito.

† **12:24:** Nareven evi nəman tomermer sua tohanhan namisurhutite. * **12:27:** 1Ki 10.4-7

Samteriŋ nəlomito len nəvat
(*Mat 6.19-21*)

³² “Samtemətahw, ahai susur sagw məttohum natuhvəshəpsip. ATəmamito ehəhaʋur hən ʔeviol hən natohan pipihabəlan mai gamito.

³³⁻³⁴ Mətbeləŋon nəsa aGot toləŋoni, ehum məttoum hən nəpaus mōs gamito len nəmav hən asike emətartar be topul hən nakontit gail. Nakontit galenan, asike eʔuer, nəvanuan vənvənah asike evənohi, nəbarmōm asike emədasi.† Bathut ke, naut nakontit sam̄ gail lotopat lan, dereh nəlōm̄ tu tipat tabtab lan. Imaianan mətəp̄ur hən natit samit gail, ale viol hən nəvat han mai naməsal gail.”

Utaut tabtab

³⁵ AYesu isor am ke, “Mətesun nahurabat, utaut vir nauman, gol nam̄ial samit tipaŋ tabtab.

³⁶ Mətesuŋan nəvanuan nauman gail lototoh vir amasta salito ʔetəlmam dan nəhanan hən nəlahan. Beti nəboŋ ʔetəlmam, ʔideldel, vəhasua ŋai lesəŋav hən nabopita mōs gai. ³⁷ Navoian tipat len slev gail nəboŋ amasta ʔetəlmam, ʔeris ləboii ke lotolele, lotoutaut viri. Nokitin, gai tesun nahurabat nauman, ale tikel mai galit ke lebətah garu len natev, ale dereh tēpəpəhun nəhanian van hən galito. ³⁸ Navoian tivan hən naslev gail ləʔeutaut hən nagəmaian simasta salito naut kəmas ʔegəm tubloh len mariug o nəboŋ nəman ʔekəkəraiko.” ³⁹ Ale aYesu ike, “Be mitinau nategai ke: amahean naim taləboi namityal nəvanuan vənvənah tagəmai, tautaut hən atenan asike taʔur

† **12:33-34:** Len naut susus nəbarmōm ikat tətə nahurabat gail.

naim vi lohoim. ⁴⁰ Gamit am, mitimasutaut, husur aNatun Nəvanuan dereh tegəm len namityal mətsəvatvat viri.”

Nəvanuan nauman tovoi
(Mat 24.45-51)

⁴¹ Beti aPita eusi ke, “Nasub, nəbol þusan enan, gukele mai ginamit ŋai o mai nəvanuan þisi am?”
⁴² Nasub isor vari maiegai ke, “Ase evi nəvanuan nauman tokad nəkadun mai namitisau hən na-il-a-mō-an amasta san toriŋi ke teil a mō hən nəvanuan nauman þisi, toke tepəpehun nəhanian halito len namityal nəhanan? ⁴³ Amasta þivahim, þisab naslev enan togol nauman san, aslev enan dereh tehəhaʋur habat. ⁴⁴ Nokitin ke, amasta dereh titabtabuh len naslev enan hən þekətkəta təban natit þisi san. ⁴⁵ Avil naslev en bikel mai gai gabag ke, ‘Amasta sagw evəlo hən þegəmai,’ ale þetubətat ʋas alalumñan mai alatpəhaʋut nauman, þihan, þemun vatərog, gai timabe? ⁴⁶ Amasta san dereh tetəlmam len nəmariboŋ naslev enan səvatvat viri, mai namityal naslev saləboii. Amasta tita kotovi ale riŋi mai alat ləsəkad nədəlomian. ⁴⁷ Naslev toləboi naləŋonian simasta san be sautaut, mai sagol husur nəsa tokele, dereh amasta tiʋas masuʋ həni. ⁴⁸ Be naslev saləboi naləŋonian simasta san ale sagol nəsa toləŋoni, dereh amasta tiʋasi be savi vəha-sobsoður. Avan ideh aGot tolav tosoður maii, aGot ike tilav təlmam hən tisoður. Mai avan ideh aGot toriŋ tosoður len navəlan, aGot ike tilav təlmam hən tisoður am təban.

AYesu igol nəvanuan lopəpehw
(Mat 10.34-36)

49 “Ginau nogəm hən nēberəḡas navile a pan; noləḡon buni ke tatub̄at paḡ ma tia. 50 İkad nēbaptaisan§ hən nēb̄ibaptais lan; ale noləḡon isa masuṽ vir nanoḡan han. 51 Mətunau ke notogəm hən nēbilav natəḡmat gəm vi lan navile a pan? Ao! Nukel mai gamito, nulav napəpəhwan. 52 Daməḡ van tikad erim len nēbathudud lēberəpəhw dan galit gabag, eru ariḡal mai itor, itor liḡal mai eru. 53 Bathut len ginau, alatmitəman lepəpəhw, atəman tiḡal mai anatan uluḡan, anatan uluḡan tiḡal mai atəman; anan tiḡal mai anatvavin, anatvavin tiḡal mai anan; avilah tiḡal mai avuḡon pəhaṽut, avuḡon pəhaṽut tiḡal mai avilah san.”*

Ris ləboii ke timabe
(Mat 16.2-3)

54 Isor tətəs mai naluṽoh ke, “Nəboḡ məttoris nəmarigw topit vi məhat len nawes, vəha-sua ḡai mətuke, ‘Dereh teus,’ ale imaienan. 55 Mai nəboḡ nəlan toṽuy len nasaut** mətuke, ‘Dereh naut tepud,’ ale imaienan. 56 Vanuan nagəḡərasan gail! Mətokəta ləboi nətan mai nəḡav ke dereh naut timabe, imabe mətodədas mətəbekəta ləboi nəsa to-
visi gagai?††

Gol natəḡmat mai aenemi sam̄ gail
(Mat 5.25-26)

57 “Imabe mətodədas mətəbeləboi nəsa tonor?
58 Nəboḡ gotovi lan nakotan mai atenan tosor tas

§ 12:50: Gegai aYesu isor husur na-ləḡon-isa-vəsa-an mai nəmatan san bimasvilan. * 12:53: Mic 7.6 ** 12:55: Len naut a Israel, nəlan len nasaut igol ke naut epud masuṽ. †† 12:56: Namilen ke nəsa aYesu togole len nəboḡ nauman san gail.

gaiug, len nařisal len nəyaran saməru gehisi ke mirikad natəmat tətəs. Asike gəbīgole, dereh teliv gargar gaiug vi lan nəmatsistret, ale nəmatsistret teriŋ gaiug len navəlan nalipah, ale nalipah tibar hən gaiug len naim bəbaŋis. ⁵⁹ Nukel mai gaiug ke, asike govivile dani vəbar gəbēvur řis nəvat hən nəpain nəmatsistret toriŋi. Len navide tomaienən, gimasgol natəmat mai aGot tutut, hən asike gəbīpanis.”

13

Gipair dan nəsaan, sagisa o dereh gimat

¹ Ikad alatevis len nəboŋ enən lotosor mai aYesu husur auleKalili galevis, aPilate tota bun galito, ðon hən nəda halito mai nəda hən naviolan lototutumav həni. ² AYesu isor var galit ke, “Mətunau ke alaten a Kalili lusa səhor alat a Kalili řisi husur nəmatan salit isa maienən? ³ Ao, nukel mai gamit ke, asike mətḃipair dan nəsaan samito, dereh mitimat hum galito. ⁴ Mətunau alat lotovi 18 lotomat nəboŋ naim tosahsah vi məhat a Siloam toteh len galito? Mətunau ke lusa səhor galit řisi am lotosuh a Jerusalem a? ⁵ Aoa, nukel mai gamit ke, asike mətḃipair dan nəsaan samito, gamit řisi dereh mitimat maienən.”

Nəhai nafik səvan

⁶ Beti aYesu eřusan, iḃol ke, “Avan sua ikad nəhai nafik tovutani tia len nəhol nakrep san, ale ivan vədəs vīte lan soḃuer. ⁷ Na ikel mai naulumīan tokətkəta təban nəhol ke, ‘Geris! Husur nasihau itor tia nogəm das soḃuer hən navit nafik len

nəhai egai. Ta ħuri! Itov kəmas, mabe?’⁸ Isor vari ke, ‘Nasub, riŋi tipat vir nasihau tesual am. Dereh nekir garu lan beti riŋ natibuluk lan.’⁹ Ale biṽan len nasihau ħegəmai, ivoi; be asike biṽan, ta ħuri!’ ”

aYesu igol abareab inor len nəSappat

¹⁰ Len nəSappat sua aYesu eṽusan len naim naḅonḅonan sua. ¹¹ Ikad abareab sual ei, nanunun tosa sua togol niben isa hən nasihau tovi 18. Ale etəmadehw masuṽ, gai edədas ħeil ħinor. ¹² Nəboŋ aYesu torisi, ekisi gəmai ale ike, “Bareab, gumadhamakuv dan naməsahan sam̃.” ¹³ Ale erin navəlan gəlaru lan. Vəha-sua ŋai eil inor təlman ale isor sal suh nəyalyalan siGot van. ¹⁴ Nauluṽian toil a m̃o len naim naḅonḅonan, nəlon ipaŋpaŋ husur aYesu ilav kuv naməsahan len nəSappat, ale ikel mai naluṽoh ke, “Ikad nəmariboŋ nau-man toməlevtes. Nə mətəgəm hən mətḅimaur len nəmariboŋ galenan, samtegəm len nəSappat!”* ¹⁵ Ris Nasub tosor vari ke, “Mətovi vanuan gəgəras! Gamit piṽi mətəsəh ruḅat naḅuluk o natoŋki len nəSappat ale mətəsəhari vivile hən ħemun a? ¹⁶ Be napəhaṽut egai, tovi anatvavin aApraham, aSetan tobaŋis gati nasihau tovi 18, sanor hən ħimakuv dan nəbaŋisian len nəSappat a?”

¹⁷ Nəboŋ aYesu tokəmaienan, galit piṽi lotosor tasi, nahurulit isa habat, be naluṽoh kavkav lohəhaṽur len natit tovoi buni gai togol gail.

* **13:14:** Exo 20.9-10; Deu 5.13-14

Nəḇol ṗusan gail husur namisurhumastat mai nayis

(Mat 13.31-33; Mak 4.30-32)

¹⁸ Beti aYesu ike, “Natohan pipihabəlan aGot imabe? Ehun nəsa? Nəkəməbe? ¹⁹ Ehun namisurhumastat avan sua tobar həni len nəhol san, ale itov, egəm etibau hun nəhai, ale nəman naməsav gail loum hən nəhai ṗodṗod len nəpashəte.”

²⁰ Beti isor am ke, “Nike natohan pipihabəlan aGot ehun nəsa? ²¹ Ehun nayis, nəpəhaṽut sua tolavi, toḇundasi len nəhad nəflaua totor* van vəbar nəflaua ṗisi totob.”

Nabopita tomagugun

(Mat 7.13-14, 21-23)

²² Beti aYesu iyar tur nəbiltivile mai navile gail, eṗusan ale iyar vi Jerusalem. ²³ Ale avan sua eusi ke, “Nasub, dereh nəvanuan levis ṗai limakuy dan nəpanismen siGot a? Sasobur a?” Ale ikel mai galit ke, ²⁴ “Hisi hən məṽbeḇisutur bopita tomagugun; husur nukel mai gamit ke tisoḇur luke leḇis lan be lodədasi. ²⁵ Nəboṗ amahean naim tole məhat, ale tokəkol gat nabopita, dereh məteḽ vivile. Mətetubət deldel len nabopita, mitike, ‘Nasub, səṗav hən nabopita hən ginamito.’ Ale gai tisor var gamit ke, ‘Nəsələboi kas gamito. Naut samit a be?’ ²⁶ Beti mətetubət sor ke, ‘Namtuhan mai gaiug. Gaiug goṗusan len nəṗisal sinamit gail.’ ²⁷ Avil tike, ‘Nukel mai gamito, nəsaləboi kas gamito, gamit alat a be? Mətevi tut, gamit

* **13:21:** Nəhad nəflaua totor evi nəflaua tosoḇur. Len nasoruan ta Kris lokisi hən nəsata totor.

məttogolgol nəsaan!)* 28 Dereh gamit mititan, mitidesdes batriṽoriṽ len nəboṅ mətḃeris aAraham, aIsak mai aJakop mai ahai kelkel ur ḃisi len natohan pipihabəlan aGot be gamit səḃomito, aGot tibar hən gamito vivile. 29 Nəvanuan gail dereh legəm len nais mai nawes mai nanot mai nasaut, legəm len naut ḃisi ale lihan len nabiltihanan len natohan pipihabəlan aGot. 30 Ale məteris! Ikad nəvanuan kəmas ləḃegəm vi vanuan totibau gail, ale ikad nəvanuan totibau gail ləḃegəm vi ut kəmas.”

AYesu mai aHerot
(Mat 23.37-39)

31 Len nəboṅ enan naFarisi galevis logəm həni, lukel maii ke, “Gerin naut egai, gam yav dani husur aHerot Antipas ike tigol gimat.” 32 Ale ikel mai galit ke, “Mitia kel mai nafoks† enan ke, ‘Daməṅai mai pelan dereh nehut natəmat gail sal mai nigol sal nəvanuan limaur, ale hois nesib.’ 33 Naut kəmas, len naḃisal sagw nimasvan daməṅai, pelan mai hois, bathut ke len naut a Jerusalem ṅai ahai kelkel ur ḃisi loləboi ləḃimat.

34 “O Jerusalem, Jerusalem, gaiug gugolgol ahai kelkel ur gail lumat, gotububun alat aGot tosul galit van hən gaiug. Len nəboṅ isobur tia nuke nihavhav hən alahutai sam hun natopəhaṽut tohavhav hən natuhman san gail pipihabəlan, be gomətahuni. 35 Məteris, naut a im samit eḃəḃesw.* Nukel mai gamit ke asike mətoris ginau am vir

* 13:27: Psa 6.8 † 13:32: Nafoks ehum nalipah be akis ike tikat bun nəman gail be səhanhani, mai ikad nəkadun mai naṽide hum nahit tosusuan gai. * 13:35: Jer 12.17, 22.5

mæþike, ‘AGot tigol navoian van hæn ategai togæm len nahəsən Nasuþ aGot.’ ”*

14

AYesu ilav kuv naməsahan len nəSappat

¹ Len nəSappat sua, nəboŋ aYesu tobis lohoim sinəvanuan sua toil a mō hæn naFarisi gail, hæn bihan, lokəta mətani. ² Ale len nəhon aYesu ŋai ikad naulumān narien mai navəlan gəlaru lototob. ³ AYesu eus alat lotokad namitisau hæn nalo mai naFarisi gail ke, “Inor hæn nəvanuan biŋol avan ideh bi maur len nəSappat a?” ⁴ Be naut ebut, ləsasor. Na aYesu etəgau atenan gol ke imaur ale esəvati van. ⁵ Beti eus galit ke, “Gamit ideh bi kad anatun o nabuluk toteh len naḅurhuwai, asike goliv kuv tutut həni, naut kəmas tovi nəSappat a?” ⁶ Ale lodədas ləbisor var natgalen tokele.

AGot eputsan alat lotovi ut kəmas

⁷ Nəboŋ aYesu tobunus ke alat lotogəm hæn nəhanan lotolekis hæn naut tovoi rivuh, iḅol, eḅusan magegai ke: ⁸ “Nəboŋ avan ideh beus gaiug hæn gəbeŋəm hæn nəlahan ideh, sagilekis hæn naut tovoi rivuh. Husur nəvanuan totibau hæn nəlahan beus avan ideh totibau tosəhor gaiug, ⁹ dereh gai beŋəm hæn gaiug tike, ‘Gilav namilemā mai ategai.’ Ale dereh nahurumā tisa, gimasbətah vi tut. ¹⁰ Be nəboŋ avan ideh beus gaiug hæn gəbeŋəm hæn nəhanan, lav naut ideh a tahw. Imagenan nəvanuan totibau hæn nəhanan, hum ma beŋəm sor mai gaiug hæn bi ke, ‘Tegai, gaiug gevi rivuh hæn gəbebətah bi voi.’ Ale len nəhon nəvanuan pi si

* 13:35: Psa 118.26; Luk 19.37-38

lotohan mai gaiug, dereh getibau.* ¹¹ Husur avan ideh b̄ipatpat gai m̄əhat, dereh tegəm vi ut k̄əmas, be ideh b̄igol gai gabag b̄evi ut k̄əmas, dereh aGot teputsani.”

¹² Beti aYesu isor mai atenan tousi h̄ən b̄ihan ke, “N̄əboŋ ḡəb̄ikad n̄əhanan tublial o ut m̄ədau, sageus nabubur sam̄ gail, aṽam̄ gail, amaheam̄ gail o alat lotosuh p̄əpadaŋ lotopul h̄ən natite. Ḡəb̄igole maienan, dereh leus t̄əlmam h̄ən gaiug ale enan tevi n̄ə-sar-gele-an sam̄ tegəm h̄ən gaiug.

¹³ Be n̄əboŋ ḡəb̄eutaut h̄ən n̄əhanan, us nam̄əsal gail, alat nahudhubelit sanor, alat narielit togau mai ametb̄esw gail; ¹⁴ ale aGot tigol navoian van h̄ən gaiug. Naut k̄əmas lod̄ədas l̄əb̄isar gel gaiug, dereh n̄ə-sar-gele-an tegəm h̄ən gaiug len n̄əboŋ alat lotonor l̄əbile m̄əhat dan n̄əmatan.”

*N̄əbol p̄usan h̄ən nab̄iltihanan
(Mat 22.1-14)*

¹⁵ N̄əboŋ galit sua, tohan maii, tos̄əsəlōŋ h̄əni, isor mai aYesu ke, “Avan ideh b̄ihan len nab̄iltihanan topat len natohan pipihab̄əlan aGot, navoian siGot igol ikab h̄əni!” ¹⁶ AYesu ikel maii ke, “Avan sua eutaut h̄ən nab̄iltihanan ale eus isobur. ¹⁷ Len nam̄ityal h̄ən n̄əhanan esul naslev san h̄ən b̄ikel mai alat tous galit ke, ‘M̄ətegəmai, husur natit p̄isi eutaut tia.’ ¹⁸ Be loŋit n̄əholito, loḡəras̄i maiegai: Esua ike, ‘Ereh! Numadhaṽur n̄ətan sua ale n̄imasvan h̄ən n̄əb̄erisi.’ ¹⁹ Sual am ike, ‘Ereh! Numadhaṽur nab̄uluk tos̄əjavur lotoum ṽiruaru ale n̄imasvan h̄ən n̄əb̄eum risi lan

* **14:10:** H̄ən naves 8-10, Pro 25.6-7

gail.’ ²⁰ Sua tətəs am ike, ‘Ereh! Numadhalah ŋai, ŋa nodədas nəbēgəmai.’ ²¹ Ŋa naslev etəlmam, ikel ur nəsa lotokele mai amasta san. Beti amahean naim nəlon ipaŋpaŋ habat ale ikel mai atenan ke, ‘Giŋad tutut vi lan nabiltiŋisal mai naŋisal gail len nabiltivile, ale səhar naməsəl gail gəmai, mai alat nahudhubelit sanor, ametbesw gail mai alat narielit togau.’ ²² Sədareh naslev ike, ‘Nasuḅ, nəsa gotokele, nugol piŋisi, be naut kəmas alaten lotosobur, nəhanian isobur ipat sal.’ ²³ Beti amahean naim isor vari ke, ‘Gevi lan naŋisal, husur napisbihol gail, taltal hən nəvanuan gail hən ləbēgəm vi lan naim sagw hən bəpul.’ ²⁴ Husur nukel mai gaiug, galit ideh notous galit a mō, asike luhan ris nəhanian len nəhanan sagw.’ ”

*Idaŋ hən nəvanuan bəvi ahai susur siYesu
(Mat 10.37-38)*

²⁵ Nabiltiluḅoh luyar mai aYesu, ale ipair van hən galito, ike, ²⁶ “Avan ideh bēgəm hən ginau bələmas masuḅ hən ginau səhor nəbathudud san sunian tomətahun bun atəman mai anan, asoan mai anatun gail, aḅan mai aḅavinen gail, o nəmauran san am, ale eləboi bəvi ahai susur sagw. ²⁷ Avan ideh asike biŋpat nəhai balbal san ale husur ginau, gai edədas bəvi ahai susur sagw.† ²⁸ Husur gamit ideh bike bəum hən naim sahsah vi məhat; gai tebətah bai hən bəpuruŋ tuan nəvat hən bələboii ke ihau hən naim bihav māu a? ²⁹ Asike biŋmaienan, tehir nəpaudesen san be edədas bəum piŋisi, ale dereh nəvanuan piŋisi lotorisi, letuḅat sor

† **14:27:** Namilen ke ahai susur siYesu timasutaut akis hən biŋmat sil na-husur-aYesu-an.

vilesi, ke, ³⁰ ‘Geris atenan. Etub̄at um h̄en naim be ed̄edas h̄eum p̄isi.’ ³¹ O nakiñ ta be ia gol n̄əb̄alan mai nakiñ togon be sab̄ətah h̄en h̄ebunusi bai ke, nasoltia tovi 10,000 san el̄əboi h̄iḅal s̄əhor togon tokad 20,000 toḡəm h̄en h̄iḅal maii māu a? ³² Binau ke ed̄edas h̄iḅal s̄əhori, esul avan sua san tosor m̄osi mai nakiñ togon n̄əboñ totoh a tut sal, h̄en h̄eusi ke, ‘N̄əb̄alan tin̄oñ mabe?’ ³³ Imagenan, gamit ideh asike h̄eriñ gabulan natit p̄isi san, gai ed̄edas h̄evi ahai susur sagw.

N̄etas, nabus han tomasig

(Mat 5.13; Mak 9.50)

³⁴ “N̄etas ivoi len n̄əhanian, be nabus h̄en n̄etas h̄imasig h̄en h̄eduḅe, teḡəm vi tas t̄etas am mabe? ³⁵ N̄etas enan sanor h̄en h̄igol n̄ətan h̄ivoi, sanor h̄en h̄igol natib̄uluk len naut soḡsog h̄ivoi h̄en n̄ətan, n̄əvanuan p̄isi lubar h̄əni ḡai.† Avan ideh tokad n̄ədarin̄an h̄en h̄əsəsəl̄oñ, tesəsəl̄oñ buni.”

15

Nasipsip tomasig

¹ Boñ sua n̄əvanuan n̄ətaks gail mai alat n̄əsaan loḡəm t̄əban aYesu h̄en l̄əḅəsəsəl̄oñ h̄əni. ² Ale n̄əFarisi gail mai ahai p̄usan h̄en nalo loñit n̄əholito, lusor m̄ətm̄ətan h̄əni ke, “Atenan eh̄əhaḅur h̄en alat n̄əsaan, ale ihan tu mai galito.”

³ Imagenan ikel n̄əbol p̄usan egai mai galito, ike, ⁴ “Gamit ideh h̄ikad nasipsip tovi 100 ale esua h̄imasig, timabe? Dereh teriñ lotovi 99 len n̄əmarireu ale tid̄oñ tosua tomasig van v̄əsabi.

† **14:35:** Len n̄əbol egai n̄etas silat a Jutea evi vat tovi sol lotohiri a ut.

⁵ Nəboŋ tosaḃi tonoŋ, eriŋi len nəbathuvəson, ikemkem. ⁶ Ale nəboŋ tovahim, ekis nabubur san gail mai alat lotosuh pəpadaŋ, logəm ḃonḃon. Ike, ‘Mətehəhaʔur mai ginau husur nusab̄ nasipsip sagw tomasig!’ ⁷ Nukel mai gamit ke, imagenan, len nəmav dereh tikad nakemkeman təban avan ideh topair dan nəsaan van hən aGot ḃesəhor nakemkeman təban alat lotovi 99 lotonor, o lotonau ke lotonor, ke nəpairan dan nəsaan sanor hən galito.”

Nəvat tovi silva tomasig

⁸ Ale aYesu isor am ke, “Napəhaʔut ideh, ḃikad nakoin lotovi silva* toseŋavur ale esua imasig, gai timabe? Dereh tepigau nam̄ial, tesisir lohoim, ale doŋ vahvahuri van vəsaḃi. ⁹ Ale nəboŋ tosaḃi ekis nabubur san gail mai alat lotosuh pəpadaŋ, legəm ḃonḃon. Ike, ‘Mətehəhaʔur mai ginau husur nusab̄ nəvat sagw tomasig.’ ¹⁰ Imagenan, nukel mai gamit ke, aGot mai aŋel san gail lukemkem nəboŋ nəvanuan nəsaan ideh topair dan nəsaan san.”

Anatun ulum̄an tomasig

¹¹ Ale aYesu isor tətəs ke, “Ikad naulum̄an sua tokad anatun ulum̄an eru. ¹² Ahai a tahw ikel mai atəman ke, ‘Tata, nahudhutite ḃevi esagw nəboŋ gəḃimat, gilavi mai ginau gagai.’ Ale gai epəpehun natit ḃisi mai anatun gəlaru. ¹³ Sədareh ahai a tahw elul hən natit ḃisi san, ivan iyar vi lan nəkantri a tut. Ale len naut enan emədas nəvat san len nəmauran tosa. ¹⁴ Nəboŋ nəvat ḃisi san

* **15:8:** Nakoin tovi silva len naut egai evi nətrahma tovi napurḃuran hən nəmariboŋ tosua. Ehun natenarius.

tohav, ikad nəboŋ nəhanian toḅuer len nəkantri enan kavkav, ale atenan etuḅat par hanian. ¹⁵ Na ia tah mai nəvanuan sua len nəkantri enan toḅəvati vi lan nəmarireu san gail hən həvəŋan nabuai gail. ¹⁶ Nəmal ihat atenan van ike tihanukub hən nəbilit nəvit nəhai tovəŋan nabuai həni, be avan ideh səlav natideh maii. ¹⁷ Nəboŋ nənauan san tovan vəmasil, ike, ‘Numabe? Alat lotoum setəmagw lukad nəhanian isoḅur mai hudhuhanian tosuḅ, be gegai ginou numat hən nəmalkəkatan! ¹⁸ Dereh nile məhat, nivan hən atata sagw ale nikel maii ke, “Tata, nugol nəsaan vi təban aGot len nəmav mai nugol nəsaan vi təban gaiug, ¹⁹ sanor hən gəḅike anatum̃ hən ginou am. Gol ke nehum nəvanuan nauman sam̃ ŋai.”’ ²⁰ Ale nəboŋ tole məhat tonəŋ, ivan hən atəman. Be nəboŋ toyaryar a tut sal, atəman eris ləboii, nəlon itaŋisi ale igam van həni, elugum̃ gati, esum̃ nətarhon.

²¹ “Beti anatum̃ isor maii ke, ‘Tata, nugol nəsaan vi təban aGot len nəmav mai nugol nəsaan vi təban gaiug. Sanor kasi hən gəḅike anatum̃ hən ginou am.’” ²² Be atəman ikel mai naslev san gail ke, ‘Mətetutut, lav nahurabat tovoi buni gəmai, ale kole lan. Siriv hən nariŋ len nəŋarhuvəlan, kol naributbut len narien gəlaru. ²³ Liv natuhḅuluk tokənoh gəmai, tibuni, utaut həni, ale datihan, datehəhaṽur, ²⁴ husur anatum̃ egai imat tia be imaur tətəs am, imasig tia be evisi am.’ Ale lotuḅat hən nahəhaṽuran.

²⁵ “Len nəboŋ enan ahai a m̃o itoh marireu. Nəboŋ toḅəm pəpadaŋ hən naim, esəsəloŋ hən nəwəlan hən navus beltaŋ mai nəsavən, ²⁶ ŋa ekis naslev sua, ale eusi nəsa tovisi a im. ²⁷ Ale isor vari

ke, ‘Aṽam̃ etəlmam, ale atəmaṽ etibun natuhḅuluk tokənoh husur aṽam̃ imaur, etəlmam.’ ²⁸ Ahai a m̃o, nəlon ipaṅpaṅ, emətahun beḅis lohoim ale atəman evivile, isor ṽəhṽəhi. ²⁹ Beti isor var atəman ke, ‘Geris! Len nasihau isoḅur noum sam̃, ale səkad nəboṅ ideh notopair dan nəsa gotokele. Be səkad nəboṅ ideh gotolav natuhnani mai ginau hən nəḅikad nahəhaṽuran mai nabubur sagw gail. ³⁰ Avil nəboṅ anatum̃ togəmai, aten boh tohan p̃is natit p̃isi sam̃ len alatpəhaṽut lotoḅur hən nibelito, gotibun natuhḅuluk tokənoh m̃osi!’ ³¹ Beti isor malum̃lum̃ ke, ‘Anatugw, gaiug gutoh akis mai ginau, natit p̃isi sagw evi esam̃. ³² Datimasgol nahəhaṽuran, datimaskemkem bathut aṽam̃ enan imat be gagai imaur, imasig be gagai evisi.’ ”

16

Nabiltivanuan hən natite saum savoi

¹ Beti aYesu isor tətəs mai ahai susur san gail ke, “Ikad naulum̃an sua topul hən natit isoḅur tokad nabiltivanuan nauman tokətkəta təban natit p̃isi san. Amahean enan esəsəloṅ hən na-keluri-an ke nəvanuan nauman san emədas natit san gail. ² Ale ekisi gəmai, beti eusi ke, ‘Nəsaganan notosəsəloṅ həni len gaiug? Gikel ur nəsa gotogole len nauman sam̃ hən natit p̃isi sagw, husur nauman enan sam̃ hən na-kətkəta-təban-an esib.’ ³ Nabiltivanuan nauman isor len gai gabag ke, ‘Nimabe? Husur amasta sagw ibar hən ginau dan nauman sagw. Nəsədaṅ hən nakiran; nahurugw isa hən nəbeṅjir nəvanuan hən nəvat. ⁴ Ganan! Noləboi nəsa nəḅigole hən ke, nəboṅ nəḅesib hən nauman sagw nəvanuan gail dereh lekis ginau vi

lohoim salito.’ ⁵ Imagenan, ekis nəvanuan v̄isusua lotokad nəkabut simasta san. Eus esua ke, ‘Gukabut simasta sagw evis?’ ⁶ Isor vari ke, ‘Natram naoil naoliv tovi 100.’ Ale ikel maii ke, ‘Lav nəkabut sam̄ gəmai, gebətah, gitos 50 tutut.’ ⁷ Beti eus togon am ke, ‘Ale gaiug, gukad nəkabut evis?’ Ale isor vari ke, ‘Nəhad nawit tovi 1,000.’ Ale ikel maii ke, ‘Lav nəkabut sam̄ gəmai, gitos 800.’ ⁸ Naut kəmas nabiltivanuan nauman sanor, amasta san isor ivoi həni husur elələgau hən gai len namitisau san. Imaienan! Naur ta dəməŋai hən navile a pan lukad namitisau hən nəvide silat lotosum̄an galito be anatan nam̄ial ləsəkad namitisau hən nəvide silat navile a pan.” ⁹ AYesu isor am ke, “Nukel mai gamito, lav nəvat hən navile a pan hən bəsusupah mai nəvanuan gail hən ləb̄egəm vi bubur samito. Na nəboŋ nəvat b̄ihav, dereh aGot tikel nahəhaʋuran mai gamito len naut a im vi sutuai.

¹⁰ “Avan ideh togolgol tonor len natit tovis, gai am igolgol inor len tosoḅur, ale avan ideh togolgol sanor len natit tovis, gai am igolgol sanor len tosoḅur. ¹¹ Asike mətb̄etəgau b̄inor hən nəvat mai natit gail hən navile a pan, asike aGot erin̄ natit tosoḅur san len navələmito. ¹² Ale asike mətb̄inor hən natit sinəvanuan tile, ase terin̄ natit len navələmito hən b̄evi samit gabag? ¹³ Naslev ideh edədas b̄evi slev simasta toru len nəboŋ tosua. Dereh temətahun bun tesua ale teləmas bun togon o dereh tidan̄ len tesua ale tinau ke togon tovi ut kəmas. Mətodədas mətb̄eum siGot tovi amasta samito mai nəvat tu tovi masta samito.”

Nalo siGot asike egägel

(Mat 11.12-13, 5.31-32; Mak 10.11-12)

¹⁴ Nəboŋ naFarisi gail lotoləmas bun nəvat lotosəsəloŋ hən natgalenan, lusor viles aYesu. ¹⁵ Na ikel mai galit ke, “Gamit boh mətupətpat gamit məhat len nəhon nəvanuan gail, avil aGot eləboi nəlomito. Husur natideh nəvanuan gail lotodaŋ lan len nənauan salito, lotoləŋon masuŵ həni, evi pəhsago len nənauan siGot, emətahun buni.”

¹⁶ AYesu isor am ke, “Nalo siMoses mai natosian sihai kelkel ur gail, lupat van vəbar nəboŋ siJon. Husur nəboŋ siJon, namtukel ur na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipihəbəlan aGot, totaltal hən nəvanuan pisi hən ləbēbis lan.* ¹⁷ Idaŋ hən nəməv mai navile a pan arbēbuer, be idaŋ səhori hən nəməpirhət natosian hən nalo bimasig.

¹⁸ “Naulumān ideh totiŵos hən asoan ale tolah mai napəhaŵut tile, atenan igol naitian tobur kotov nəlahan.* Ale naulumān ideh tolah mai napəhaŵut asoan totiŵos həni tia, aulumān enan igol naitian tobur kotov nəlahan.”

Nəbəl pusan husur naulumān tokad natite mai aLasarus

¹⁹ AYesu isor am ke, “Ikad naulumān sua tokad natite tosun nahurabat toboŋboŋ tokab. Len nəboŋ pisi ikad nakontit tosobur səhor nəsa tonor hən nəmauran san, ale akis ihan len nahəhaŵuran hən nəhanian tovoi ŋai. ²⁰ Len nametləkau san lorin

* **16:16:** Nəvanuan galevis lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke namilen len naut egai imaiegai ke: namtikel ur na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipihəbəlan aGot, nəvanuan pisi lototaltal hən ləbēbis lan. * **16:18:** Exo 20.14

naməsal sua tovi manus ipat, nahəsan aLasarus. ²¹Ike tihanukub hən nasughanian toteh dan natev sitenan tokad natite. Nalipah gail luŋol nəmanuŋ san gail.

²² “Nəboŋ tobar nəboŋ san, aməsal imat ale aŋel gail lupati, riŋi təban aApraham len nəmav. Atenan tokad natite am imat ale lutavuni. ²³ Len nəhab nəmatan, len na-ləŋon-isa-an san tovan vəsa masuŋ, ekəta vi məhat ale eris aApraham mai aLasarus təban. ²⁴ Na ikai van həni ke, ‘Tata Apraham, gilolosa hən ginau ale səvat aLasarus hən bətur nagelhəŋarhuvəlan len nəwai, bimosmos hən bəriŋi len nameagw bəsusus. Nibegw epəŋas vəsa masuŋ len nəhab egai.’ ²⁵ Avil aApraham isor vari ke, ‘Anatugw, nau gat natit sam̄ gail tovoi gotokade len nəmauran sam̄, ale natit gail tosa aLasarus tokade. Be gagai eləŋon ivoi am len nəlon ale gaiug goləŋon isa. ²⁶ Natgalen imaienan, be ikad natsual am. AGot eriŋ nabiltiḅur toseŋav to sareh hən bəpəpehun ginamito dan gamito, hən ke alat lotoke ləbivan dan naut egai van hən gamito, lodədasi. Ale alat lotoke ləbēgəm hən ginamito dan naut enan lodədasi.’ ²⁷ Na isor vari ke, ‘Beti neus gaiug, Tata, ke goləboi gəbəsəvati van hən nəbathudud sagw, ²⁸ husur nukad aḅagw erim, ale eləboi bikel nalələgauan mai galito hən ke, salegəm len naut na-ləŋon-isa-an egai.’ ²⁹ Be aApraham ike, ‘Lukad natosian siMoses mai ahai kelkel ur gail. Ivoi ke lesəsələŋ husuri.’ ³⁰ Ike, ‘Aoa Tata Apraham, be avan ideh len naut nəmatan bivan hən galito, dereh lipair dan nəsaan salito.’ ³¹ Beti aApraham ikel maii ke, ‘Asike ləbəsəsələŋ husur aMoses mai

ahai kelkel ur gail, asike logəgel hən nənauan salit hən ləbedəlom avan ideh, naut kəmas tole məhat dan nəmatan.’”

17

*Nəsaan, narubatian, nadəlomian mai nauman
(Mat 18.6-7, 21-22; Mak 9.42)*

¹ AYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Natit lototaltal hən nəvanuan gail hən ləbigol bisa, ləbitech dereh legəmai, avil atenan togol lototeh, dereh nəmauran san tisa vəsa batbat. ² Atenan, bigol avan ideh bigol nəsaan, ivoi am hən atenan ke lubaņis gat nabiltivat toņormōri len naholoan ale bar hēni len tas.* ³ Mətelələgau hən gamito. Avam bigol nəsaan, kel maii ke togol nəsaan, ale bipair dan nəsaan san, gerubat dani. ⁴ Bigol nəsaan van hən gaiug vəha-məlevru len nəmariboņ tosua, ale betəlmam van hən gaiug vəha-məlevru toke, ‘Nupair dan nəsaan sagw,’ gerubat nəsaan galen dani.”

⁵ Ale ahai pispisul gail lukel mai Nasuḅ ke, “Gigol nadəlomian sinamito tetibau am!” ⁶ Na Nasuḅ ike, “Məttəkad nadəlomian tokəkereh hun namisurhumastat, məttaləboi məttakel mai nəhai malperi† egai ke, ‘Gimakuv ale gimabul gaiug len tas,’ ale dereh təmaienan.

⁷ “Məttəkad naslev totivtiv nətan marireu o tokətkəta təban nasipsip, nəboņ tovahim dan nəmarireu, gamit ta be take, ‘Gəm tutut, gebətah, gihan’? ⁸ Aoa, səmaienan. Take, ‘Geutaut hən

* **17:2:** Nabiltivat enan eməlas habat, natoņki esulsul hēni hən ḅebul dasdas nawit hən ḅegəm vi flaua. † **17:6:** Nəhai malperi evi nabiltihai tokad nəharhəte topat nasihau tosəbur, toharhar təlmam.

nəhanian m̄os ginau, sun nahurabat tonor ale lav nəhanian mai ginau vir nəhanan mai namunən b̄inoŋ. Ale nəboŋ gotogole b̄inoŋ goləboi gəb̄ihan, gəb̄emun.’ ⁹ Amasta esipa vi təban naslev togol nəsa tokele a? Aoa! ¹⁰ Imaienan hən gamit am. Nəboŋ məttogol natit p̄isi aGot tokel mai gamit hən mət̄bigole, mitike, ‘Namtovi naslev kəmas ŋai; namtugol nəsa aGot tokele ŋai.’ ”

Naulum̄an tosəŋavur lotokad naleprosi

¹¹ Len nəyaran san, nəboŋ tovi Jerusalem, aYesu iyar len navilah hən naut a Samaria mai a Kalili. ¹² Nəboŋ tobar navile sua, naulum̄an tosəŋavur lotokad naleprosi lobubur maii. Loil a tut* ¹³ ale lukai habat ke, “Yesu, Masta, gilolosa hən ginamito!” ¹⁴ Nəboŋ toris galito, ikel mai galit ke, “Mitia v̄usan gamit mai ahai tutumav gail.”* Ale len nəyaran salit van, lumaur, luveveu. ¹⁵ Galit sua, nəboŋ toris ke tomaur, etəlmam van, eputsan nahəsan aGot habat. ¹⁶ Ale iteh len tan, ekəta vi pan bathurien aYesu ale esipa vi təban. Be gai evi auleSamaria. ¹⁷ Beti aYesu ike, “Be savi tosəŋavur lotoveveu a? Lotoməlapat, galit lutoh a be? ¹⁸ Səkad avan ideh hən totəlmam hən toputsan nahəsan aGot, be ametb̄os egai ŋai a?” ¹⁹ Beti ikel maii ke, “Gile məhat, givan; nadəlomian sam̄ igol gumaur.”

Natohan pipihabəlan aGot tegəm ŋais?

(Mat 24.23-28, 37-41)

²⁰ Boŋ sua naFarisi gail lous aYesu ke, “Natohan pipihabəlan aGot tegəm ŋais?” AYesu isor

* **17:12:** Lev 13.46 * **17:14:** Lev 14.1-32

var galit ke, “Natohan pipihabəlan aGot sagəm len nakətaan. ²¹ Avan ideh asike ike, ‘Geris, ipat gegai!’ o ‘Ipat ea!’ husur natohan pipihabəlan aGot satopat mai gamito.”

Nagəmaian siNatun Nəvanuan

²² Beti ikel mai ahai susur san gail ke, “Len nəboŋ bəgəmai, dereh məteləŋon ke məteris nəmariboŋ ideh siNatun Nəvanuan, avil asike mətorisi. ²³ Nəvanuan gail dereh likel mai gamit ke, ‘Geris, gai sage!’ o ‘Geris, gai saga!’ Samtedəlom galito, samtehusur galito. ²⁴ Husur aNatun Nəvanuan, len nəboŋ san, tesumian nasəmoropun tomias nəmav kavkav. ²⁵ Be a tahw hən natgalen bəvisi, timasləŋon tisa hən natit b̄isobur ale naur ta daməŋai limasmətahuni. ²⁶ Naʋide ləb̄ikade len nəboŋ gail siNatun Nəvanuan dereh lehun naʋide silat lototoh len nəboŋ siNoah gail. ²⁷ Nəvanuan gail luhan, lomun, lulah mai ludam̄ hən nəlahan gail van vəbar nəboŋ aNoah toʋis len nabiltibot totibau masuʋ lotokisi hən nəak. Beti nabiltius eus, nilev egəm van, natit p̄isi imasig.† ²⁸ Imagenan len nəboŋ gail siLot. Luhan, lomun, loʋur natite, loʋur hən natite. Lumabul tite mai loum hən naim gail. ²⁹ Be len nəboŋ aLot toriŋ naut a Sotom, nəhab mai nəsalfa§ aruteh dan nəmav van, nəvile kavkav imasig.** ³⁰ Timaienan len nəboŋ aNatun Nəvanuan bəvisi len nədaŋan san.” ³¹ AYesu isor am ke, “Len nəboŋ enan, avan ideh b̄itoh a məhat

† **17:27:** Hən naves 26-27, ris Gen 6.5–7.24 § **17:29:** Nəsalfa evi nəvat toyanyaŋ. Goləboi gəb̄isabi pəpadaŋ hən nəhab a Bu.

** **17:29:** Hən naves 28-29, ris Gen 18.20–19.25

len navurun naim timasgam tutut dan naim san, satimariņ hən ħitariv natit san gail. Ale avan ideh len nəmarireu tu satetəlmam vahim hən ħipat natideh. ³² Mitinau gat asoan aLot.* ³³ Avan ideh ħigol risi ke ħetəgau gat nəmauran san, dereh timasig. Be avan ideh ħidaṁ hən ke ħimasig, dereh aGot tigol timaur vi sutuai. ³⁴ Nukel mai gamit ke, len nalenmariug enan dereh nəvanuan eru aripat len nəmel ħesua; aGot tilav kuv tesua ale togon tipat. ³⁵⁻³⁶ Napəhaṽut eru arelis dasdas namisurhuwit len naut tesua ŋai; aGot tilav kuv tesua ale togon titoh.”††

³⁷ Beti ahai susur gail lousi ke, “Dereh tevisi a be, Nasub?” Isor var galit, isor kəta ke, “Len naut ideh natit tomat topat lan, nabiltiman tohanhan natit tomat dereh leməlah gəm ħon ei. Avan tokad namətan eləboi ħerisi.”

18

Na-sor-tuṽ-an mai nəbatunau tous tabtab hən nanoran

¹ Beti aYesu iḅol mai galit ke limassor tuṽ tabtab, nəlolit sateur na-sor-tuṽ-an, letəgau gati. ² Ike, “Len nabiltivile sua ikad nəmatsistret samətahw len aGot, tonau ke nəvanuan gail lotovi ut kəmas. ³ Ale len nabiltivile enan ikad abatunau pəhaṽut togəm akis hən hən ħeņiri ke, ‘Gigol tinor hən ginau hən asike aenemi sagw ħemədas ginau am.’ ⁴ Idareh, nəmatsistret emətahuni van vəbar toke, ‘Nəsamətahw len aGot, ale nəvanuan gail lovi ut

* **17:32:** Gen 19.26 †† **17:35-36:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves 36 Nauluṁan eru areum ħonħon marireu; aGot tilav kuv tesua ale togon titoh.

kəmas hən ginau. ⁵ Be husur ke nəbatunau enan toņir batriņriņ hən ginau, nupetəmas həni! Dereh nigol tinor həni hən asike beņir akis hən ginau van nimat.’” ⁶ Beti Nasuḅ ike, “Mətesəsəloņ hən nəsa nəmatsistret tosa tokele! ⁷ AGot dereh tigol tinor hən galit totabtabuh len galito, lotokai van həni len nalennəyal mai nalenmariug a? Dereh tevəlo hən bevi tarhət salito a? ⁸ Ao, nukel mai gamit ke dereh tigol nanoran hən galit tutut. Avil nəboņ aNatun Nəvanuan beğəmai, dereh tisaḅ nadələomian len navile a pan o teḅuer?”

NaFarisi mai nəvanuan nətaks

⁹ AYesu ikel nəḅol pusan egai mai galevis lotonau ke lotonor be lunau ke nəvanuan tile gail ləsavi natideh. Isor kəta ke, ¹⁰ “Naulumān eru arovi məhat vi lan naholəvat todar vis naim siGot hən arḅisor tuḅ. Gəlar togon evi Farisi, togon evi vanuan nətaks. ¹¹ NaFarisi eil, isor tuḅ van hən gai gabag ke, ‘Got, nosipa len gaiug husur ke ginau nəsasumān alat galenan, nəvanuan gail lotogəgəras hən ləḅilav kuv nəvat, alat ləsanor, alat lotogol naitian toḅur kotov nəlahan, o sumān ategai am tovi nəvanuan nətaks. ¹² Nəsəhan vəha-ru len nawik pisi, noviol hən nahudhut tosua dan tosəņavur notokade.’ ¹³ Avil togon tosor tuḅ, eil a tut, saləņon ke tekəta vi məhat vi lan nəmav be len na-ləņon-isa-an san isar batut, ike, ‘Got, gilolosa hən ginau, ruḅat nəsaan dan ginau notovi vanuan nəsaan!’ ¹⁴ Nukel mai gamit ke, atenan ivahim, nəsaan san imaruḅat. Len nəhon aGot, atenan inor, savi naFarisi. Bathut avan ideh ḅipatpat gai

məhat, dereh tegəm vi ut kəmas be ideh togol gai gabag tovi ut kəmas, aGot dereh teputsani.”

*AYesu mai natuhtətai gail
(Mat 19.13-15; Mak 10.13-16)*

¹⁵ Nəvanuan gail losəhar anatulit gail am van hən aYesu, hən bəriŋ navəlan len galito hən navoian bəgəm hən galito. Nəboŋ ahai susur gail lotorisi, losivoh len galito. ¹⁶ Be aYesu ekis galit gəmai, ike, “Mitidaŋ hən natuhtətai gail legəm hən ginau, samtikai tas galito, husur natohan pipihabəlan aGot evi silat lotosumān galito. ¹⁷ Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh asike bəhəhaʋur hən natohan pipihabəlan aGot hum natuhtətai, asike asike ebis lan.”

*Naulumān toil a mō topul hən natite
(Mat 19.16-30; Mak 10.17-31)*

¹⁸ Naulumān sua toil a mō eus aYesu ke, “Hai pusan gotovoi, nimabe hən nəbikad nəmauran vi sutuai?” ¹⁹ Ale aYesu isor vari ke, “Imabe gotokis ginau ke notovoi? Səkad avan ideh tovoi— aGot səbon ŋai. ²⁰ Gaiug goləboi nakelean todaŋ gail lotoke: ‘Sagigol naitian tobur kotov nəlahan, sagigol avan ideh timat,* sagevənah, sagelibliboŋ —len nakotan am sageliboŋ, putsan atəmaŋ mai anaŋ len nənauan saŋ.’”* ²¹ Atenan ike, “Nəboŋ notovi tuhtətai vəbar daməŋai nugol natgalenan pisi.” ²² Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ həni, ikel maii

* **18:20:** Nəboŋ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ saŋ o naləŋonion saŋ ŋai.

* **18:20:** Exo 20.12-16; Deu 5.16-20

ke, “Natesual am gupar. Pur hən natit p̄isi go-tokade ale pəpəhuni mai naməsəl gail. Ale dereh gikad nakonviolan aGot totəgau gati m̄os gaiug len nəmav. Beti gegəm husur ginau.” ²³ Avil nəboŋ atenan tosəsəlōŋ hən natgalenan, nəlon isa husur ke topul hən natit tosəbur.

²⁴ Nəboŋ aYesu tokəta van həni ike, “Idaŋ masuŵ hən alat lotopul hən natite ləb̄evi lan natohan pipihabəlan aGot. ²⁵ Mətələboii ke idaŋ habat hən nəkamel b̄eb̄is tur len nəburhunil səsod. Idaŋ səhori am hən nəvanuan topul hən natite b̄eb̄is len natohan pipihabəlan aGot.” ²⁶ Be alat lotosəsəlōŋ hən natenan lousi ke, “Bimaienan, ase teb̄is lan? Səkad avan ideh b̄ikad nəmauran vi sutuai.” ²⁷ Ale aYesu ike, “Natideh nəvanuan todədas b̄igole, aGot eləboi b̄igole.” ²⁸ Ale aPita ike, “Geris, ginamit namtorin sinamit p̄isi tia hən namttohusur gaiug.” ²⁹ Ale aYesu ikel mai galit ke, “Nusor kitin mai gamit ke, avan ideh torin naim o asoan o aŵan gail o tata mai nana o anatun gail m̄os natohan pipihabəlan aGot, ³⁰ dereh tikad natgalen p̄isi ti-səbur tətəs am len nəboŋ eg ta daməŋai len navile a pan. Ale len nəboŋ b̄egəmai len nəmav dereh tikad nəmauran vi sutuai.”

*AYesu ikel tasi am ke dereh timat
(Mat 20.17-19; Mak 10.32-34)*

³¹ AYesu esəhar tosəŋavur pisan toru san lutoh səbolito, ale ikel mai galit ke, “Datovi məhat vi Jerusalem, ale natit p̄isi ahai kelkel ur lototosi husur aNatun Nəvanuan, dereh lisarpoh. ³² Alatevis a Jerusalem leriŋi len navəlan alat ləsavi Ju. Dereh lisor vilesi, lisor mədasi, leŵulaii,

³³ lebilas habat həni ale ligol timat. Be len nəmariboŋ titor dereh tile məhat tətəs.” ³⁴ Ahai susur gail ləsaləboi natideh lan. Namilen esusuah dan galito gol ke ləsaləboi nəsa aYesu tosor husuri.

Partimeus

(Mat 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Nəboŋ aYesu tovan pəpadaŋ hən naut a Jeriko, ametbesw sua ebətah gəgarhəp̄isal, eŋir nəvanuan gail hən nəvat. ³⁶ Nəboŋ tosəsəloŋ hən naluṽoh toṽot eus ke nəsa tovisi enan. ³⁷ Galit lukel maii ke, “AYesu ta Nasaret satoyar van.” ³⁸ Ale ikai ke, “Yesu, aNatun siTevit†, nəloṽm titaŋis ginau, gol tivoi hən ginau!” ³⁹ Ale alat lotoyar a m̄o losivoh lan hən bəmədau, ris tokai habat am ke, “ANatun siTevit, nəloṽm titaŋis ginau, gol tivoi hən ginau!” ⁴⁰ Nə aYesu eil, ale ikel ke lesəhar atenan gəm həni. Nəboŋ togəm pəpadaŋ aYesu eusi ke, ⁴¹ “Guke nigol nəsa hən gaiug?” Ale ike, “Nasub, nuke nekəta.” ⁴² Ale aYesu isor maii ke, “Gekəta! Nadəlomian sam̄ igol gumaur.” ⁴³ Vəha-sua ŋai ikad nakətaan ale ehusr aYesu, isal suh nəyalyalan siGot. Nəboŋ nəvanuan p̄isi lotorisi, galit am loputsan nahəsan aGot.

19

AYesu mai aSakias

¹ Beti aYesu ebis len naut a Jeriko ale iyar tur lan. ² Ikad aulum̄an sual ei nahəsan aSakias; gai eil a m̄o hən nəvanuan nətaks gail ale epul hən nəvat mai natite. ³ Ike terisi ke aYesu ase, be husur toṽitol edədasi bathut ke naluṽoh lotoil kəkol hən gai. ⁴ Nə

† **18:38:** AYesu savi anatum matmat aTevit be ehusr nəpasusan siTevit.

igam vi m̄o ale ep̄elau len n̄əhai sikan̄m̄or* h̄ən b̄eris aYesu, husur ke dereh tiyar van ei. ⁵ Ale n̄əboŋ aYesu tobar naut enan, ek̄eta vi m̄əhat ale ikel maii ke, “Sakias, gimariŋ tutut. Dam̄əŋai nimastoh len naim san̄.” ⁶ Ŋa imariŋ vi pan tutut ale ike “Ivoi,” mai aYesu, ikemkem habat. ⁷ N̄əvanuan p̄isi lotoris natenan loŋit n̄əholito, lusor m̄ətm̄etan h̄əni ke, “Gai evi lohoim sinaulum̄an n̄əsaan h̄ən b̄itoh maii.” ⁸ Avil aSakias ile m̄əhat, ikel mai aYesu ke, “Geris, Nasub̄, len nahudhut toru h̄ən natit p̄isi sagw, gagai ŋai nulav nahudhut tesua mai nam̄əsal gail. Ale n̄əb̄eḡaras avan ideh h̄ən n̄əb̄ev̄ənah, dereh nisar gel v̄əha-vat h̄əni!” ⁹ Beti aYesu ikel maii ke, “Dam̄əŋai n̄ə-lav-kuvi-an dan n̄əsaan eḡəm bar naim egai. Bathut ategai am evi sua len n̄əpasusan siApraham. ¹⁰ Husur aNatun N̄əvanuan eḡəm h̄ən b̄idoŋ alat lotomasig, h̄ən b̄ilav kuv galit dan n̄əsaan.”

N̄əbol p̄usan husur n̄əvat
(*Mat 25.14-30*)

¹¹ N̄əboŋ n̄əvanuan gail lotosəsəlōŋ h̄ən natgale-nan, aYesu ibol p̄usan, husur eḡəm p̄əpadaŋ h̄ən naut a Jerusalem ale lunau ke natohan pipi-hab̄əlan aGot b̄evisi ta bogai.† ¹² Imagenan aYesu ike, “Aulum̄an sua len n̄əbathudud toil a m̄o len n̄əkantri san eutaut h̄ən b̄evi lan n̄əkantri sual a tut h̄ən ab̄iltikiŋ ei b̄itabtabuh lan h̄ən b̄et̄əlmam

* **19:4:** N̄əhai sikan̄m̄or ehun n̄əbaŋ be gol̄əboi ḡəb̄ihan nav̄ite.

† **19:11:** NaJu gail lunau ke aKristo salito dereh teḡəm vi kiŋ h̄ən b̄ilav namilen aTevit tovi kiŋ ta sutuai. Ale n̄əboŋ aYesu toḡəm p̄əpadaŋ h̄ən naut a Jerusalem lunau ke dereh gai teḡəm vi kiŋ ale dereh gai tehut alat a Rom dan naut a Israel.

ðegəm vi kiŋ hən naut san. ¹³ Ale ekis naslev lotovi uluñan tosəŋavur gəmai, ilav namina[‡] tosəŋavur mai galit v̄isusua, ike, ‘Məteum len nəvat galenan vir natəlmaman sagw.’ ¹⁴ Be alat len nəkantri san lomətahun buni ale losul galit galevis a tahw həni hən ləbikel mai nəbiltikiŋ ke, ‘Namtsaləŋon ategai hən ðevi kiŋ sinamito.’ ¹⁵ Naut kəmas, egəm vi kiŋ ale nəboŋ totəlmam episul hən alatenan gai tolav nəvat mai galit ke legəmai. Ike teləboi nəvat lotosəhori len nəvat tolav mai galito. ¹⁶ Esua toil a m̄o egəm ike, ‘Nasuḅ, namina sam̄ episan esəŋavur am.’ ¹⁷ Ale ikel maii ke, ‘Nauman sam̄ ikab, govi naslev tovoi! Husur ke gotodaŋ len natenan tokəkereh, dereh gekətkəta təban nəbiltivile tesəŋavur.’ ¹⁸ Beti sual am egəm ale ike, ‘Nasuḅ namina sam̄ episan erim am.’ ¹⁹ Na nakiŋ ikel maii ke, ‘Gaiug, dereh gekətkəta təban nəbiltivile terim.’ ²⁰ Beti naslev tile am egəm ale ike, ‘Nasuḅ, namina sam̄ bogai; noruŋ gole len natuhtaol hən nəbesusuan buni. ²¹ Nomətahw len gaiug husur gutaltal, nəkaduñ ehəhaiv, gulav kuv nəsa gəsariŋi, gətətariv nəsa gəsəməbule.’ ²² Nakiŋ isor vari ke, ‘Govi naslev tosa vəsa! Len nasoruan sam̄ gotomadhakele, nəvusan gaiug hən nəsaban sam̄. Gaiug gukele ke nudaŋ taltal, nəkadugw ehəhaiv, nulav kuv nəsa nəsariŋi mai notətariv nəsa nəsəməbule. ²³ Bimaienan, husur nəsa gəsariŋ nəvat sagw len nalulutar hən ke nəboŋ nototəlmam nətəlav nəvat enan mai naintəres han?’[§] ²⁴ Ale ikel

[‡] **19:13:** Namina evi nakoin silat a Kris tovi nəvat hən nauman hən nahəbati totor. **§ 19:23:** Naintəres evi nəvat, nəvat sam̄ topasi nəboŋ topat tobəlav len nalulutar.

mai alat lotoil tēban ke, ‘Lav kuv namina dani ale lavi mai atenan tokad namina tosəḡavur.’ ²⁵ Ris lotoke, ‘Nasub, gai ikad namina tosəḡavur tia!’ ²⁶ Isor var galit ke, ‘Nukel mai gamit ke, nəvanuan p̄isi lotoum tovoi len nəsa lotokade, dereh nilav natit am mai galito, avil avan ideh tom̄idol, avan ideh saum savoi len nəsa tokade, dereh nilav kuv tokəkereh gai tokade dani. ²⁷ Be galen p̄isi lotovi enemi sagw gail, lotomətahun ginau notovi kiŋ salito, səhar galit gəmai, ta bubun galit len nəhogw!’ ”

aYesu eḡis len naut a Jerusalem

(Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Jon 12.12-19)

²⁸ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, iyar tab vi məhat vi Jerusalem. ²⁹ Nəboŋ tovan pəpadaŋ hən natuhvile eru, a Petfas mai a Petani, len naut lotokisi hən Nəvehuh Oliv, esəvat ahai susur eru, ³⁰ ike, “Mərevi lan navile ea topat a m̄o. Nəboŋ mərbəbis lan dereh mirisaḡ natuhtonki totahətah ei, avan ideh səсах lan sal. Sah ruḡati ale səhari gəmai. ³¹ Avan ideh ḡeus gamər ke, ‘Məroruḡati hən nəsa?’ mirikele ŋai ke, ‘Nasub timaskade.’ ” ³² Nəboŋ aYesu tosəvat gəlar tonon, aruvan ale arusab natit p̄isi hun aYesu tokele. ³³ Nəboŋ artosah ruḡat natuhtonki enan, amahəan gail lous gəlar ke, “Məroruḡati hən nəsa?” ³⁴ Ale arusor var galit ke, “Nasub timaskade.” ³⁵ Beti arosəhari van hən aYesu, aroḡir hən nahurabat səlaru len natuhtonki ale arugol aYesu ebətah səḡavuti. ³⁶ Len nəvanan san, luḡolsan nahurabat salit gail metp̄isal. ³⁷ Nəboŋ togəm pəpadaŋ hən naut naḡisal tovi pan len Nəvehuh Oliv, naluḡoh

hən ahai susur gail kavkav, len nahəhaʋuran sal-
ito, lotuʔat kai, putsan nahəsən aGot habat husur
namerikel ʔisi lotorisi tia. ³⁸ Lukai ke,
“Got igol ivoi hən atenan, nakiŋ togəm
len nahəsən Nasuʔ aGot!”*

Natəmət len nəmav
mai nalotuan tivan hən aGot toyalyal buni!”

³⁹ Be naFarisi galevis len naluʋoh lusor mai
aYesu ke, “Hai ʔusan, kai tas ahai susur sam̄ gail!”

⁴⁰ Ris aYesu tosor var galit ke, “Nukel mai gamito,
naut taʔut hən galito, nəvat galegai lətəkai.”

AYesu itaŋis naut a Jerusalem

⁴¹ Nəboŋ togəm ʔəpadaŋ hən naut a Jerusalem,
toris nabiltivile enan, itaŋisi ⁴² ale ike, “Ivoi am
ke gamit məttaləboi nəsa təlav natəmət mai gamito
nəboŋ daməŋai, be aoa, esusuah dan gamito.

⁴³ Nəboŋ tosa dereh tegəm hən gamito. Len nəboŋ
enan aenemi samit gail dereh lisah tuan nətan
tisahsah vi məhat hən ʔipat kəkol hən nabiltivile
samito, lidar vis gamito hən ləʔeil garu gol gamito.

⁴⁴ Ale ligol nabiltivile timasirsir, gamit mai ana-
tunit mitimainenan. Ligol ke asike ikad nəvat
ideh ʔepələh gat togon. Dereh timagenan husur
mətsaris ləboi nəboŋ aGot togəm hən gamito.”

AYesu len naholəvat todar vis naim siGot (Mat 21.12-17; Mak 11.15-19; Jon 2.13-22)

⁴⁵ Beti aYesu eʔis len naholəvat todar vis naim
siGot ale etuʔat hut alat lotoʔur hən natit gail ei.

⁴⁶ Ikel mai galit ke, “Natosian siGot ike, ‘Naim sagw

* **19:38:** Psa 118.25-26

tevi naim na-sor-tuŵ-an,)* avil mætugol ke egəm
 ‘naut susuah sinəvanuan vənvənah gail!’ ”*

⁴⁷ AYesu eŵusan len nəboŋ ƿisi len naholəvat
 todar vis naim siGot. Abiltihai tutumav gail mai
 ahai ƿusan gail hən nalo mai alat lotoil a m̄o hən
 nəvanuan gail am, lohisi hən ləb̄igol b̄imat. ⁴⁸ Be
 ləsəsāb̄ naƿisal hən ləb̄igole, bathut nəvanuan ƿisi
 loləŋon buni ke lesəsələŋ həni.

20

Nədaŋan siYesu hən Na-il-a-m̄o-an (Mat 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Len nəboŋ sua, nəboŋ aYesu toŵusan nəvanuan
 gail len naholəvat todar vis naim siGot, mai tokel
 ur na-kel-uri-an tovoi, abiltihai tutumav gail mai
 ahai ƿusan gail hən nalo mai alat lotoil a m̄o hən
 nəvanuan gail, logəm həni. ² Lukel maii ke, “Gugol
 natgalenan len nədaŋan sise? Ase ilav nədaŋan hən
 na-il-a-m̄o-an egai mai gaiug?” ³ Isor var galit
 ke, “Neus gamit hən nausian sua bai. Kel mai
 ginau, ⁴ nəbaptaisan siJon, egəm len aGot len nəmav
 o len nəvanuan?” ⁵ Lusor vahvah mai galit gabag
 ke, “Datb̄ike, ‘Egəm len aGot,’ dereh teus, ‘Husur
 nəsa m̄ətsadələmi?’ ⁶ Be datb̄ike, ‘Nəvanuan,’ dereh
 nəvanuan ƿisi letubun gidato, husur lodələmi ke
 aJon tovi ahai kelkel ur.” ⁷ Na lusor vari ke,
 “Namtsaləboi as tolav mai aJon.” ⁸ Ale aYesu ike,
 “Ginau am, asike nukel mai gamito ke na-il-a-m̄o-
 an sise topat len ginau hən nəb̄igol natgalenan.”

* **19:46:** Isa 56.7 * **19:46:** Jer 7.11

*Alat lotorentem nəhol nakrep
(Mat 21.33-46; Mak 12.1-12)*

⁹ Beti etuḅat kel nəḅol ṗusan egai mai nəvanuan gail, ke: “Avan sua imabul nəhol nakrep* ale idaṃ hēni van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən ləbirentem, ale len nəyaran san gai ivan ebəlav. ¹⁰ Len nəḅoṅ nakrep tomen, esəvat naslev sua van hən alat lotorentem nəhol hən ləḅepəpəhun nakrep galevis tovi esan. Avil luṽasi, losəvati van, səlav natideh. ¹¹ Na amahean nəhol esəvat naslev sual am, be gai am lugol maien hēni, luṽasi, lugol isa hēni, ale losəvati van, səlav natideh. ¹² Na esəvat sual am tətəs ale luṽaḅuḅuri, lubar hēni vivile. ¹³ Amahean ike, ‘Nigol nəsa? Nigol timaiegai ke: dereh nesəvat anatugw uluṃan notoləmas buni hən ke hum ma nahurulit ḅisa, ale ləḅigol ḅinor hēni.’ ¹⁴ Be nəḅoṅ alatenan lotorisi, lusor utaut hēni ke, ‘Atenan, nəḅoṅ atəman ḅimat, gai tikad nəhol balai; datiparu buni hən datḅikad nasug-sugur san ṗisi!’ ¹⁵ Na lubar hēni dan nəhol nakrep ale luparu buni.”

AYesu isor am ke, “Amahean nəhol dereh tigol nəsa hən galito? ¹⁶ Dereh tegəmai, tigol alat lotorentem nəhol limat, ale tilav nəhol nakrep enan mai ideh tile.” Nəḅoṅ nəvanuan gail lotosəsəloṅ hən natenan, luke, “Natenan satimaienan!” ¹⁷ Be aYesu ekəta inor van hən galito ale ike, “ḅimaienan, namilen natosian egai topat len nəḅe sua ta sutuai nəsa?

“ ‘Nəvat, nəvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni,

* **20:9:** Isa 5.1

gai egəm vi vat sua ɲai b̃eləboi b̃igol naim
b̃ihav mai b̃inor.*

18 Nəvanuan p̃isi ləb̃iteh len nəvat enan, dereh
limabur̃bur̃, mai avan ideh, nəvat b̃iteh lan, dereh
tipat dole.”*

19 Beti ahai p̃usan gail hən nalo mai ab̃iltihai
tutumav gail ludas p̃isal hən ləb̃itah gat aYesu
len namityal enan ɲai bathut loləboii ke len nəb̃ol
p̃usan enan isor tas galito. Avil lomətahw len
nəvanuan gail.

*Vur nətaks van hən aSisa
(Mat 22.15-22; Mak 12.13-17)*

20 Beti lokəta bunusi ale losəvat nəvanuan gale-
vis lotogərası ke lotokitin hən ləb̃isaḅ nəsaban len
nasoran san hən ləb̃eriɲi len navəlan mai nədaɲan
seuleRom tovi gavna. 21 Imagenan nəvanuan
nagəgərasan gail lousi ke, “Hai p̃usan, namtoləboii
ke gaiug gotosor, gotop̃usan tonor. Navide sam̃
ep̃itoḅ van hən nəvanuan p̃isi, ideh satile, ale
gop̃usan hən nap̃isal siGot len nakitinan. 22 Inor
hən datb̃eḅur nətaks van hən aSisa m̃au a?” 23 Avil
aYesu ekəta ləboi na-sor-gərası-an salito ale ikel mai
galit ke, 24 “Vusan ginau hən natenarius* tesua.
Nəhon mai nahəsan ase arupat lan?” Ale luke,
“ASisa.” 25 Ikel mai galit ke, “Imagenan, lav mai
aSisa nəsa tovi seSisa, ale lav mai aGot nəsa tovi
siGot.” 26 Ale lodədas ləb̃isaḅ nəsaban ideh len
nasoran san ei len nəhon nəvanuan gail. Luḅaɲ len
na-sor-vari-an san, ale ləsasor am.

* 20:17: Psa 118.22 * 20:18: Isa 8.14-15 * 20:24:
Natenarius evi nakoin silat a Rom tovi nəvat hən nauman hən
nəmariboñ esua.

*Na-le-məhat-an dan nəmatan, mai nəlahan
(Mat 22.23-33; Mak 12.18-27)*

²⁷ NaSattiusi galevis (lotoke na-le-məhat-an dan nəmatan eḅuer),* logəm hən aYesu. Lousi ²⁸ ke, “Hai pusan, aMoses itos mōs gidato ke, aulunian ideh, aḅan ḅimat be asoan ḅitoh mai anatum beḅuer, atenan timaslah mai nəbatunau hən ḅikad anatum gail mōs aḅan.* ²⁹ Ale boḅ sua ikad alat-miḅan lotoməlevru. Ahai a mō ilah mai apəhaḅut sua, be imat, anatum eḅuer. ³⁰ Aḅan tohusur ahai a mō ilah mai nəbatunau, ³¹ beti aḅan tohusuri am imaienan. Alatmiḅan lotoməlevru lumat maienan p̄isi, anatulit eḅuer. ³² Naməkot alitenan tu imat. ³³ Ale namtous gaiug ke, ḅimagenan, len na-le-məhat-an dan nəmatan, napəhaḅut enan dereh tevi asoan ase? Husur ke alatmiḅan lotoməlevru p̄isi lulah maii.” ³⁴ Na aYesu ikel mai galit ke, “Nəvanuan len navile a pan lulah mai ludam̄ hən nəlahan. ³⁵ Avil alat aGot totabtabuh len galit hən ləḅitoh vi sutuai, mai hən ləḅitoh len na-le-məhat-an dan nəmatan, galit, asike lulah, avan ideh asike idam̄ hən ləḅilah. ³⁶ Ale lodədas ləḅimat am, husur losum̄an aḅel gail, lovi anatum aGot gail bathut togol lotole məhat dan nəmatan. ³⁷ Be len nəḅolan husur nəhai topan,* aMoses boh isor vəhoti ke, alat lotomat lule məhat dan nəmatan husur ekis Nasub̄ hən ‘aGot siApraham mai aGot selsak mai aGot siJakop.’ ³⁸ Gai savi aGot silat lotomat be evi aGot silat lotomaur, husur len nabunusian siGot, galit p̄isi lumaur.” ³⁹ Ahai pusan galevis hən nalo lusor vari ke, “Gokitin ahai pusan!” ⁴⁰ Beti avan ideh

* **20:27:** Uman 23.8 * **20:28:** Deu 25.5-6 * **20:37:** Exo 3.1-6

sail ħuri hən ħeusi hən nausian ideh am.

aKристо anatun aTevit mau a?
(*Mat 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Be aYesu eus galit ke, “Nəvanuan gail luke aKристо, aGot totabtabuh lan, evi anatun ulumñan siTevit mabe? ⁴² Husur aTevit, gai ikele len nalobulat hən Nəbe gail ke:

“ ‘Nasub aGot ikel mai aMasta sagw ke,
“Gebətah tarhət len nəmatu sagw,

⁴³ vir nəberinj aenemi samñ gail pipit nariemñ
gəlaru

hən ləbevi ut kəmas.” *

⁴⁴ Imaienan aTevit ħekisi hən ‘aMasta,’ evi anatun mabe?”

aYesu ikel ħuli ke navivan isa
(*Mat 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵ Nəboj nəvanuan ħisi lotosəsəlon, aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, ⁴⁶ “Mətelələgau hən ahai ħusan gail hən nalo. Loləmas hən ləbiyaryar mai nahurabat tobəlbəlav lotosuni. Loləmas hən nəvanuan gail ləbike, ‘Ivoi,’ mai galit len nəmaket, loləmas nəhai bətbətah tovoi ħai len naim nəħonħonan, mai loləmas hən ləbebətah rivuh len nəhanan gail. ⁴⁷ Lulav kuv ħis naim mai nasugsugur sibatunau pəhaʿut gail, be len nagəgərasan salito len nəħon nəvanuan gail, lusor tuʿ ebəbəlav. Alatenan dereh lipanis səhor alat ləsəmaienan.”

* **20:43:** Psa 110.1

21

Naviolan sibatunau p̄hañut (Mak 12.41-44)

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaianan tonon, eris alat lotokad natite nəboŋ lotoriŋ naviolan salito len nabokis hən nəvat len naim siGot. ² Beti eris nəbatunau naməsəl sua toriŋ natuhkoin eru artovi kopa. ³ Ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, nəbatunau egai tovi məsal eviol səhor galit p̄isi. ⁴ Husur galit p̄isi loviol kinit naviolan gail dan tosoḅur lotopul həni, be dan tokəkereh topar, alitegai eviol hən natit p̄isi san hən ḅimaur lan.”

Nagilen nəboŋ ta tahw (Mat 24.1-14; Mak 13.1-13)

⁵ Nəboŋ ahai susur san galevis lotosor husur naim siGot ke epəhas buni hən nəvat tobilbil mai naviolan gail van hən aGot, aYesu ike, ⁶ “Natgalen məttorisi, dereh len nəboŋ gail ləḅegəmai, asike ikad nəvat ideh ḅepələh gat togon, dereh limasirsir p̄isi.” ⁷ Na lousi ke, “Hai p̄usan, natgalenan levisi ḅais? Ale dereh tikad nəsa ḅeḅusan nəboŋ hən natgalenan ləḅisarpoh?” ⁸ Isor var galit ke, “Mətələləgau ke avan ideh sategəras gamito hən mətḅisab, husur dereh tisəḅur legəm len nahəsagw like, ‘Ginau boh aKristo!’ mai, ‘Pəpadaŋ nəboŋ tegəmai!’ Samtehusur galito! ⁹ Nəboŋ mətḅesəsəlon həni ke, ikad nabiltibalan gail mai nəḅalan tomətahun alat lotoil a m̄o, samtemətahw. Husur natgalenan limasvisi a m̄o, be nəboŋ ləḅimadhavisi, savi nagilen sal.”

10 Beti ikel mai galit ke, “Naluṽoh hən nəvanuan naut sua dereh tibāl mai naluṽoh hən nəvanuan naut tile, ale nəvanuan sekiṅ gail dereh libāl mai nəvanuan sekiṅ tile gail. 11 Len naut tile gail dereh tikad nabiltidu gail, tipar hanian mai tikad navilesir gail. Dereh tikad natit bevisi, nəvanuan p̄isi ninelit bepil lan, mai natetətan toyalyal len nəmav. 12 Avil a tahw hən natgalenan, galit dereh litah gat gamito, ale lemədas bun gamito. Dereh lilav gamit vi lan naim nabonbonan mai naim nəbaṅisian gail. Dereh lesəhar gamit vi lan nakiṅ mai gavna gail sil nahəsagw. 13 Len nəboṅ enan dereh tipat len gamito hən mətbikel kot na-kel-uri-an tovoi husur ginau. 14 Imaienan, mitinau səhoti ke samteutaut hən mətbisor gol gamit gabag. 15 Bathut dereh neviol mai gamito hən nasoran mai namitisau hən nənauan tokitin hən ke, aenemi samit gail ledədas ləbisor var gamito o ləbisor tas gamito. 16 Atəmamit, anamit, aṽamit gail, amaheamit gail mai nabubur samit gail am dereh leriṅ gamit len navəlan aenemi samit gail. Dereh leriṅ gamit galevis len nəmatan. 17 Nəvanuan p̄isi dereh lemətahun bun gamito sil nahəsagw. 18 Be nasivurumito dan navurumito asike imasig. 19 Len nə-daṅ-ḅuri-an samito dereh mitikad nəmauran vi sutuai.

Naut a Jerusalem timasirsir
(*Mat 24.15-21; Mak 13.14-19*)

20 “Be nəboṅ mətberis naut a Jerusalem, navəshəsoltia gail lotodar visi, len nəboṅ enan dereh məteləbooi ke pəpadaṅ timasirsir. 21 Beti alat lototoh len naut a Jutea, limasgam mətahw dani vi lan naut tobaṅ ṽehuh. Ale alat lototoh len

navile enan limasriņi, mai alat lotosuh marireu salebis lan. ²² Husur nēboņ galenan levi nēboņ hēn nēpanismen, hēn natit p̄isi natosian gail lotokele lēbisarpoḥ.* ²³ Nulolosa hēn alat lēbetian mai alat lēvēvəhasus len nēboņ enan! Husur len naut egai dereh tikad na-biltiļəņon-isa-an mai nēlol paņpaņ topansem nēvanuan galegai. ²⁴ Naḅu nēbālan gail lita bun galito hēni, ale aenemi salit gail dereh libaņis gat galit beti sēhar galit vi tut vi lan nēkantri p̄isi. Ale nametḅos gail dereh lipal sar nabiltivile Jerusalem, il a m̄o hēni van vēbar nēboņ salit ḅesib.

Nagəmaian siNatun Nəvanuan
(*Mat 24.29-31; Mak 13.24-27*)

²⁵ “Natit tiltile gail levisi hēn namityal, nahəbati mai nameso gail.* Len navile a paņ, nēvanuan gail len nēkantri gail dereh lemətahw, ledədarṅaḅu, nau tuhatuh hēn nēwalan hēn nētas mai nahəbasoduḿ. ²⁶ Nēvanuan gail dereh nēlolit tiṽonṽon len namətahwan salit mai nē-vatvat-viri-an hēn nēsa ḅevisi len navile a paņ. Husur nēdaņan gail len nēmav dereh lekurkur. ²⁷ Beti len nēboņ enan dereh leris aNatun Nēvanuan ḅegəm len nēmavukasw, len nēdaņan mai nēyalyalan totibau.* ²⁸ Nēboņ natgalenan lēbetuḅat visi, mətēil gəgat tinor husur asike idareh nē-lav-kuvi-an samito dan nēmauran hēn navile a paņ, dereh tihav.”

Nəbəl p̄usan hən nəhai nafik
(*Mat 24.32-35; Mak 13.28-31*)

* **21:22:** Hos 9.7 * **21:25:** Isa 13.10; Eze 32.7; Jol 2.31 * **21:27:** Dan 7.13; KelV 1.7

29 Beti ikel n̄bol p̄usan mai galit ke: “M̄eteris n̄hai nafik mai n̄hai p̄isi am. 30 N̄boŋ lotodum̄oh, m̄etol̄eboi m̄t̄beris l̄eboii ke n̄boŋ naut pudpud b̄eḡam p̄epad̄aŋ. 31 Imagenan, n̄boŋ m̄t̄beris natgalenan b̄evisvisi, m̄etel̄eboii ke natohan pipi-hab̄elan aGot satoḡam p̄epad̄aŋ. 32 Nukel nakitinan mai gamit ke, naur egai asike lumat v̄abar natgalen p̄isi l̄ebisarpoh. 33 N̄emav mai navile a pan dereh arimasig balai, avil nasoruan sagw asike imasig boŋ ideh.

M̄teutaut!

34 “M̄etel̄ol̄ogau h̄en ke samtet̄erog, samtigol navide tosa len nat̄erogan mai samtinau masūv̄ h̄en n̄mauran len navile a pan o n̄boŋ enan dereh teḡam ale m̄etos̄ehōv̄ut lan hum m̄attobat len n̄hai tata. 35 Husur dereh teḡamai len galit p̄isi lotosuh len navile a pan kavkav. 36 M̄tehulahul tabtab, ale sor tūv̄ ke m̄etel̄eboi m̄t̄bigam yav dan natgalen p̄isi p̄epad̄aŋ h̄en b̄evisi, ale m̄t̄beil len n̄ehon aNatun N̄evanuan.”

37 Na len nalenn̄əyal p̄isi aYesu ēp̄usan len nahol̄əvat todar vis naim siGot, be len mariug ivan vatoh len Nav̄ehuh Oliv. 38 Ale n̄evanuan p̄isi lulele dudulan som̄ilan h̄eŋ l̄əb̄evi lan nahol̄əvat todar vis naim siGot h̄en l̄əbes̄əsəl̄oŋ h̄əni.

22

AJutas ēp̄ur h̄en aYesu

(Mat 26.1-16; Mak 14.1-11; Jon 11.45-53)

¹ Len nəboŋ enan Nəhanan hən Nabəta Səkad Nayis lan, lotokisi hən nəPasova, egəm pəpadaŋ.*

² Abiltihai tutumav gail mai ahai pusan gail hən nalo luke lisab nəpısal ideh hən ləbıgol aYesu bimat, be savi len nəhon nəvanuan gail husur lomətahw len galito.

³ Beti aSetan ebis len aJutas lotokisi hən aİskar-iot, gai tovi sua len ahai susur lotovi 12. ⁴ Ale aJutas ivan hən abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mō silat lotokətkəta kəkol hən naim siGot hən bisor mai galit husur nəpısal ideh hən bəriŋ aYesu len navəlalito. ⁵ Lohəhaʋur masuʋ ale ludamı hən ləbilav nəvat nasılva maii. ⁶ Ale aJutas idamı, beti idas pısal hən bəriŋ aYesu len navəlalito nəboŋ naluʋoh ləsətah maii.

*NəPasova naməkot siYesu
(Mat 26.17-25; Mak 14.12-21; Jon 13.21-30)*

⁷ Beti nəmariboŋ hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan egəmai. Len nəboŋ enan lotutumav hən natuhsipsip hən nəPasova. ⁸ AYesu esəvat aPita mai aJon, ike, “Mirivan vautaut hən nəhanian hən nəPasova hən datbihani.” ⁹ Ale arousi ke, “Guke namreutaut həni a be?” ¹⁰ Isor var gəlar ke, “Nəboŋ mərbəbis len nabiltivile, naulumıan sua topat nabiliwai topul dereh tebubur mai gaməru. Mərehusuri vi lohoim tobis lan ¹¹ ale kel mai amahan naim ke, ‘Ahai pusan eusi ke: “Narumı simetbəs gai be? Nuke nihan Nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail lan.” ’ ¹² Atenan

* **22:1:** Nəhanan hən Nabəta Səkad Nayis lan, alat lotovi Ju lokisi hən NəPasova, nəboŋ aGot togol ahai a mō gail pısi silat a İjip lumat be səbar alat a İsrail.

tevusan gaməru hən nabiltirum̃ tokad natit p̃isi dattoləŋoni. Məreutaut ei.” ¹³ Na aruvan, arusaḅ natit p̃isi hun tokel mai gəlaru, ale aroutaut hən nəPasova.

*Nəhanan naməkot siNasub̃
(Mat 26.26-30; Mak 14.22-26; 1Kor 11.23-25)*

¹⁴ Nəboŋ namityal hən nəhanan togəmai, aYesu ipat hən nətarhəgarin hən bihan. Ale ahai pispisul san gail luḅon maii. ¹⁵ Ale ikel mai galit ke, “Noləŋon buni tia ke nihan nəPasova egai mai gamito a tahw hən nəbeləŋon bisa. ¹⁶ Husur nukel mai gamit ke, asike nuhani am vir nəsarpoan han len natohan pipihəlan aGot.”

¹⁷ Nəboŋ tolav nabiliwai, tosipa həni, ike, “Mitilav nabiliwai egai ale pəpəhuni mai gamit gabag. ¹⁸ Husur nukel mai gamit ke, gagai van asike nomun tas nəwain† vir natohan pipihəlan aGot həgəmai.”

¹⁹ Nəboŋ tolav nabəta, tosipa həni, eḅuri, beti ilavi mai galito, ike, “Egai nibegw notoviol həni m̃os gamito. Gol timaiegai hən mət̃binau gat tin hən ginau.”

²⁰ Len naṽide toṽitoṽ, nəboŋ lotohan tonon ilav nabiliwai ike, “Egai nabiliwai hən na-kel-gati-an veveu aGot tota gati len nəda hagw, nəda hagw bisel m̃os gamito len nəmatan sagw. ²¹ Be atenan bəriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail, navəlan atenan ipat len natev mai navəlagw.* ²² Husur aNatun Nəvanuan dereh tivan suṽan aGot toriŋ

† **22:18:** Len naut egai, natosian ike naṽit nəhau (tovi naṽit nakrep), be namilen nəwain. * **22:21:** Psa 41.9

gati tia,* avil atenan ðerij aNaturan Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, dereh nəmauran san tisa vəsa batbat.”* ²³ Beti lotuʔat usus gabag hən galito ke, ase len galit tigol natenan.

Ase etibau səhor galito

²⁴ Lotuʔat vitvituh len galit gabag husur galit ta be etibau səhor galito. ²⁵ Na aYesu ikel mai galit ke, “Len navile a pan, nakiŋ hən nametʔos gail, lupatpat galit məhat len nədaŋan salito; ale nametʔos gail lokis alat lotoil a məo hən galito hən ‘Na-vi-tarhəte-an salito.’ ²⁶ Be gamit samtimaienan. Ideh len gamito totibau masuʔ, gai timasgəm suŋan ahai a tahw. Ale ideh len gamito toil a məo, timasgəm suŋan nəvanuan toum kəmas sinəvanuan tile. ²⁷ Husur ase etibau am, atenan tohan len natev, o atenan toum hən bilav nəhanian maii? Len nabunusian silat navile a pan evi atenan tohan len natev. Avil len gamito, evi ginau boh notoum kəmas samito. ²⁸ Gamit boh mətutah mai ginau akis, naut kəmas naʔisal sagw todaŋ nəboŋ nəvanuan gail lotomətahun ginau. ²⁹ Suŋan aTəmagw tolav na-il-a-məo-an len natohan pipihabəlan mai ginau, imaienan, gagai nulavi mai gamito. ³⁰ Dereh mitihan, mətemun len natev sagw len natohan pipihabəlagw ale mətebətah len nabiltihai bətbətah gail hən mətbəpəpəhun navoian dan nəsaan len nahəmar lotovi 12 seIsrael.

Ahai susur gail, nəmauran dereh tidəŋ len galito (Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Jon 13.36-38)

* **22:22:** Psa 22.2-19; Isa 53; Uman 2.22-24 * **22:22:** Uman 1.18

31 “Simon, Simon, geris, aSetan eus aGot hən b̄isab̄ gamito ke mətumabe, hum naulum̄an hən nəh̄ol todardar hən nəhad m̄os namisurhuwit b̄iteh tur lan, be nəsogsog p̄isi han b̄esuh. 32 Avil nusor tuv̄ m̄os gaiug tia hən ke, nadəlomian sam̄ asike iteh. Ale nəboŋ gəb̄ipair təl̄mam, gigol galit lotovi ahai susur gail am ke lidaŋ am.” 33 Be aPita ikel maii ke, “Nasub̄, noutaut hən nəb̄itah mai gaiug van hən naim bəbaŋis mai nəmatan!” 34 Ris aYesu tosor vari ke, “Nukel mai gaiug, Pita, nətoulum̄an asike ekəkəraiko daməŋai vəbar gəb̄ikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau.”

35 Beti aYesu ikel mai galit ke, “Nəboŋ notosəvat gamito, nəpaus, nəhad mai naributbut tob̄uer, mətəmidol hən natideh a?” Ale lusor vari ke, “Ao.” 36 Ikel mai galit ke, “Be gagai, atenan b̄ikad nəpaus timaspati mai tipat nəhad səsəŋon am. Ale asike b̄ikad nəbu nəb̄alan, timaspur hən nahurabat naut susus san hən həv̄ur b̄esua. 37 Husur nukel mai gamit ke, natosian egai siGot timassar-poh len ginau ke, ‘Len nənauan salit lorin̄i hum alat lotosa.’* Ale nəsa lototosi husur ginau egəm bar nəsarpoan han ta bogai.” 38 Na lukel maii ke, “Geris, Nasub̄, nəbu nəb̄alan toru!” Be gai ike, “Tinoŋ!”

Len Naṽehuh Oliv

(Mat 26.36-46; Mak 14.32-42)

39 Beti aYesu evivile, ale iyar vi lan Naṽehuh Oliv hum naṽide san. Ahai susur san gail lohusuri. 40 Nəboŋ tobar naut enan, ikel mai galit ke, “Mi-tisor tuv̄ hən asike mət̄biteh len nəsaan totaltal ke

* 22:37: Isa 53.12

mətehusuri.” ⁴¹ Ivan dan galito vəbar naut avan ideh bələboi bətuṽ hən nəvat lan, etəjedur, ale isor tuṽ. ⁴² Ike, “Ita, bəvi naləḡonian sam̄, lav kuv nabiliwai hən na-ləḡon-isa-vəsa-an egai dan ginau. Avil nəsa gotoləḡoni tevisi, savi nəsa notoləḡoni.” ⁴³ Ale aḡel sua hən nəmav evisi həni ale igole idaḡ. † ⁴⁴ Len nənauan san mai nəlon totuhatur masuṽ, isor tuṽ habat van van napilal san etuḡ hun nəda toturtur len tan.

⁴⁵ Nəboḡ tole məhat dan na-sor-tuṽ-an, etəlmam van hən ahai susur gail ale isabi ke lotopat, nibelit eməhav husur nalolosaan. ⁴⁶ Na ikel mai galit ke, “Imabe mətupət? Mitile məhat, sor tuṽ hən asike mətbiteh len nəsaan totaltal ke mətehusuri!”

Lutah gat aYesu

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Jon 18.3-11)

⁴⁷ Nəboḡ tosorsor sal, naluṽoh sua egəmai. Ale aJutas tosua len tosəḡavur pisan toru, gai eil a m̄o. Egəm ben aYesu hən bəsum̄ nətarhon, ⁴⁸ avil aYesu eusi ke, “Jutas, gumabe? Gaiug gosum̄ nətarhogw hən gəberinḡ ginau, aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi sagw gail a?”

⁴⁹ Nəboḡ alat lotohusur aYesu lotoris nəsa bəvisi, luke, “Nasub̄, namtiḡal mai galito hən naḡu nəbəlan a?” ⁵⁰ Beti galit sua itai naslev seḡiltihai tutumav, ta kotov nədarinḡan nəmatu. ⁵¹ Avil aYesu ike, “Mitinoḡ, samtimagenan!” Ale ibar nədarinḡan, gole imaur. ⁵² Beti aYesu ikel mai aḡiltihai tutumav gail, alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot mai alat lotoil a m̄o hən naJu gail ke,

† **22:43:** Natosian galevis ta sutuai ləsəkad naves 43-44 egai.

“Imabe mətogəm, lav naβu nēbalan mai nēbatw gail gəmai hən mətβitah gat ginau hum notovi van-uan nēbalan toke tībal mai alat lotoil a mō? ⁵³ Len nēmariboŋ p̄isi nutoh mai gamit len naholəvat to-dar vis naim siGot be mətəbar ginau. Avil gagai evi namityal samito mai namityal hən nēdaŋan hən nēmargobut.”

APita ike saləboi aYesu

(Mat 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jon 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Beti lutah gat aYesu, losəhari van vi lohoim seβiltihai tutumav. APita ehusur galit van, be səyar pəpadaŋ. ⁵⁵ Nəboŋ lototuŋ nəhab rivuh len naholəvat todar vis naim ale lototitileh βonβon, aPita ebətah, tah mai galito. ⁵⁶ Beti naslev təbarehreh erisi nəboŋ tobətah ale nəsalsalumean hən nəhab tom̄iasi. Ale ekəta mətaltal van həni, ike, “Ategai am itah mai atenan!” ⁵⁷ Avil aPita isor tasi ke, “Litegai, ginau notətan hən gai!” ⁵⁸ Beti sədareh ŋai togon torisi, ike, “Gaiug am, govi galit sua!” Avil aPita ike, “Aoa Tegai, savi ginau!” ⁵⁹ Ale husur nəhaua tosua tovan, sual am isor sabi, ike, “Ate-gai boh itah maii, bathut gai am evi auleKalili.” ⁶⁰ Avil aPita ike, “Tegai, notətan hən nəsa go-tokele.” Vəha-sua ŋai, nəboŋ tosor sal, natoulum̄an ekəkəraiko. ⁶¹ Nasuβ ipair, ekəta inor van hən aPita, ale aPita inau təlmam hən nasoruan siNasuβ nəboŋ tokel maii ke, “A tahw hən natoulum̄an βəkəkəraiko daməŋai, gaiug dereh gikel vəha-tor həni ke gəsaləboi ginau.” ⁶² Ale aPita evivile, itaŋ lolosa masuṽ.

*NəSanhitrin lukot hən aYesu
(Mat 26.59-68; Mak 14.55-65; Jon 18.19-24)*

⁶³ Alat lotokətkəta kəkol hən aYesu lotuḅat sor vilesi van, luṽasi, ṽasi, ṽasi van, ⁶⁴ lubaṅis gat namətan ale loususi ke, “Sss Hai kelkel ur, ase toṽas gaiug?” ⁶⁵ Ale lukel natit isoḅur am, losəvari vəsa tibatbat.

⁶⁶ Nəboṅ naut tolan nəSanhitrin luḅonḅon. Alat lotoil a mō hən nəvanuan gail, aḅiltihai tutumav gail mai aḅai pusan gail hən nalo lobətah len naḅonḅonan enan. Ale losəhar aYesu van hən galito. ⁶⁷ Luke, “Gəḅevi aKristo, aGot totabtabuh lan, kel mai ginamito.” Avil ikel mai galit ke, “Nəḅekəmaienan mai gamito, asike mətodəlom ginau, ⁶⁸ ale nəḅeus gamito, asike mətusor var ginau. ⁶⁹ Be gagai van aNatun Nəvanuan dereh tebətah len nəmatu siGot hən ḅikad nədaṅan.”* ⁷⁰ Galit pisi lousi ke, “Gaiug m̄au, aNatun aGot a?” Ale isor var galit ke, “Gamit mətuke ginau boh.” ⁷¹ Beti luke, “Datsaləṅon avan ideh am hən ḅikel ur nəsaan ategai tokele. Husur gidat səḅodato datosəsəloṅ həni len nabuṅon gabag!”

23

*AYesu len nakotan sePilate
(Mat 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jon 18.28-38)*

¹ Beti, naluṽoh kavkav hən nəSanhitrin lule məhat, səhari van hən aPilate. ² Lotuḅat sor tas aYesu, il hirhir lan ke, “Namtusaḅ ategai ke tosəhar suluṽ nəvanuan sinamit gail len naḅisal tosa. Ikai tas na-ṽur-nətaks-an van hən aSisa, mai gai ike tovi aKristo, aGot totabtabuh lan tovi a kiṅ sua.”

* 22:69: Psa 110.1

³ Na aPilate eus aYesu ke, “Gaiug govi kiŋ seJu gail a?” Ale isor vari ke, “Gaiug boh gukele.”
⁴ Beti aPilate ikel mai abiltihai tutumav gail mai naluŋoh gail ke, “Nusabi ke ategai səkad nəsaban.”
⁵ Avil lutaltal ke, “Gai ipair hən nənauan sinəvanuan gail hən naŋusanan san len naut pisi a Jutea, gol loluŋoh bal taŋtaŋor. Etubat a Kalili vəbar naut egai!”

AYesu len nəhon aHerot

⁶ Nəboŋ aPilate tosəsəloŋ həni, eusi ke gai bevi auleKalili. ⁷ Ale nəboŋ tosəsəloŋ ləboii ke aYesu totoh pipihabəlan aHerot Antipas, esəvati van hən aHerot, gai am totoh len naut a Jerusalem len nəboŋ enan. ⁸ Nəboŋ aHerot toris aYesu ehəhaŋur masuŋ, husur sutuai eləŋoni tia ke terisi, bathut esəsəloŋ hən naholan tohusuri, ale ike teris aYesu bigol namerikel ideh. ⁹ Na aHerot eusus nausian tosəbur be aYesu sasor vari. ¹⁰ Ale abiltihai tutumav gail mai ahai pusan gail hən nalo, lusor idan, lusor lol paŋpaŋ ke aYesu tosa. ¹¹ Beti aHerot mai nasoltia san gail loŋit nəholit van həni hum gai tovi ut kəmas, lusor vilesi. Lukol nahurabat bilbil lan ale losəvati təlmam van hən aPilate. ¹² Len nəboŋ enan ŋai aHerot mai aPilate gəlar gabag arogəm vi bubur beti. Husur sutuai arovi enemi səlar gabag.

AYesu len nəhon naluŋoh

(Mat 27.15-26; Mak 15.6-15; Jon 18.39–19.16)

¹³ Nəboŋ aPilate tokis abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mō mai nəvanuan gail tonəŋ, ¹⁴ ikel mai galit ke, “Mətosəhar ategai gəm hən ginau hum ke avan sua tosəhar suluŋ nəvanuan gail len naŋisal tosa. Nəboŋ notoususi len nəhomito, nəsəsab nəsaaŋ

ideh len ategai mættosor tasi, kel ke tosa. ¹⁵ aHerot am səsab̃ nəsaaan ideh lan, husur aHerot esəvat təlmam həni gəm hən gidato. Ale imasil ke, ategai sagol natideh tonor hən b̃imat sile. ¹⁶⁻¹⁷ Imaienan, dereh nigol lebilas masuṽ həni ale teləboi b̃ivan.”* ¹⁸ Avil galit luḅon, kai habat ke, “Səhar ategai vi tut, aParappas tevivile m̃os ginamito!” ¹⁹ (Alat a Rom lutah gat a Parappas tia, bar həni len naim bəbaṅis sil togol nəvanuan lotoluṽoh, b̃al taṽtaṽor len nabiltivile hən ləbemədas nəgavmen, mai igol avan sua imat.) ²⁰ APilate isor van hən galit tətəs am bathut ike teriṅ aYesu tivan. ²¹ Avil lukai habat van ke, “Timat! Timat len nəhai balbal!” ²² Len na-vəha-tor-an aPilate isor van hən galit ke, “Imabe? Igol nəsa tosa? Nəsəsab̃ kas nəsaaan ideh lan tonor hən b̃imat sile. Imaienan dereh nigol ke lebilas masuṽ həni ale neriṅi tivan.” ²³ Avil lukai susumar husur aYesu ke timat len nəhai balbal, ale ludaṅ b̃ur aPilate. ²⁴ Na aPilate eriṅi ke tigol nəsa lotoləṅoni. ²⁵ Ale atenan lotousi, aParappas totoh len naim bəbaṅis sil togol nəbalan hən b̃emədas nəgavmen mai togol nəmatan, eriṅi evivile. Avil eriṅ aYesu len navəlalito hən ləb̃igol nəsa lotoləṅoni həni.

Luḅos gat aYesu len nəhai balbal

(Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Jon 19.17-27)

²⁶ Nəboṅ nasoltia gail lotosəhari van, lutah gat aSimon, auleSairin sua toyar marireu gəm vi lan naut a Jerusalem ale loriṅ nəhai balbal lan hən

* **23:16-17:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves 17 Len nəhanan enan APilate timasriṅ nəvanuan sua tobaṅis gati a m̃o tevivile.

ḥipati husur aYesu. ²⁷ Ale nēvanuan isobur masuṽ lohusuri. Galevis lotovi alatpəhaṽut lois, luṽosṽos nibelito, lutanṽisi. ²⁸ Be aYesu ipair van hən galit ke, “TobtaJerusalem gail, samtitanṽis ginau be mititanṽis gamit gabag mai anatumit gail. ²⁹ Husur len nəboṽ ḥegəmai nēvanuan gail dereh like, ‘AGot igol navoian van hən alatpəhaṽut lotobutoh, nəhad hən natətai gail ləsəpasus, mai nasus gail ləsavəhasus!’ ³⁰ Beti ‘dereh lisor mai nabiltiṽehuh gail ke, “Rus vi pan bar ginamito!” Lisor mai natuhṽehuh gail ke, “Kabut gol ginamito!” ’* ³¹ Husur ke nēvanuan gail ləḥigol natgalenan nəboṽ nəhai tomaur sal, nəsa ḥevisi nəboṽ nəhai ḥiṽod?”†

³² Ikad naulumān eru, artobur kotov nalo silat aRom, ale losəhar gəlaru van hən ləḥigol arḥimat mai aYesu. ³³ Na nəboṽ lotobar naut lotokisi hən Nabəlashukadhutəmat, loriṽi itahətah len nəhai balbal ei, gai mai naulumān eru artosa, esua len nəmatu san, togon len nəmair. ³⁴ AYesu ike, “Ita, gerubət nəsaan egai dan galito, husur ləsələboi nəsa lotogole.”† Beti lubar hən nəvat hən ləḥisabi ke as tikad nahurabat san gail.* ³⁵ Nēvanuan gail loil, ləkəta bunusi. Ale nēvanuan totibau salit gail lobit nabuṽolit van hən aYesu, lusor vilesi. Luke, “Gai ilav kuv nēvanuan tile gail; ḥevi aKristo siGot, aGot totabtabuh lan, tilav kuv gai gabag!” ³⁶ Nasoltia

* **23:30:** Hos 10.8 † **23:31:** Namilen ke ləḥigol natgalenan hən aYesu, dereh ligol isa vəsa səhori hən galit tile. † **23:34:** Natosian galevis ta sutuai ləsəkad nasoruan egai: aYesu ike, “Ita, rubət nəsaan egai dan galito husur ləsələboi nəsa lotogole.” * **23:34:** Psa 22.18

gail am lusor vilesi, logəm pəpadaŋ, lav navinikaŠ van həni.* ³⁷ Luke, “Gəbēvi kiŋ seJu gail, lav kuv gaiug səbom̃!” ³⁸ Ale ikad natosian sua a məhat həni toke, “AKiŋ seJu gail bogai.”

³⁹ Gəlar sua, tovi ulum̃an tosa totahətah ei, isor mədasi ke, “Gaiug gəsavi aKristo aGot totabtabuh lan a? Mjəə! Təmagenan, gilav kuv gaiug gabag, ale lav kuv ginamər am!” ⁴⁰ Be togon isor lan ke, “Gəsamətahw len aGot a? Ivoi ke gemətahw husur nəpanismen sam̃ epitoŵ hən esan. ⁴¹ Ale gidaru darupanis inor husur darukad nəpanismen tonor hən nəsa dartogole, be ategai, gai sagol natideh tosa.” ⁴² Ale ike, “Yesu, nau gat ginau nəboŋ gəbēgəm vi kiŋ.” ⁴³ AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, daməŋai dereh gitoh mai ginau len naut nahəhaŵuran tovi Paratais.”

Nəmatan siYesu

(Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Jon 19.28-30)

⁴⁴ Pəpadaŋ hən natublial nəmargobut ikabut gol p̃is naut kavkav vəbar namityal totor ut mədau, ⁴⁵ husur nəyal satun am. Ale nabiltikaliko topəpehun naim siGot emətar len nahudhut eru.* ⁴⁶ Beti aYesu ikai habat ke, “Ita, gagai noriŋ nanunugw len navələm̃.” Nəboŋ tokəmaienan tonon, eməsol, imat.*

⁴⁷ Nəboŋ nasenturion toris nəsa tovisi, isor sal suh aGot, ike, “Kitin ategai evi nəvanuan tonor bogai!” ⁴⁸ Naluŵoh luβon hən ləbəkəta ris nəsa tovisi. Nəboŋ lotorisi, len natəlmaman salito lulolosa,

Š **23:36:** Navinika evi nəwain tomatu van vakon. * **23:36:** Psa 69.21 * **23:45:** Exo 26.31-33 * **23:46:** Psa 31.5

len nalolosaan salito lotuh nēmabulito. ⁴⁹ Ale galit p̄isi lotoləboi bun aYesu, loil a tut mai alatpəhaʋut lotohusuri a Kalili, loris p̄is natgalenan.*

Nətavunan siYesu

(Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Jon 19.38-42)

⁵⁰ Ikad naulum̄an sua, nahəsan aJosef tovi Sanhitrin sua, tovoi mai tonor. ⁵¹ (Gai sədam̄ mai nəSanhitrin, len nəsa lotoutaut həni mai lotogole.) Evi uleArimatea, navile sua len naut a Jutea, totoh vir natohan pipihabəlan aGot. ⁵² Ivan hən aPilate ale eus niben aYesu. ⁵³ Beti ipat kuvi vi pan, ruᅇ gole len nəkaliko tovi linen ale riᅇi len naᅇurhuvat nəmatan lotota p̄uᅇuli tia. Ləsətavun avan ideh len naᅇur enan sal. ⁵⁴ Ale evi Nəboᅇ Nautautan, nəSappat pəpadaᅇ ᅇetuᅇat**. ⁵⁵ Alatpəhaʋut, lototah mai aYesu a Kalili, lohusur aJosef ale loris naᅇurhuvat nəmatan mai naᅇide toriᅇ niben topələh lan. ⁵⁶ Beti luvahim, loutaut hən natit tokad nəᅇon tosusau mai nəhai pəhas gail m̄os niben.

Ale len nəSappat luᅇavᅇav husur nalo siMoses.*

24

Na-le-məhat-an dan nəmatan

(Mat 28.1-10; Mak 16.1-8; Jon 20.1-10)

¹ Len nəmariboᅇ metəkav hən nawik,* dudulan soᅇilan, alatpəhaʋut lovi lan naᅇurhuvat

* **23:49:** Psa 38.11 ** **23:54:** Evi naut mədau, pəpadaᅇ hən namityal ᅇimasur. * **23:56:** Exo 20.10; Deu 5.14 * **24:1:** NəSappat seJu gail etuᅇat len naFraite nəboᅇ namityal tomasur, ale inoᅇ len nəSarete nəboᅇ namityal tomasur. Gol ke nəmariboᅇ metəkav hən nawik evi Sade.

nəmatan, lutariv natit tosusau lotoutaut hən gail tia. ² Lusab̄ nəvat nabopita torib tia dan nabur nəmatan ³ avil nəboŋ lotob̄is, ləsəsab̄ niben Nasub̄ aYesu. ⁴ Nəboŋ lotonau tətan hən natenan sal, be losəhoŋut len naulum̄an toru artoil ben galito, artosun nahurabat tokabkabil. ⁵ Ninelit epil vəsa, ale lotəŋedur kəta vi pan be gəlaru arukel mai galit ke, “Mətudoŋ məb hən avan tomaur len naut silat lotomat? ⁶ Atenan satoh gegai, avil aGot igol ile məhat tia! Mitinau təlman hən nəboŋ totoh len naut a Kalili sal, ⁷ tokel mai gamit ke, ‘Nəvanuan gail limasriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan nəsaan gail, ale gai timastahətah len nəhai balbal, ale len nəmariboŋ totor timasle məhat tətas.’”* ⁸ Beti lunau təlman hən nasoruan san, ⁹ ale nəboŋ lototəlman dan nəburhuvat nəmatan, lukel piŋ natgalenan mai Tosəŋavur Pisan Tosua mai ahai susur tile gail am. ¹⁰ Alatpəhaŋut galenan lotokəmaienan mai ahai pispisul gail: lovi aMeri ta Maktala, aJoanna, aMeri anan aJemes mai alat lototah mai galito. ¹¹ Avil ahai pispisul gail ləsadəlom nasoruan enan husur lunau ke səkad namilen. ¹² Be aPita ile məhat, igam vi lan nəburhuvat nəmatan. Nəboŋ tobetbet hən bəkəta vi lan burhuvat, eris nəkaliko nalinen gail ŋai, ale ivahim, iŋan len nəsa tovisi.

*Nəpisal vi Emmaus
(Mak 16.12-13)*

¹³ Len nəmariboŋ enan ŋai ikad galit eru artovi lan navile lotokisi hən Emmaus, nakilomita han

* **24:7:** Luk 9.22, 17.25, 18.31-33

tovi 11 a tut dan naut a Jerusalem.† 14 Gəlaru arusorsor mai gəlar gabag husur natit p̄isi tovisi tia. 15 Nəboŋ artosorsor mai artohol husur natgalenan, aYesu m̄au egəm, itah mai gəlaru len nəyaran səlaru. 16 Be aGot igol arsakəta ləboii. 17 Ale eus gəlar ke, “Len nasoruan saməru nəboŋ mərtoyar van, məruluhol husur nəsa?” Ale aroil ei, len nalolosaan arusar batut. 18 Beti gəlar sua, nahəsan aKleopas isor vari ke, “Len nametb̄os p̄isi a Jerusalem, gaiug səb̄om̄ gəsaləboii nəsa tovisi ei len nəboŋ galeg a?” 19 Eus gəlar ke, “Nəsa gail?” Arusor vari ke, “Natgalenan husur aYesu ta Nasaret, aulum̄an sua tovi hai kelkel ur todaŋ len nagolean mai nasoruan len nəhōn aGot mai nəvanuan gail p̄isi. 20 Beti abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a m̄o sidato, loriŋi len navəlan alat a Rom hən ləberin̄ nəmatan lan, ale lugol itahətah len nəhai balbal. 21 Avil a m̄o namtuvatvat viri ke, tovi atenan b̄ilav kuv a Israel dan alat lototəgau gat gidato. Be savi natenan ŋai, daməŋai evi nəmariboŋ totor togam gol natgalenan tovisi tia. 22 Ale sual am, alatpəhaṽut sinamit galevis lugol namtosəhoṽut. Daməŋ dudulan som̄ilan lovi lan nabur nəmatan 23 ale nəboŋ ləsəsab̄ niben, lotəlmam, luke lotoris na-kəta-risi-an sual ei ke, aŋel artoke aYesu tomaur tia. 24 Beti galit galevis lototah mai ginamito, lovi lan nabur nəmatan ale lusabi hum alatpəhaṽut lotokele, avil gai, ləsarisi.” 25 AYesu

† 24:13: Nasoruan ta Kris ike naut a Emmaus nəstatia han tovi 60 a tut dan naut a Jerusalem, nəstatia evi nabəlavan tokad 187 mita lan. Namilen ke naut a Emmaus ipat nakilomita tovi 11 a tut dan naut a Jerusalem.

ikel mai gəlar ke, “Nəkadumir iṽonṽon. Iday hən mərḃedəlom p̄is nəsə ahai kelkel ur gail lotokele.

²⁶ Evi naləḣonian siGot ke aKристо imasləḣon isa vəsa m̄os natgalenan, beti b̄is len nəyalyalan san.”

²⁷ Beti tubat len aMoses mai ahai kelkel ur gail p̄isi, isor vahvah mai gəlaru, kel natit p̄isi husur gai gabag topat len natosian siGot kavkav.

²⁸ Nəboḣ lotoyar gəm pəpadaḣ hən navile artovan həni, aYesu iyar suḣan b̄ivan am. ²⁹ Be arutaltal həni ke, “Gitoh mai ginaməru husur naut igomgom mai namityal imasur tia.” Ale eḃis lohoim hən b̄itoh mai gəlaru.

³⁰ Nəboḣ topat hən nətarhəgarin hən b̄ihan mai gəlaru len natev, ilav nabəta, esipa həni, eḃuri ale ilavi mai gəlaru. ³¹ Vəha-sua ḣai namətalar esəḣav, aroris ləboii. Beti iyav dan gəlaru. ³² Arousus gəlar gabag ke, “Imabe nəlodar imavuhos nəboḣ tosor mai gidaru metp̄isal, tosor vahvah hən natosian siGot mai gidaru?” ³³ Ḥa len namityal enan ḣai arule məhat, arotəlmam vi Jerusalem. Arusaḃ Tosəḣavur Pisan Tosua lotob̄onb̄on mai alat lototah mai galito, ³⁴ lotoke tokitin ke Nasuḃ tole məhat mai tovisi hən aSimon. ³⁵ Beti gəlaru arukel ur nəsə tovisi metp̄isal mai na-ris-ləboii-an səlaru nəboḣ aYesu toḃur nabəta.

AYesu evisi hən ahai susur gail

(Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Jon 20.19-23; Uman 1.6-8)

³⁶ Nəboḣ artohol husur natgalenan sal, aYesu evisi, eil rivuh len galito ale ikel mai galit ke, “Nəloimit tikad natəḣat.” ³⁷ Be losəhoṽut, ninelit epil, lunau ke lotoris nanunun. ³⁸ Beti ikel mai

galit ke, “Mətomətahw hən nəsa? Imabe nəlomit euri ke notomaur tətəs? ³⁹ Məteris navəlagw mai nariegw gəlaru; ginau bogai! Bar ginau hən mətbələboi ginau, husur nanunun ideh səkad nabələsehwi mai navisoh sumān ginau notokade.”

⁴⁰ Nəboŋ tokəmaienan tonon eṽusan galit hən navəlan mai narien gəlaru. ⁴¹ Len nakemkeman mai nəmaŋmaŋan salito nəlolit euri sal ale ike, “Mətukad nəhanian ideh geg a?” ⁴² Na lulav nahud-huieh lotoləŋasi maii, ⁴³ ale ilavi, ihani len nəholito.

Nasoruan naməkot siYesu husur nauman

⁴⁴ Beti ikel mai galit ke, “Egai nəsa notokele mai gamit tia nəboŋ nototoh mai gamit sal ke, natit p̄isi lototosi husur ginau len nalo siMoses mai ahai kelkel ur gail mai nəbē gail limassarpo.” ⁴⁵ Beti esəŋav hən nənauan salit hən ləbələboi natosian siGot. ⁴⁶ Ikel mai galit ke, “Natosian ekəmaiegai ke: AKristo, aGot totabtabuh lan, timasləŋon tisa vəsa ale le məhat dan nəmatan len nəmariboŋ titor.*” ⁴⁷ Ale len nahəsən dereh nəvanuan gail likel ur nəpairan dan nəsaan m̄os narubətian dan nəsaan van hən naluvoh hən nametbos gail p̄isi, tubat a Jerusalem. ⁴⁸ Gamit mətoris natgalenan, mitia kel ur nəsa məttorisi mai nəvanuan gail. ⁴⁹ Məteris, nosəvat nəsa aTəmagw tokel gati van hən gamito, be gamit mititoh len nabiltivile vir aGot bikol nədaŋan hən nəyalyalan len gamito hum nahurabat.”*

*AYesu evi məhat
(Mak 16.19-20; Uman 1.9-11)*

* **24:46:** Isa 53; Hos 6.2 * **24:49:** Uman 1.4-5

⁵⁰ Beti esəhar galit vəbar naut a Petani, ale isah hən navəlan vi məhat, eus aGot hən bigol navoian van hən galito. ⁵¹ Nəboŋ tosorsor sal eriŋ galito ale aGot ilavi vi məhat vi lan nəmav. ⁵² Na lulotu həni beti lotəlmam vi Jerusalem, lukemkem masuŋ. ⁵³ Ale lutoh tin len naholəvat todar vis naim siGot, lusor sal suh tabtab hən aGot.

**Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd